

DIAGNOSI

09

NOVES

OPORTUNITATS

D'OCUPACIÓ

PER A LES DONES

RURALS CATALANES

projecte
rudona

Fundació del Mòn Rural

Generalitat de Catalunya

“a la feina
iguals”

Unió Europea
Fons social europeu
L'FSE inverteix en el teu futur

informació, orientació i formació per al foment de l'ocupació de les dones rurals

Fundació del
Món Rural

© **Fundació del Món Rural**
Av. Prat de la Riba, 27 altell 1a
25008 Lleida
Tel. 973 229 360 / Fax 973 229 365
www.fmr.cat

Recerca realitzada per:

Lourdes Viladomiu
Jordi Rosell
Miquel Correa
Gemma Francés

Grup de Recerca en Desenvolupament Rural
de la Universitat Autònoma de Barcelona (DRUAB)

Novembre 2009

ÍNDEX

1. JUSTIFICACIÓ DE L'OBJECTE D'ESTUDI	1
2. INTRODUCCIÓ	2
3. CARACTERITZACIÓ DE LES ZONES GEOGRÀFIQUES D'ESTUDI	3
3.1 Justificació de la selecció de les comarques.....	3
3.2 Característiques bàsiques i mercat de treball de les zones seleccionades.....	5
3.2.1 Alt Urgell.....	5
3.2.2 Berguedà.....	19
3.2.3 Terra Alta.....	40
4. DELIMITACIÓ I CARACTERITZACIÓ DE LA POBLACIÓ DIANA	59
4.1 Les dones i les franges d'edat de la població.....	59
4.2 Les dones i l'atur	60
4.3 La població diana i els jaciments d'ocupació.....	63
5. ELS NOUS JACIMENTS D'OCUPACIÓ: ORIGEN, DESENVOLUPAMENT I VIGÈNCIA DEL CONCEPTE.....	64
5.1 Concepte.....	64
5.2 Resultats, reptes i principals obstacles	65
5.3 Vigència dels nous jaciments d'ocupació.....	67
6. ELS NOUS JACIMENTS D'OCUPACIÓ I LA SEVA ADAPTACIÓ A LES CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN RURAL.	69
6.1 Principals conclusions de les característiques socioeconòmiques i poblacionals de les comarques rurals	69
6.1.1 L'estructura poblacional i l'estructura familiar.....	69
6.1.2 El mercat laboral femení rural i els nivells de formació.....	70
6.2 Dotació d'infraestructures i necessitats del col·lectiu femení en relació amb la dotació de serveis. 71	
6.2.1 La dotació de serveis i infraestructures que condicionen la millora de la qualitat de vida.	71
6.2.2 Les necessitats de les dones en relació amb la dotació de serveis	73
7. ESTUDI DEL PDR EN EL MARC DEL NOUS JACIMENTS.....	76
7.1 Ajuts a inversions per a la millora dels processos de transformació i comercialització de productes agraris en territori Leader	76
7.2 Ajuts a inversions per a la millora dels processos de transformació i comercialització de productes agrícoles i forestals.	77
7.3 Diversificació a activitats no agrícoles.....	78
7.4 Creació i desenvolupament de microempreses.	79
7.5 Foment d'activitats turístiques (mesura 313).....	80
7.6 Prestació de serveis bàsics per a l'economia i la població rural (mesura 321).	80
7.7 Conservació i millora del patrimoni rural	81
8. DETERMINACIÓ DELS ACTORS RELLEVANTS I ESTABLIMENT DELS JACIMENTS D'OCUPACIÓ I DELS LLOCS DE TREBALL SELECCIONATS.	82
8.1 Els jaciments d'ocupació seleccionats i els perfils de les ocupacions o llocs de treball detectats....	82

9. ELS ASPECTES QUALITATIUS DEL MERCAT DE TREBALL I ELS JACIMENTS D'OCUPACIÓ A LA TERRA ALTA, EL BERGUEDÀ I L'ALT URGELL.....	85
9.1 Caracterització de l'atur femení.....	85
9.2 Caracterització de l'ocupació	86
9.3 Caracterització de la mà d'obra disponible.....	87
10. POTENCIALITATS DELS NOUS JACIMENTS D'OCUPACIÓ.....	89
10.1 Serveis de la vida diària	89
10.2 Serveis de millora del marc de vida	92
10.3 Serveis culturals i d'oci.....	94
10.4 Serveis mediambientals	96
10.5 Valoració de productes locals	96
10.6 Noves tecnologies de la informació i la comunicació	97
11. SUPORT DELS NOUS JACIMENTS D'OCUPACIÓ PER A LA POLÍTICA DE DESENVOLUPAMENT RURAL.....	99
11.1 Ajuts a inversions per a la millora dels processos de transformació i comercialització de productes agrícoles i forestals	99
11.2 Diversificació a activitats no agrícoles.....	100
11.3 Creació i desenvolupament de microempreses	101
11.4 Foment de l'activitat turística.....	101
11.5 Prestació de serveis bàsics per a l'economia i la població rural.....	102
11.6 Conservació i millora del patrimoni rural	102
12. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS	104
12.1 Conclusions.....	104
12.2 Recomanacions	107

Taules

Taula 3.1. Distribució sectorial de la població ocupada, 2001 (%).....	3
Taula 3.2. Distribució sectorial del PIB, 2007 (%).....	3
Taula 3.3. Valor afegit brut per sectors (%) a l'Alt Urgell, comarques de muntanya i Catalunya, 2007	6
Taula 3.4. Creixement del PIB, 2001-2007. Taxes reals de variació interanual en %.....	7
Taula 3.5. Estructura per edats, envelliment i dependència.	8
Taula 3.6. Masculinització a l'Alt Urgell i Catalunya.....	9
Taula 3.7. Població segons el lloc de naixement i sexe a l'Alt Urgell, 2008.....	9
Taula 3.8. Creixement natural i migratori de la població a l'Alt Urgell, 2000-2007.....	10
Taula 3.9. Creixement en valor absolut de la població autòctona, estrangera i total a l'Alt Urgell, 2000-2008.....	10
Taula 3.10. Afiliació a la Seguretat Social a l'Alt Urgell, en % del total (inclou règim general i especials de la mineria del carbó i del treballador autònom).	12
Taula 3.11. Evolució del nombre d'aturats de l'Alt Urgell, 2005-2009 (juny 2005 = 100).....	13
Taula 3.12. Evolució anual de l'atur registrat a l'Alt Urgell, 1998-2009, desembre	14
Taula 3.13. Evolució mensual de l'atur registrat a l'Alt Urgell, 2007-2009.	15
Taula 3.14. Atur femení registrat (absolut i %), per edats, a l'Alt Urgell, abril 2009	16
Taula 3.15. Atur femení registrat (absolut i %), per nivell formatiu, a l'Alt Urgell, abril 2009.....	16
Taula 3.16. Atur registrat i demandes d'ocupació de les dones de l'Alt Urgell, abril 2009	17
Taula 3.17. Producte interior brut a preus de mercat (PIB pm) al Berguedà i Catalunya, 2001 (base 2000).	20
Taula 3.18. Pes de cada sector (%) en el total del PIB del Berguedà, 2007.....	21

Taula 3.19. Evolució del pes de cada sector (%) en el total del PIB del Berguedà, 2000-2007. Base 1995 per a 2000-2006, i base 2000 per a 2007.	21
Taula 3.20. Evolució de la distribució del valor afegit brut per sectors (%) a Catalunya, 2000-2007. Base 1995 per a 2000-2006, i base 2000 per a 2007.	22
Taula 3.21. Creixement del PIB, 2001-2007 (taxes reals de variació interanual, en %).	22
Taula 3.22. Estructura per edats, envelliment i dependència, 2007.....	24
Taula 3.23. Masculinització al Berguedà i Catalunya.....	24
Taula 3.24. Masculinització de la població autòctona i estrangera del Berguedà, 2008.....	25
Taula 3.25. Creixement natural i migratori de la població al Berguedà, 2000-2007.....	26
Taula 3.26. Creixement en valor absolut de la població autòctona, estrangera i total al Berguedà, 2000-2008.....	27
Taula 3.27. Afiliació a la Seguretat Social al Berguedà, el 31 de desembre, 2000-2008 (inclou règim general i especials de la mineria del carbó i del treballador autònom), 2000 = 100.....	28
Taula 3.28. Afiliació a la Seguretat Social al Berguedà, en % del total (inclou règim general i especials de la mineria del carbó i del treballador autònom).	29
Taula 3.29. Afiliació a la Seguretat Social, 2005-2009, per subsectors.	30
Taula 3.30. Evolució de l'ocupació no agrària al Berguedà, març 2005- març 2008.....	32
Taula 3.31. Evolució de l'ocupació no agrària al Berguedà, març 2008- març 2009.....	33
Taula 3.32. Evolució del nombre d'aturats al Berguedà, 2005-2009 (juny 2005 = 1000).....	34
Taula 3.33. Evolució anual de l'atur registrat al Berguedà, per sexes, 1998-2009 (desembre).	35
Taula 3.34. Evolució mensual de l'atur registrat al Berguedà, per sexes, 2007-2009.....	35
Taula 3.35. Atur femení registrat (absolut i %), per edats, al Berguedà, abril 2009.....	36
Taula 3.36. Atur femení registrat (absolut i %), per nivell formatiu, al Berguedà, abril 2009.....	37
Taula 3.37. Atur registrat i demandes d'ocupació de les dones del Berguedà, abril 2009.....	38
Taula 3.38. Producte interior brut a preus de mercat a la Terra Alta i Catalunya, 2001.....	41
Taula 3.39. Pes de cada sector (%) en el total del PIB de la Terra Alta, 2007.	42
Taula 3.40. Evolució del pes de cada sector (%) en el total del PIB de la Terra Alta, 2000-2007. Base 1995 per a 2000-2006, i base 2000 per a 2007.	42
Taula 3.41. Creixement del PIB, 2001-2007. Taxes reals de variació interanual, en %.....	42
Taula 3.42. Estructura per edats, envelliment i dependència.	44
Taula 3.43. Masculinització a la Terra Alta i Catalunya.....	45
Taula 3.44. Població segons el lloc de naixement i sexe a la Terra Alta, 2008.....	45
Taula 3.45. Masculinització de la població autòctona i estrangera de la Terra Alta, 2008.....	46
Taula 3.46. Creixement natural i migratori de la població a la Terra Alta, 2000-07.....	47
Taula 3.47. Creixement en valor absolut de la població autòctona, estrangera i total a la Terra Alta, 2000-2008.....	47
Taula 3.48. Afiliació a la Seguretat Social a la Terra Alta, a 31 de desembre, 2000-2008 (inclou règim general i especials de la mineria del carbó i del treballador autònom), base 2000.....	49
Taula 3.49. Afiliació a la Seguretat Social a la Terra Alta, en % del total (inclou règim general i règims especials de la mineria del carbó i del treballador autònom).....	50
Taula 3.50. Afiliació a la Seguretat Social a la Terra Alta, per subsectors econòmics, el 31 de desembre, 2005-2008, i el 31 de març de 2009.....	51
Taula 3.51. Evolució de l'ocupació no agrària per municipis, març 2005- març 2008 (afiliats als règims general, mineria i carbó i autònoms).....	52
Taula 3.52. Evolució de l'ocupació no agrària per municipis, març 2008- març 2009 (afiliats als règims general, mineria i carbó, i autònoms).....	52
Taula 3.53. Evolució del nombre d'aturats a la Terra Alta, 2005-2009 (2005=100).....	53
Taula 3.54. Evolució anual de l'atur registrat a la Terra Alta, 1998-2009, desembre.....	54
Taula 3.55. Evolució mensual de l'atur registrat a la Terra Alta, 2007-2009.....	54
Taula 3.56. Atur femení registrat (absolut i %), per edats, a la Terra Alta, abril 2009.....	55
Taula 3.57. Atur femení registrat (absolut i %), per nivell formatiu, a la Terra Alta, abril 2009.....	56
Taula 3.58. Atur registrat i demandes d'ocupació de les dones de la Terra Alta, abril 2009.....	57
Taula 5.1. Filons d'ocupació proposats per la Comissió Europea el 1995.....	64
Taula 6.1. Activitats i naturalesa de la formació.....	74
Taula 8.1. Jaciments d'ocupació agrupats per àmbits.....	83
Taula 8.2. Perfils dels llocs de treball associats als jaciments d'ocupació.....	84
Taula 11.1. El PDR i els jaciments d'ocupació.....	103

Mapes

Mapa 3.1. Comarques seleccionades.....	4
Mapa 3.2. Alt Urgell.....	5
Mapa 3.3. Berguedà.....	19
Mapa 3.4. Terra Alta.....	40

Gràfics

Gràfic 3.1. Piràmide poblacional de l'Alt Urgell, 2008	7
Gràfic 3.2. Piràmide poblacional de Catalunya, 2008	8
Gràfic 3.3. Creixement natural i migratori de la població a l'Alt Urgell, 1986-2007 (taxes brutes)	10
Gràfic 3.4. Afiliació a la Seguretat Social a l'Alt Urgell, 2000-2008 (2000 = 100).....	12
Gràfic 3.5. Evolució del nombre d'aturats a l'Alt Urgell, 2005-2009.....	13
Gràfic 3.6. Evolució mensual de l'atur registrat a l'Alt Urgell, 2007-2009.....	15
Gràfic 3.7. Distribució per municipis de la població del Berguedà, 2008	20
Gràfic 3.8. Piràmide de població del Berguedà, 2008.....	23
Gràfic 3.9. Piràmide poblacional de Catalunya, 2008	23
Gràfic 3.10. Creixement natural i migratori de la població al Berguedà, 1986-2007 (en tant per mil)	26
Gràfic 3.11. Creixement de la població als municipis del Berguedà, 2000-2008	27
Gràfic 3.12. Afiliació a la Seguretat Social al Berguedà, 2000-2008, base 2000	29
Gràfic 3.13. Evolució del nombre d'aturats al Berguedà, 2005-2009.....	34
Gràfic 3.14. Evolució de l'atur registrat al Berguedà, per sexes, 2007-2009	36
Gràfic 3.15. Distribució per municipis de la població de la Terra Alta, 2008	41
Gràfic 3.16. Piràmide de població de la Terra Alta, 2008.....	43
Gràfic 3.17. Piràmide de població de Catalunya, 2008.....	43
Gràfic 3.18. Creixement natural i migratori de la població a la Terra Alta, 1986-2007	47
Gràfic 3.19. Creixement de la població als municipis de la Terra Alta, 2000-08.	48
Gràfic 3.20. Afiliació a la Seguretat Social a la Terra Alta, 2000-08, base 2000.....	49
Gràfic 3.21. Evolució del nombre d'aturats a la Terra Alta, 2005-09.....	53
Gràfic 3.22. Evolució mensual de l'atur registrat a la Terra Alta, 2007-2009.	55
Gràfic 4.1. Alt Urgell. Distribució de les dones segons edat, 2008.....	59
Gràfic 4.2. Berguedà. Distribució de les dones segons edat, 2008.....	60
Gràfic 4.3. Terra Alta. Distribució de les dones segons edat, 2008.	60
Gràfic 4.4. Alt Urgell. Aturades per grup d'edat l'abril de 2009.	61
Gràfic 4.5. Berguedà. Aturades per grup d'edat l'abril de 2009	62
Gràfic 4.6. Terra Alta. Aturades per grup d'edat l'abril de 2009.	62

1. Justificació de l'objecte d'estudi

Dinamisme econòmic i vertebració del territori. El repte de les noves oportunitats d'ocupació per a les dones rurals

L'especificitat i la diversitat del món rural català requereix un tractament igualment específic pel que fa a les polítiques d'ocupació que s'hi implementen o s'hi pretenen implementar. Analitzar l'impacte que suposen els dèficits estructurals en infraestructures, en serveis a les persones, en adequació de les mesures formatives i en la manca de reconeixement formal de la dona en determinats sectors al món rural és el primer pas per minimitzar-lo i desplegar mesures que permetin la incorporació, el manteniment o la promoció laboral de qualitat de les dones rurals al territori.

Els nous jaciments d'ocupació constitueixen un pilar bàsic en les polítiques d'ocupació a Catalunya. De la mateixa manera, els nous jaciments d'ocupació porten implícita la satisfacció de noves necessitats socials, estan ubicats avui en mercats que presenten deficiències i solen tenir un àmbit de producció/prestació territorialment definit. Ja el 1993, la Comissió Europea presenta el document *Creixement, competitivitat i ocupació*, més conegut com El Llibre Blanc de Delors, que planteja els reptes de les societats europees i apunta ja a potenciar una economia al servei de l'ocupació, i no només del creixement econòmic, a través dels nous jaciments d'ocupació (que defineix i categoritza).

Al món rural en particular, els nous jaciments d'ocupació ens ofereixen un vessant estratègic importantíssim per redreçar i reactivar el teixit econòmic i empresarial, tot posant èmfasi en l'ocupació i emprenedoria femenina.

Davant la constatada sobrerepresentació formal de les dones al mercat de treball rural, ens trobem que aquest col·lectiu té un potencial latent. Per tant, cal analitzar bé quin és el camí que cal recórrer per tal de poder aprofitar aquest potencial i aquesta capacitat de lideratge per fer aflorar noves ocupacions i nous perfils professionals en la línia d'un desenvolupament rural sostenible i integral a Catalunya.

Per poder planificar quines són les oportunitats d'ocupació per a les dones rurals catalanes, la singularitat territorial i les característiques del mercat de treball de cada zona constitueixen elements essencials.

Aquest informe i la diagnosi que se'n desprèn pretén, doncs, donar resposta a la següent pregunta:

Quines són les activitats vinculades als filons d'ocupació que presenten potencialitats de desenvolupament a les comarques rurals catalanes i per a l'ocupació femenina?

2. Introducció

L'objectiu de l'estudi *Diagnosi sobre noves oportunitats d'ocupació per a les dones al món rural català* es triple:

- ▶ Detectar les oportunitats d'ocupació per a les dones rurals motivades pel desenvolupament dels nous jaciments d'ocupació (NJO) en zones rurals.
- ▶ Analitzar les possibilitats de l'actual política de desenvolupament rural en l'enfortiment d'aquests jaciments.
- ▶ Valorar la incidència del desenvolupament dels nous jaciments d'ocupació en la cobertura de les necessitats socials.

El document està configurat per dues parts. La primera és de caire més descriptiu i compta amb 5 apartats.

A l'apartat 1, es fa la caracterització de les zones seleccionades, amb una justificació de la selecció de les tres comarques i una anàlisi especialment detallada de la població i del mercat de treball a l'Alt Urgell, el Berguedà i la Terra Alta. En aquest sentit, davant el repte de les noves oportunitats d'ocupació per a les dones rurals catalanes, les dades d'evolució de l'ocupació del sector agrari i ramader requeririen una anàlisi específica a part, ateses les característiques estructurals del sector. L'apartat 2 està destinat a la delimitació i caracterització de la població diana dins el col·lectiu de dones. L'apartat 3 fa la revisió del concepte de nous jaciments d'ocupació i l'apartat 4 adequa aquest concepte al context particular de les zones rurals. A l'apartat 5 es revisa el Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya (2007-13) a la llum dels nous jaciments d'ocupació.

La metodologia utilitzada en aquesta primera part s'ha basat en el recull d'estadístiques disponibles, documents i fonts bibliogràfiques i la seva anàlisi. A més, s'han utilitzat en alguns punts opinions i suggeriments d'experts.

La segona part és de tipus analític. En l'apartat 6, s'inclou el llistat dels agents rellevants i es proposa la llista definitiva de jaciments i activitats associades. En l'apartat 7, s'assenyalen els aspectes més qualitius del mercat de treball i dels jaciments a les tres comarques seleccionades. L'apartat 8 indica les potencialitats detectades a les zones d'estudi dels jaciments d'ocupació. L'apartat 9 estudia les formes de suport dels nous jaciments d'ocupació per part de la política de desenvolupament rural i, més específicament, dins el PDR (2007-13) i el paper que aquests tenen en la cobertura de les necessitats socials. Finalment, l'apartat 10 presenta les conclusions i recomanacions.

La metodologia utilitzada en aquesta segona part s'ha basat en la realització de reunions o *focus groups* a les comarques i en entrevistes a experts, a més de repassar documentació d'altres estudis pròxims.

A l'annex, es presenta el resum dels *focus groups* realitzats i de la llista de persones assistents i convidades.

3. Caracterització de les zones geogràfiques d'estudi

3.1 Justificació de la selecció de les comarques

Per a aquest estudi s'han seleccionat tres comarques:

- **Alt Urgell**
- **Berguedà**
- **Terra Alta**

Aquesta selecció respon a l'objectiu de fer la diagnosi sobre les noves oportunitats d'ocupació en tres comarques rurals amb característiques diferents, però alhora representatives d'un conjunt de comarques catalanes.

Les tres comarques tenen densitats inferiors als 100 habitants per km², és a dir, són comarques rurals, segons un criteri molt utilitzat en el planejament del Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció rural de la Generalitat de Catalunya. L'Alt Urgell i la Terra Alta tenen densitats baixes (15,1 i 17,3 habitants per km², respectivament), mentre que el Berguedà té una densitat que podem considerar mitjana (35 habitants per km²). Utilitzant el criteri de l'OCDE, que correspon al percentatge de població que viu en municipis de menys de 150 habitants per km², les tres comarques també corresponen a zones rurals. L'estructura productiva de les tres comarques és prou diferent:

- L'**Alt Urgell** té un perfil productiu amb un biaix cap al sector serveis.
- El **Berguedà** té un passat marcat pel predomini de la indústria que encara avui repercuteix en la seva dinàmica socioeconòmica.
- La **Terra Alta** és una comarca on l'agricultura encara hi té un pes notable.

Taula 3.1. Distribució sectorial de la població ocupada, 2001 (%).

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
Alt Urgell	9,3	13,9	14,3	62,6
Berguedà	5,4	25,2	17,2	52,2
Terra Alta	26,5	22,4	13,9	37,2

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Taula 3.2. Distribució sectorial del PIB, 2007 (%).

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
Alt Urgell	6,7	13,9	13,5	65,9
Berguedà	6,3	24,9	16,7	52,1
Terra Alta	14,6	16,9	31,2	37,3

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Anuari Comarcal de Caixa Catalunya (2008).

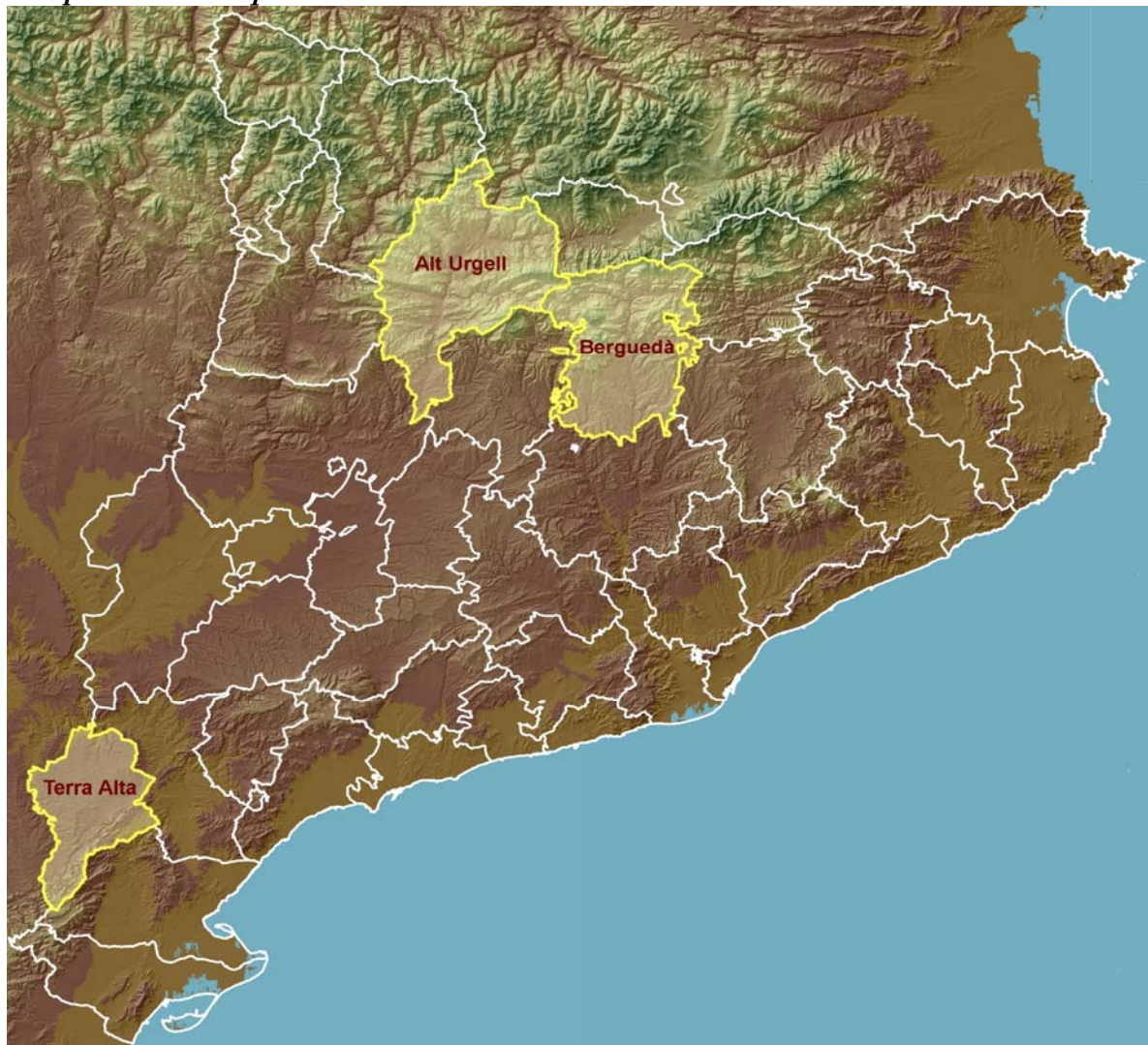
Pel que fa a l'agricultura, l'Alt Urgell presenta una clara especialització en el vaquí de llet, mentre que al Berguedà el porcí i el vaquí de carn són les produccions més importants, i a la Terra Alta ho són el vi, l'oli i la fruita seca.

A més a més, les tres comarques formen part de tres **províncies** diferents (Lleida, Barcelona i Tarragona) i pertanyen a tres **àmbits** també diferents del Pla Territorial (Alt Pirineu i Aran, Catalunya Central i Terres de l'Ebre).

L'Alt Urgell es pot considerar representativa de les comarques d'alta muntanya, amb una especialització creixent cap als serveis. En aquest grup hi ha totes les comarques de l'Alt Pirineu i Aran. També l'Alt Urgell i el Solsonès tenen característiques similars. El Berguedà és representativa de les comarques rurals catalanes industrials, com ara la Garrotxa, el Ripollès i, més recentment, la Conca de Barberà i la Segarra. Finalment, la Terra Alta forma part del grup de comarques d'agricultura mediterrània, com ara el Priorat, la Ribera d'Ebre i les Garrigues.

Les tres comarques es van beneficiar del programa **Leader+** i formen part en la seva totalitat del nou **Leader** i, per tant, estan incloses dins les zones que més es beneficien de les mesures orientades a la diversificació productiva de l'actual Programa de Desenvolupament Rural 2007-13.

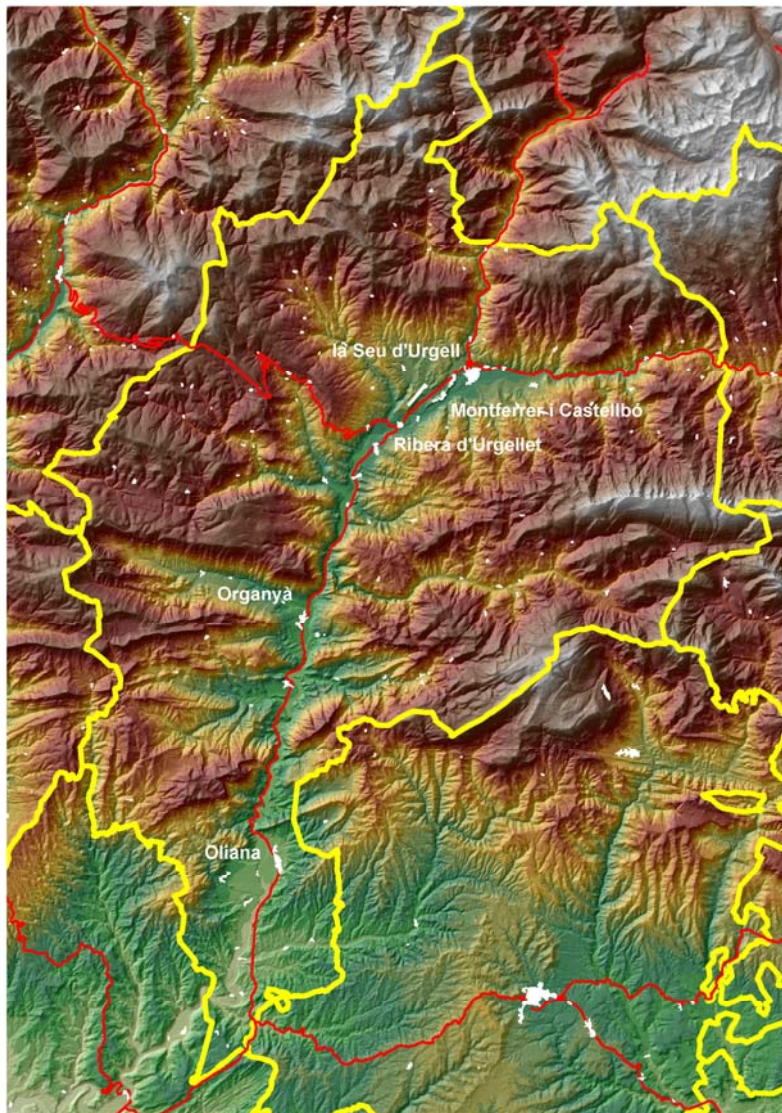
Mapa 3.1. Comarques seleccionades

3.2 Característiques bàsiques i mercat de treball de les zones seleccionades

3.2.1 Alt Urgell

Mapa 3.2. Alt Urgell

A) Trets bàsics

L'Alt Urgell, amb prop de 22.000 habitants el 2008, és la comarca més poblada de l'Alt Pirineu i Aran, i representa quasi el 30% de la població d'aquest àmbit territorial. La comarca s'estén al llarg de 1.447,5 km², xifra que acaba donant com a resultat una densitat mitjana de 15,2 habitants per km².

A més a més, la Seu d'Urgell, amb 12.986 habitants el 2008, és la principal concentració urbana de l'Alt Pirineu i l'únic nucli amb més de 10.000 habitants. També cal prendre en consideració que bona part dels nuclis de població dels municipis de Montferrer i Castellbò (1.070 habitants), de Ribera d'Urgellet (991) i alguns de les Valls de Valira (861) es poden considerar part de l'aglomeració urbana de la Seu d'Urgell, i

això vol dir que més de les dues terceres parts de la població comarcal viuen en aquesta aglomeració.

El segon nucli de la comarca pel que fa al nombre d'habitants és Oliana, que compta amb 1.949 habitants, i també cal destacar Organyà, que si bé no arriba als mil habitants, s'hi queda molt a prop (946).

B/ Economia: estructura i dinàmica

L'any 2007, la distribució sectorial del PIB comarcal mostrava el pes del sector serveis: les dues terceres parts del PIB les generava el sector terciari (taula 3.3). Aquest percentatge és molt proper al de la mitjana catalana (65,4%), encara que per sota d'algunes comarques amb una especialització turística molt marcada (Vall d'Aran, els dos Empordà, Cerdanya...).

Taula 3.3. Valor afegit brut per sectors (%) a l'Alt Urgell, comarques de muntanya i Catalunya, 2007.

	Primari	Indústria	Construcció	Serveis
<i>Alt Urgell</i>	6,7	13,9	13,5	65,9
Alta Ribagorça	2,4	7,1	21,2	69,3
Cerdanya	3,6	5,4	21,3	69,7
Pallars Jussà	10,3	9,6	32,4	47,7
Pallars Sobirà	6,4	6,5	26,2	60,9
Vall d'Aran	0,4	3,9	14,1	81,6
<i>Catalunya</i>	1,5	24,5	8,6	65,4

Font: Anuari Comarcal de Caixa Catalunya (2008).

La indústria, amb el 14% del PIB, és la segona activitat productiva. És un percentatge per sota de la mitjana catalana (24,5%), però clarament per sobre del de la resta de les comarques de muntanya, i això el converteix en un tret diferencial de la comarca.

L'agricultura aporta quasi el 7% del PIB comarcal, molt per sobre de la mitjana catalana però per sota de les grans comarques agràries (Noguera, Garrigues...).

Finalment, la construcció era responsable, el 2007, del 13,5% del PIB, un percentatge considerablement per sota del de moltes comarques de muntanya (els dos Pallars, Cerdanya, Alta Ribagorça,...).

L'evolució recent de l'estructura productiva de la comarca no mostra canvis gaire radicals, amb l'excepció de la pèrdua de pes relatiu del sector industrial en els darrers anys. El sector primari també veu reduïda la seva importància relativa en el conjunt de la comarca, si bé el seu descens no és tan acusat com el de la indústria. Aquesta dinàmica és, però, molt semblant a la que experimenta el conjunt de Catalunya durant el mateix període: la indústria perd pes des de 2003, mentre que la construcció i els serveis en guanyen.

Pel que fa al creixement econòmic, el quadre següent ens mostra la dinàmica dels últims anys. L'Alt Urgell ha crescut a una mitjana del 3,2% anual des del començament de segle, augment que suposa un resultat molt bo, per sobre de la mitjana catalana del

mateix període (3%). Certament, el dinamisme és menor que en el conjunt de comarques de muntanya, però això s'explica pel comportament excepcional d'algunes comarques d'aquest àmbit territorial, com ara la Cerdanya o el Pallars Sobirà.

Taula 3.4. Creixement del PIB, 2001-2007. Taxes reals de variació interanual en %.

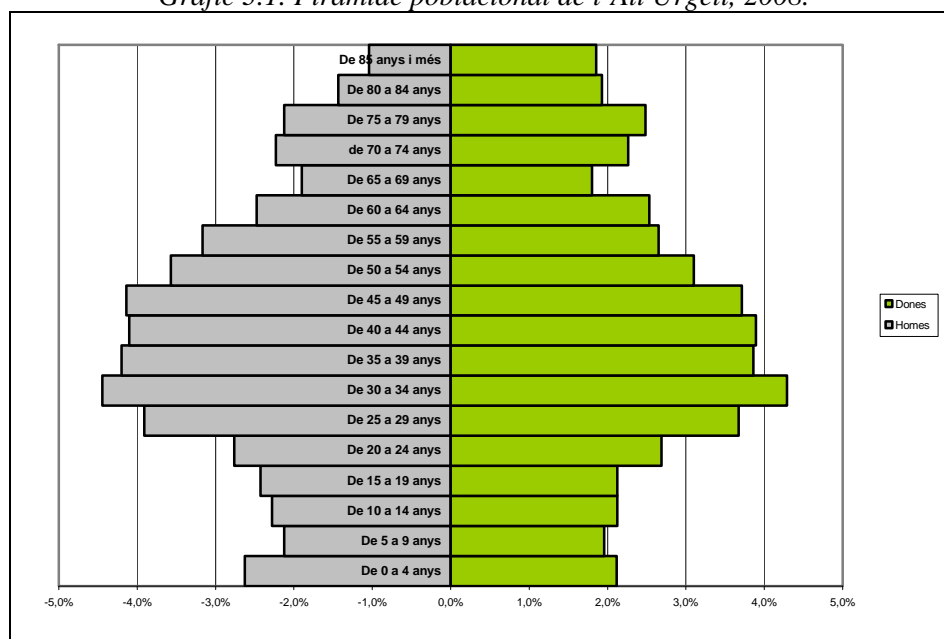
	Mitjana 2001-07	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Alt Urgell	3,24	3,30	2,93	3,46	3,84	3,03	3,58	4,13
Comarques de muntanya	4,15	4,66	4,71	3,95	4,07	4,52	3,89	3,24
Catalunya	3,04	3,19	2,30	2,57	2,87	3,13	3,71	3,54

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Anuari Comarcal de Caixa Catalunya 2008 (per a les dades de 2004-2007), i 2007 (per a les dades de 2001-2003).

Resumint, l'Alt Urgell té una estructura productiva més diversificada que les altres comarques de muntanya. Destaca especialment per la importància que hi té la indústria i per la menor rellevància de la construcció. Aquest últim fet, que es constata també quan analitzem el mercat de treball, és un factor positiu en el moment actual, atesa la davallada del sector. Pel que fa al sector industrial, estem davant del repte de mantenir aquesta activitat en un territori allunyat dels grans eixos de comunicació catalans, mentre que construcció i serveis guanyen pes.

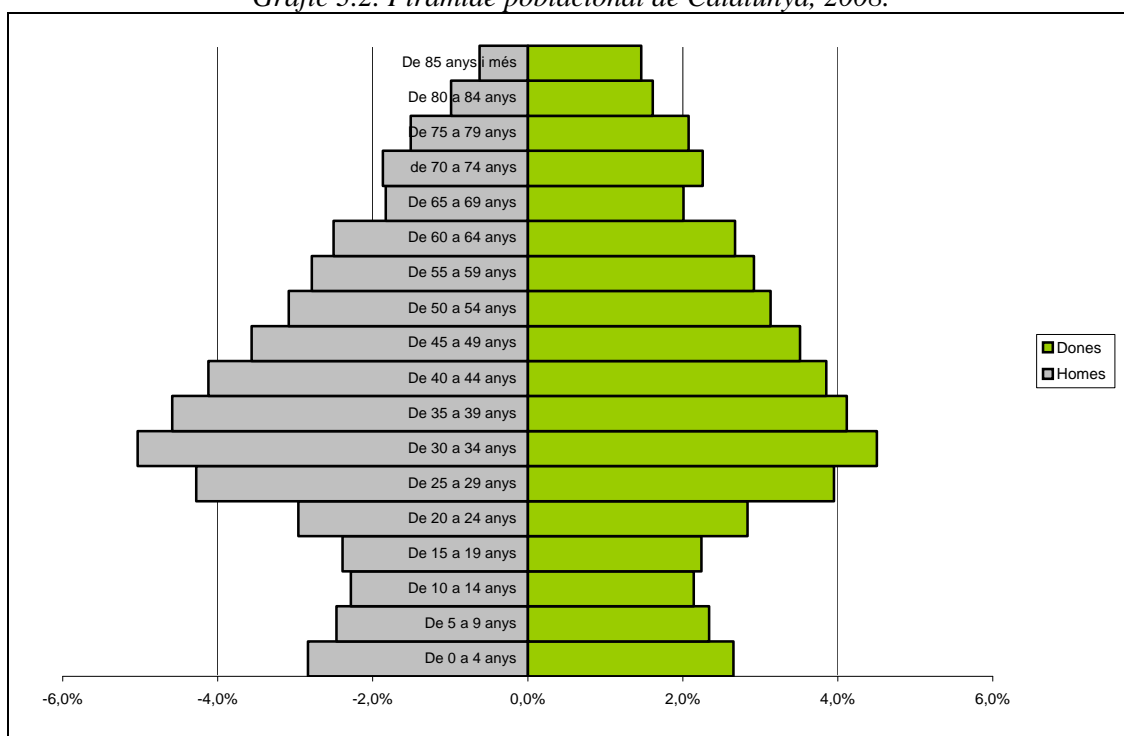
C) Població: estructura i dinàmica

Gràfic 3.1. Piràmide poblacional de l'Alt Urgell, 2008.

Font: Elaboració pròpia a partir del padró continu de població de l'Idescat.

Gràfic 3.2. Piràmide poblacional de Catalunya, 2008.

Font: Elaboració pròpia a partir del padró continu de població de l'Idescat.

La piràmide de població de l'Alt Urgell presenta el gruix de la població en la franja central d'edats, especialment dels 25 als 50 anys, amb valors relatius dels intervals lleugerament superiors en els homes (poc més del 4%) que en les dones (poc menys del 4%). És una característica que també es dona en el cas de Catalunya.

En comparació amb la piràmide catalana, l'estructura d'edats de la població de l'Alt Urgell mostra, però, un major envelliment, que es fa molt visible en els segments de 70 o més anys, sobretot en el cas de les dones.

En efecte, el 19% de la població de l'Alt Urgell té més de 65 anys, enfront d'un 16% a Catalunya. Com a resultat, la comarca té un índex d'envelliment (quocient entre el nombre de persones de 65 anys i més i el nombre de joves menors de 15 anys) i un índex de dependència senil (quocient entre el nombre de persones de 65 anys i més i el nombre de persones de 15 a 64 anys) superiors als del conjunt català. L'índex de sobreenvelliment (quocient entre el nombre de persones de 85 anys i més i el nombre de persones de 65 anys i més) és també superior al català.

Taula 3.5. Estructura per edats, envelliment i dependència.

	% de 0 a 15 anys	% de 16 a 64 anys	% de 65 anys i més	Índex d'envelliment	Índex de sobreenvelliment	Índex de dependència senil
Alt Urgell	13,2	67,2	19,6	159	15	29
Catalunya	15,9	67,9	16,2	109	12	24

Font: Idescat.

L'índex de masculinització de la comarca, construït com el quocient entre la població masculina i la femenina, és lleugerament superior en el cas de l'Alt Urgell (104 per 99). Això mostra una major presència d'homes a la comarca, a diferència del gairebé equilibri entre homes i dones en el conjunt de la població a Catalunya. Destaca especialment la masculinització de la població de la comarca en la franja d'edat entre 50 i 59 anys, mentre que, com en el conjunt de Catalunya, a les franges de major edat hi ha menys homes que dones.

Taula 3.6. Masculinització a l'Alt Urgell i Catalunya.

	Masculinització	
	Alt Urgell	Catalunya
De 0 a 4 anys	124	107
De 5 a 9 anys	109	106
De 10 a 14 anys	107	106
De 15 a 19 anys	114	107
De 20 a 24 anys	103	104
De 25 a 29 anys	106	108
De 30 a 34 anys	104	112
De 35 a 39 anys	109	111
De 40 a 44 anys	105	107
De 45 a 49 anys	111	101
De 50 a 54 anys	115	98
De 55 a 59 anys	119	96
De 60 a 64 anys	98	94
De 65 a 69 anys	106	91
de 70 a 74 anys	98	83
De 75 a 79 anys	86	73
De 80 a 84 anys	74	61
De 85 anys i més	56	43
TOTAL	104	99

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

L'any 2008, un 18% de la població de l'Alt Urgell havia nascut a l'estranger.

Taula 3.7. Població segons lloc de naixement i sexe a l'Alt Urgell, 2008.

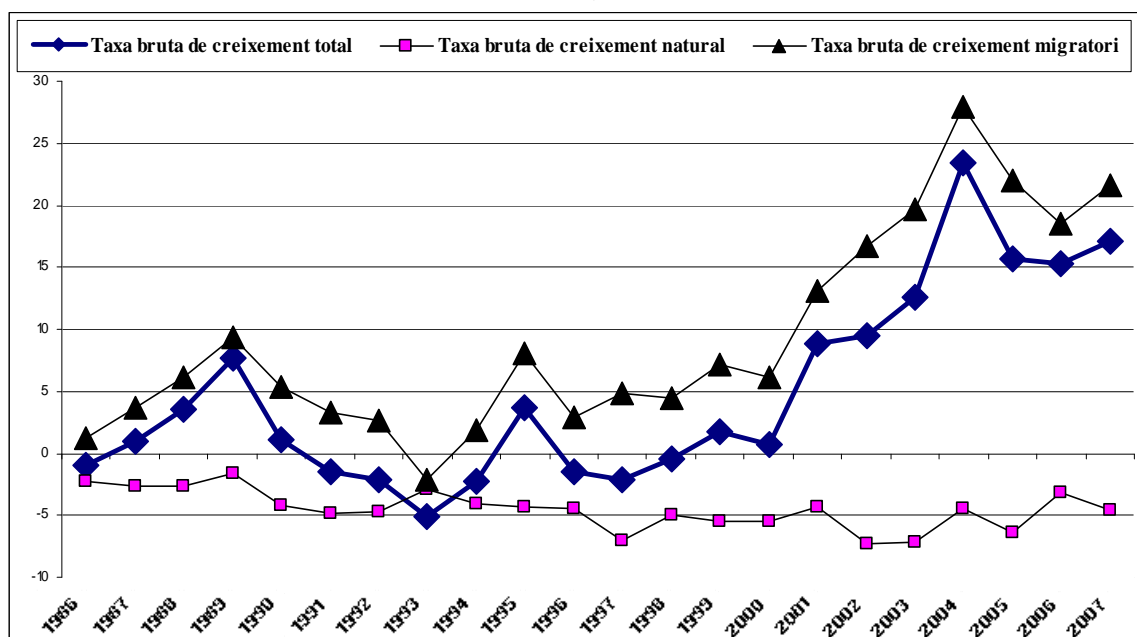
Sexe	Catalunya			Resta de l'Estat			Estranger			Total		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Total	7.601	7.302	14.903	1.514	1.524	3.038	2.064	1.937	4.001	11.179	10.763	21.942

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

La població nascuda a l'estranger i censada a la comarca es reparteix quasi a parts iguals entre homes i dones.

La població de l'Alt Urgell, després d'anys d'estancament, creix des de 2001. Com en altres comarques rurals, la immigració ha produït el canvi en la tendència demogràfica. En el gràfic 3.3 i en la taula 3.8 s'observa que el creixement natural de la població es manté negatiu durant tot el període 1986-2007, mentre que el creixement migratori ha seguit una línia ascendent, amb un increment molt ràpid des de l'inici del segle actual.

Gràfic 3.3. Creixement natural i migratori de la població a l'Alt Urgell, 1986-2007 (taxes brutes).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Taula 3.8. Creixement natural i migratori de la població a l'Alt Urgell, 2000-2007.

Any	Taxa bruta de creixement total	Taxa bruta de creixement natural	Taxa bruta de creixement migratori
2007	17,15	-4,52	21,66
2006	15,33	-3,17	18,51
2005	15,67	-6,35	22,01
2004	23,41	-4,5	27,91
2003	12,56	-7,16	19,72
2002	9,42	-7,24	16,66
2001	8,83	-4,26	13,09
2000	0,69	-5,44	6,12

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

La importància del fet immigratori en els darrers anys queda palesa també en la següent taula, on es presenta el creixement en valors absoluts de la població segons el seu lloc d'origen, des de l'any 2000 fins a l'any 2008.

Taula 3.9. Creixement en valor absolut de la població autòctona, estrangera i total a l'Alt Urgell, 2000-2008.

	Catalunya			Resta de l'Estat			Estranger			Total		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
2000	7.641	7.540	15.181	1.570	1.573	3.143	506	485	991	9.717	9.598	19.315
2008	7.601	7.302	14.903	1.514	1.524	3.038	2.064	1.937	4.001	11.179	10.763	21.942
Difer.	-40	-238	-278	-56	-49	-105	1.558	1.452	3.010	1.462	1.165	2.627

Font: Elaboració pròpia a partir del padró continu de l'Idescat.

Així, veiem com la dinàmica dels últims anys és la que ha fet que s'hagi quadruplicat el nombre d'estrangers a l'Alt Urgell des dels 1.000 fins als 4.000 actuals, i és aquesta evolució la que ha permès augmentar en nombres absoluts la població total de la comarca, ja que la població nascuda a Catalunya o a la resta de l'Estat ha disminuït força des de l'any 2000.

La dinàmica recent de la població reforça la concentració urbana de la població de l'Alt Urgell. La capital i els tres municipis del seu entorn és on més creix la població. La resta, llevat d'Oliana, perd població o té un creixement molt minso (Coll de Nargó, el Pont de Bar, les Valls d'Aguilar i la Vansa i Fórnsols). Això explica que, mentre que fa deu anys poc menys de dos de cada tres habitants de la comarca vivien en algun d'aquests quatre municipis, ara ja siguin quasi tres de cada quatre.

D) Evolució de l'ocupació

Pel que fa a l'ocupació no agrària al llarg de la dècada actual, i abans de l'impacte generalitzat de la crisi econòmica, s'observen les tendències següents:

- Increment constant de l'ocupació als serveis.
- Increment moderat de l'ocupació industrial fins al 2005, any en què s'inicia un retrocés.
- Increment important i constant de l'afiliació a la construcció fins a l'any 2007.

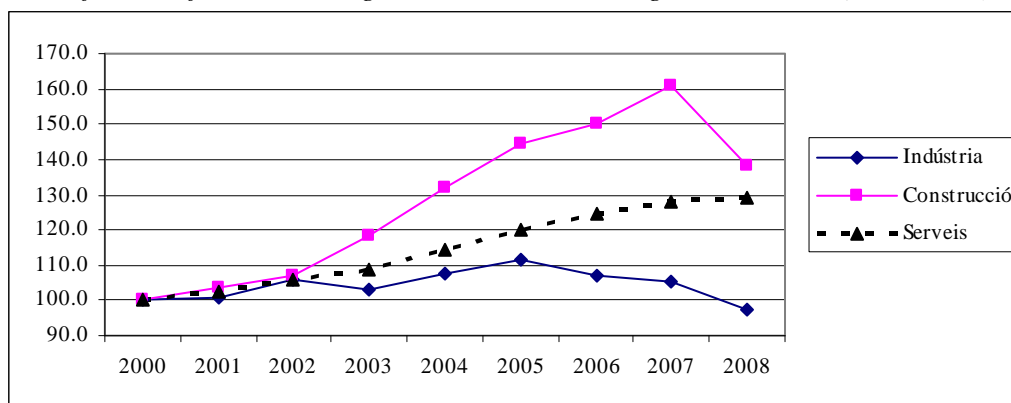
Per al conjunt d'activitats econòmiques, amb o sense agricultura, l'augment de l'ocupació mesurada per l'afiliació a la Seguretat Social és notable. Entre 2000 i 2007 augmenta un 30% en el conjunt de la comarca.

L'any 2008 s'inicia, en general, un canvi de tendència extensible a gairebé tots els sectors. Pel que fa a la indústria, continua la tendència a la baixa iniciada el 2005, si bé en l'últim any amb més intensitat, i el nombre d'afiliats en aquest sector se situa per sota de la xifra de l'any 2000.

La construcció és el sector que manifesta una davallada més important en el nombre de treballadors afiliats, que actualment se situa a nivells propers als de 2004. Aquesta caiguda, molt representativa de l'impacte que ha tingut la crisi en el sector, comença ja el darrer trimestre de 2007, i s'accelera al llarg de l'any 2008 per perdre quasi una tercera part dels afiliats en quinze mesos.

Finalment, el sector serveis sembla que ha aguantat millor la complicada situació econòmica de 2008, ja que el nombre de treballadors afiliats es continua incrementant, si bé a un ritme molt lent.

Gràfic 3.4. Afiliació a la Seguretat Social a l'Alt Urgell, 2000-2008 (2000 = 100).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

Els serveis són la principal font d'ocupació de l'Alt Urgell, amb més d'un 60% dels treballadors afiliats.

Taula 3.10. Afiliació a la Seguretat Social a l'Alt Urgell, en % del total (inclou règim general i especials de la mineria del carbó i del treballador autònom).

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
2000	3,1%	18,4%	16,3%	62,2%
2001	3,0%	18,1%	16,5%	62,4%
2002	3,2%	18,3%	16,4%	62,1%
2003	3,0%	17,3%	17,6%	62,0%
2004	3,3%	17,0%	18,5%	61,1%
2005	3,4%	16,7%	19,2%	60,7%
2006	3,5%	15,6%	19,4%	61,5%
2007	3,6%	14,9%	20,2%	61,3%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

El sector de la construcció i el subsector de la construcció de maquinària i equips mecànics són els principals responsables del descens observat entre 2007 i 2008. Per contra, és interessant destacar la tendència lleugerament a l'alça del nombre d'afiliats a la indústria alimentària, així com de l'administració i els serveis personals, mantinguda fins i tot durant el primer trimestre de 2009.

A grans trets, destaca, en el període expansiu (del març de 2005 al març de 2008), la concentració de l'ocupació a la Seu d'Urgell i el seu entorn més proper (Montferrer i Castellbò i Ribera d'Urgellet), tant en la construcció com en els serveis, i la important pèrdua de llocs de treball que es dona a Oliana pel que fa a la indústria.

D'altra banda, des del març de 2008 es generalitza la pèrdua d'ocupació a la comarca. La destrucció de llocs de treball es concentra un altre cop a la Seu d'Urgell i el seu entorn proper (no tan sols Montferrer i Castellbò, les Valls de Valira i Ribera d'Urgellet), i s'incideix de forma especial en la construcció que, en relació amb la creació de llocs de treball que havia generat en la fase expansiva, pateix una destrucció d'ocupació molt important.

En canvi, al sector serveis disminueix també l'afiliació, però en menor mesura en relació amb l'ocupació generada fins al març de 2008. Oliana, d'altra banda, continua amb la pèrdua de llocs de treball a la indústria.

E/ Evolució i característiques de l'atur

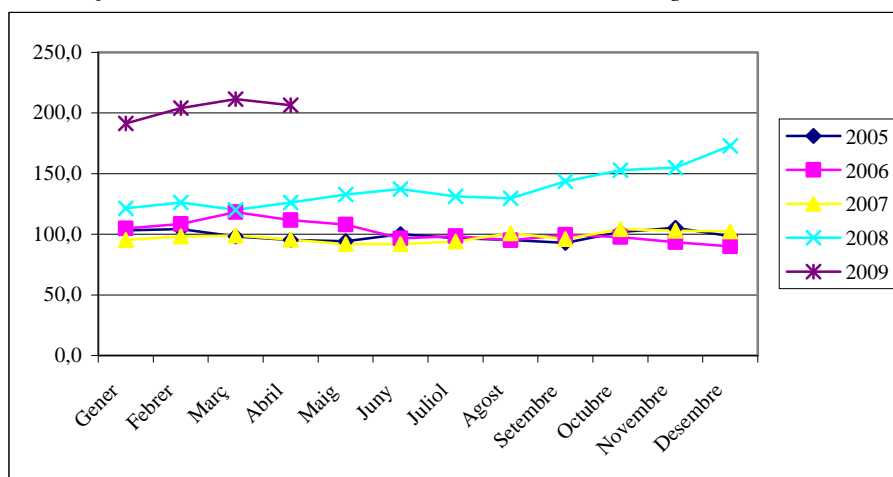
Pel que fa a la desocupació, l'atur actual (929 desocupats l'abril de 2009) és més del doble del corresponent al mes de juny de 2005, i aquest increment s'ha donat pràcticament en la seva totalitat al llarg de 2008 i els primers dos mesos de 2009. L'augment ha estat molt ràpid i supera la destrucció d'ocupació, fet que pot indicar un creixement de la població activa. En opinió dels experts, aquest augment respon a la dinàmica general de la població i a l'arribada d'emigrants, així com també a la menor capacitat d'atracció laboral del Principat d'Andorra.

Taula 3.11. Evolució del nombre d'aturats de l'Alt Urgell, 2005-09 (juny 2005 = 100).

	2005	2006	2007	2008	2009
Gener	103,3	104,9	95,3	121,6	191,3
Febrer	104,2	108,4	98,2	126,2	204,0
Març	98,2	118,2	98,9	120,2	211,6
Abril	95,3	111,8	95,6	126,2	206,4
Maig	94,2	108,0	91,8	132,9	
Juny	100,0	96,7	92,0	137,3	
Juliol	96,9	98,4	94,0	131,1	
Agost	95,3	95,1	100,9	129,6	
Setembre	92,9	99,6	96,2	143,6	
Octubre	101,8	97,6	104,2	152,9	
Novembre	105,3	93,6	102,9	154,9	
Desembre	98,4	90,0	102,4	172,9	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

Gràfic 3.5. Evolució del nombre d'aturats a l'Alt Urgell, 2005-2009.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

Les següents dues taules ens aporten una mirada a l'evolució de l'atur, anual en el primer cas, mensual en el segon, en termes de sexe i en uns períodes diferents. Així, en el primer cas, exposem les dades d'atur de 1998, on l'atur femení ja era més gran que el

masculí, i que en conjunt se situava en els 300 aturats, xifra al voltant de la qual es mantindria estable en els següents anys fins al 2004. En aquest moment el nombre d'aturats fa un salt per situar-se per sobre dels 400, si bé es manté més o menys estable fins al 2007, tal com vèiem en la taula anterior.

És a partir d'aquest any que l'atur comença a augmentar de forma molt important i reverteix també la tendència estructural que mantenia l'atur femení sempre per sobre del masculí. Així, a partir de 2008, els homes aturats són més, en nombres absoluts, que les dones aturades.

Taula 3.12. Evolució anual de l'atur registrat a l'Alt Urgell, 1998-2009, desembre.

Període	Homes	Dones	Total
2009 (abril)	518	411	929
2008	421	357	778
2007	195	266	461
2006	156	249	405
2005	169	274	443
2004	124	172	296
2003	103	154	257
2002	106	177	283
2001	94	173	267
2000	104	148	252
1999	115	156	271
1998	144	157	301

Font: Observatori del Treball.

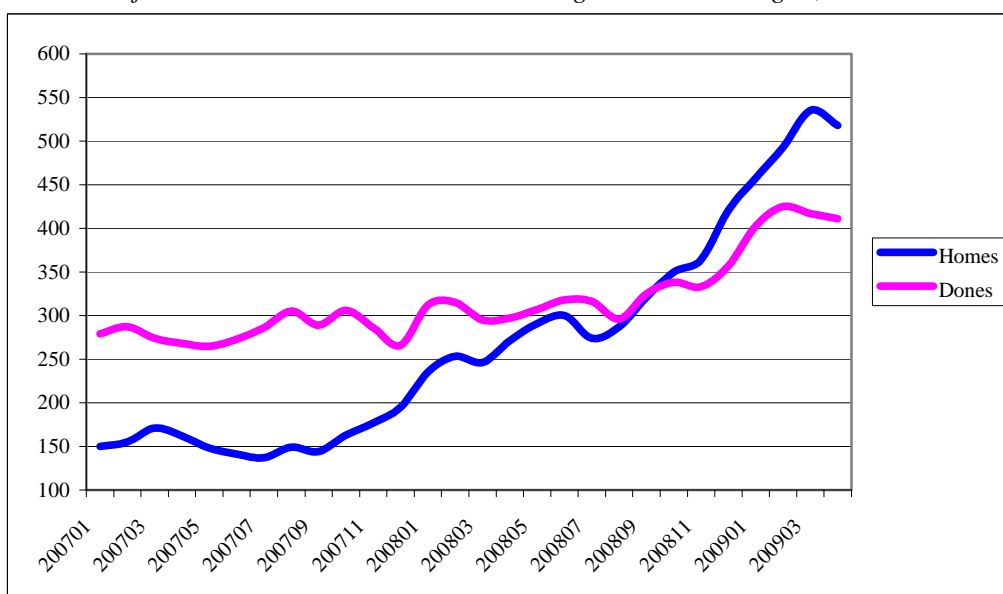
Una anàlisi de l'evolució mensual de l'atur des de 2007, com la que es presenta en el següent quadre, ens aporta informació encara millor i més acurada sobre l'evolució de l'atur i la seva presència en la població masculina i femenina. Així, fins a l'octubre de 2008, inici de l'últim trimestre de l'any, l'atur femení sempre es va situar per sobre del masculí, però en aquests moments l'atur entre els homes se situa ja per sobre del femení. El motiu d'aquest canvi és que, si bé l'atur femení es manté estable fins a l'octubre de 2008, en què comença a créixer molt moderadament, les dades mostren com a l'Alt Urgell l'atur entre la població masculina pateix un increment sostingut des de finals de 2007 i molt fort a partir de setembre de 2008. La crisi econòmica, que s'ha endut molts llocs de treball en la construcció, sector que ocupa principalment població masculina, és el factor explicatiu d'aquest canvi de tendència.

Taula 3.13. Evolució mensual de l'atur registrat a l'Alt Urgell, 2007-2009.

Període	Homes	Dones	Total	Període	Homes	Dones	Total	Període	Homes	Dones	Total
gen. 2007	150	279	429	gen. 2008	235	312	547	gen. 2009	458	403	861
feb. 2007	155	287	442	feb. 2008	253	315	568	feb. 2009	493	425	918
mar. 2007	171	274	445	mar. 2008	246	295	541	mar. 2009	535	417	952
abr. 2007	162	268	430	abr. 2008	271	297	568	abr. 2009	518	411	929
mai. 2007	148	265	413	mai. 2008	291	307	598				
jun. 2007	141	273	414	jun. 2008	300	318	618				
jul. 2007	137	286	423	jul. 2008	274	316	590				
ago. 2007	149	305	454	ago. 2008	287	296	583				
set. 2007	144	289	433	set. 2008	321	325	646				
oct. 2007	163	306	469	oct. 2008	350	338	688				
nov. 2007	177	286	463	nov. 2008	364	333	697				
des. 2007	195	266	461	des. 2008	421	357	778				

Font: Observatori del Treball.

Gràfic 3.6. Evolució mensual de l'atur registrat a l'Alt Urgell, 2007-09.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball.

Així, ens trobem que a l'abril de 2009, mes del qual tenim les últimes dades disponibles, hi ha un total de 929 aturats a la comarca, després d'arribar a un màxim de 952 aturats durant el mes de març. Com hem descrit anteriorment, hi ha més homes aturats que dones; en concret, el col·lectiu femení a l'atur puja a 411 persones. En les següents taules classifiquem el conjunt de dones aturades segons intervals d'edat, nivell formatiu i tipus d'ocupació.

Taula 3.14. Atur femení registrat (absolut i %), per edats, a l'Alt Urgell, abril 2009.

Edat	Atur registrat	Atur registrat %
Menors de 20	11	2,7%
De 20 a 24	29	7,1%
De 25 a 29	54	13,1%
De 30 a 34	53	12,9%
De 35 a 39	61	14,8%
De 40 a 44	53	12,9%
De 45 a 49	47	11,4%
De 50 a 54	37	9,0%
De 55 a 59	36	8,8%
De 60 a 64	30	7,3%
Més de 64	0	0,0%
TOTAL	411	100%

Font: Observatori del Treball.

Pel que fa a la classificació per edats, l'atur femení es concentra en la gran franja que va dels 25 als 50 anys, en què la major població afectada és el conjunt de dones situades entre els 35 i els 39 anys, que representen pràcticament un 15% del total de dones aturades. Quant al nivell formatiu, l'atur es concentra en aquelles dones que posseeixen només estudis secundaris. Aquest col·lectiu representa més del 75% del total de les dones aturades.

Taula 3.15. Atur femení registrat (absolut i %), per nivell formatiu, a l'Alt Urgell, abril 2009.

Nivell formatiu	Atur registrat	Atur registrat %
Sense estudis	0	0,0%
Estudis primaris incomplets	9	2,2%
Estudis primaris complets	29	7,1%
Programes de formació professional - Estudis secundaris	41	10,0%
Educació general - Estudis secundaris	274	66,7%
Tècnics professionals superiors - Estudis postsecundaris	21	5,1%
Universitaris primer cicle - Estudis postsecundaris	27	6,6%
Universitaris segon i tercer cicle - Estudis postsecundaris	10	2,4%
Altres estudis postsecundaris	0	0,0%
TOTAL	411	100,0%

Font: Observatori del Treball.

Finalment, quant al tipus d'ocupació més afectat per l'atur femení, podem parlar d'una certa diversitat, en relació, per exemple, amb la situació de la Terra Alta, on un gruix important de dones aturades prové del mateix sector (la indústria tèxtil). Les demandes d'ocupació i l'atur registrat entre les dones es concentra principalment en el comerç al detall, els serveis de menjar i begudes i els serveis d'allotjament. En un segon terme, i a certa distància, trobem els col·lectius de dones provinents de l'educació, l'Administració pública, els serveis a edificis i de jardineria i, finalment, la indústria de materials i equips elèctrics.

Taula 3.16. Atur registrat i demandes d'ocupació de les dones de l'Alt Urgell, abril 2009.

CCAE 2009	Demanda	Atur	CCAE 2009	Demanda	Atur
Agricultura, ramaderia i caça	5	3	Serveis d'allotjament	45	35
Silvicultura i explotació forestal	0	0	Serveis de menjar i begudes	62	46
Pesca i aqüicultura	4	3	Edició	0	0
Antracita, hulla i lignit	0	0	Cinema i vídeo; enregistrament de so	1	0
Petroli i gas natural	0	0	Ràdio i televisió	1	1
Minerals metàl·lics	0	0	Telecomunicacions	0	0
Minerals no metàl·lics ni energètics	0	0	Serveis de tecnologies de la informació	1	1
Suport a les indústries extractives	0	0	Serveis d'informació	0	0
Indústries de productes alimentaris	13	10	Mediació financera	5	1
Fabricació de begudes	0	0	Assegurances i fons de pensions	0	0
Indústries del tabac	0	0	Activitats auxiliars mediació financera	1	1
Indústries tèxtils	3	2	Activitats immobiliàries	8	8
Confecció de peces de vestir	3	3	Activitats jurídiques i de comptabilitat	5	3
Indústria del cuir i del calçat	0	0	Seus centrals i consultoria empresarial	2	2
Indústries fusta i suro, exc. mobles	0	0	Serveis tècnics, arquitect. i enginyeria	0	0
Indústries del paper	0	0	Recerca i desenvolupament	1	0
Arts gràfiques i suports enregistrats	1	1	Publicitat i estudis de mercat	0	0
Coqueries i refinació del petroli	0	0	Activitats professionals i tècniques	15	11
Indústries químiques	1	1	Activitats veterinàries	1	0
Productes farmacèutics	0	0	Activitats de lloguer	4	2
Cautxú i plàstic	2	2	Activitats relacionades amb l'ocupació	8	6
Productes minerals no metàl·lics NCAA	0	0	Agències viatges i operadors turístics	1	1
Metal·lúrgia	0	0	Activitats de seguretat i investigació	0	0
Productes metàl·lics, exc. maquinària	3	2	Serveis a edificis i de jardineria	27	23
Productes informàtics i electrònics	6	6	Activitats administratives d'oficina	3	3
Materials i equips elèctrics	24	21	Adm. pública, Defensa i S.S. obligatòria	30	21
Maquinària i equips NCAA	9	8	Educació	31	24
Vehicles de motor, remolcs...	0	0	Activitats sanitàries	19	17
Altres materials de transport	0	0	Serveis socials amb allotjament	14	10
Mobles	0	0	Serveis socials sense allotjament	4	3
Indústries manufactureres diverses	0	0	Activitats artístiques i d'espectacles	0	0
Reparació i instal·lació de maquinària	0	0	Biblioteques i museus	1	0
Energia elèctrica i gas	0	0	Jocs d'atzar i apostes	0	0
Aigua	1	1	Activitats esportives i d'entreteniment	5	4
Tractament d'aigües residuals	0	0	Activitats associatives	3	1
Tractament de residus	0	0	Reparació ordinadors i altres	1	0
Gestió de residus	0	0	Altres activitats de serveis personals	11	7
Construcció d'immobles	5	3	Llars que ocupen personal domèstic	2	1
Construcció d'obres d'enginyeria civil	5	5	Llars que prod. béns i serveis ús propi	0	0
Activitats especialitzades construcció	10	10	Organismes extraterritorials	0	0
Venda i reparació de vehicles motor	7	4	Sense ocupació anterior	13	10
Emmagatzematge i afins al transport	0	0	Transport aeri	2	2
Comerç engròs, exc. vehicles motor	14	11	TOTAL	527	411
Comerç detall, exc. vehicles motor	76	65			
Transport terrestre i per canonades	6	4			
Transport marítim i per vies interiors	0	0			

CCAE 2009	Demanda	Atur	CCAE 2009	Demanda	Atur
Activitats postals i de correus	2	2			

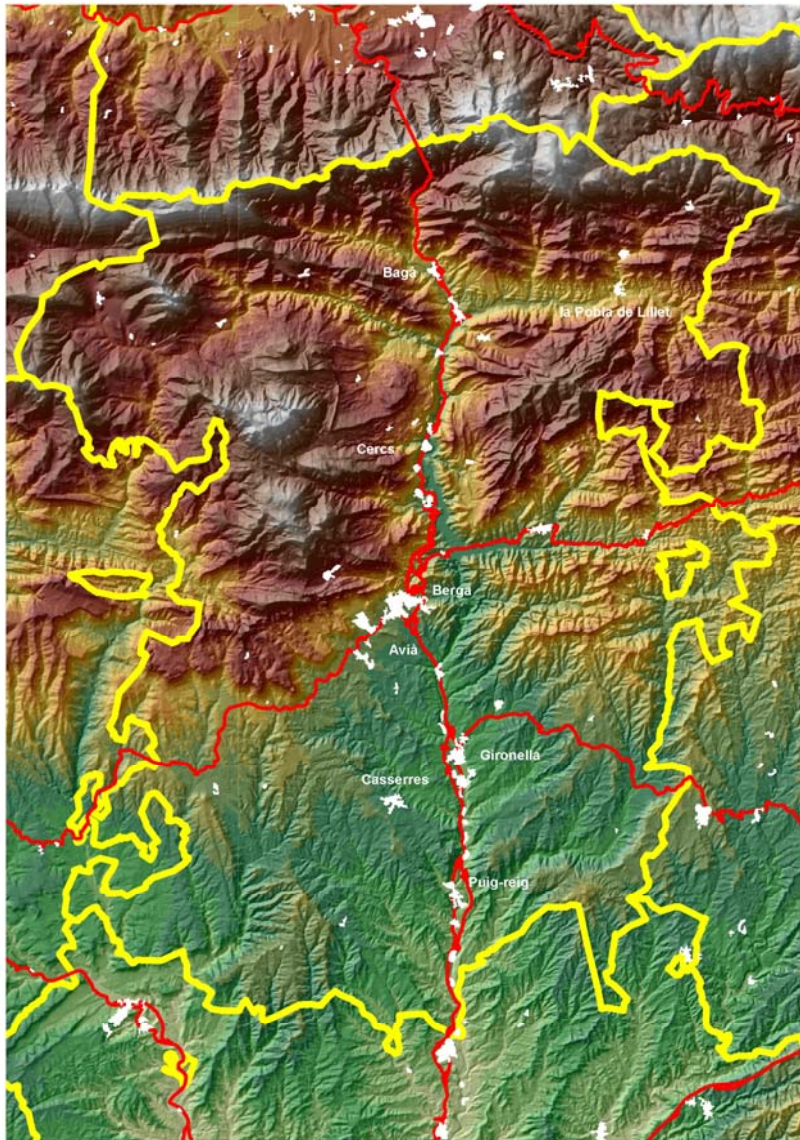
F) Resum

- ▶ L'Alt Urgell creix a una taxa del 3,2% durant el període 2001-07, bastant inferior a la de les comarques de muntanya en conjunt (4,1%), però lleugerament superior a la mitjana catalana (3%).
- ▶ Els serveis i la construcció (en aquest últim cas, no tant com a la resta de comarques de muntanya) són els principals responsables del dinamisme econòmic de la comarca durant aquest període, en detriment de la indústria.
- ▶ L'Alt Urgell presenta una població més envellida que la de la mitjana catalana (gairebé 20% de majors de 65 anys enfront d'un 16%), lleugerament masculinitzada (1,04 homes per dona) i amb una important presència de la població nascuda a l'estranger (gairebé el 20%).
- ▶ La població de la comarca creix des de 2001, any que marca un canvi important en la tendència anterior de caiguda progressiva. Aquesta nova dinàmica l'ha causat el creixement migratori, ja que el natural continua sent negatiu.
- ▶ El creixement poblacional es concentra a la capital, la Seu d'Urgell i al seu entorn més proper (Montferrer i Castellbò, les Valls de Valira i Ribera d'Urgellet). També Oliana guanya població. La majoria de nuclis petits, més Organyà, perden població.
- ▶ Excloent-hi el sector agrari, l'ocupació a la comarca, mesurada per l'afiliació a la Seguretat Social, creix gairebé un 30% des de l'any 2000 fins a l'any 2007. El creixement es dona en tots els sectors, però és molt important en la construcció (61%), moderat en els serveis (28%) i pràcticament nul en la indústria (5%).
- ▶ La dinàmica anterior ha suposat una pèrdua de pes de l'ocupació en la indústria a la comarca, mentre que s'ha mantingut estable en els serveis i s'ha incrementat en la construcció (que ocupa ara més població que la indústria).
- ▶ Des de gener de 2008 fins a març de 2009, s'han perdut gairebé 500 llocs de treball a la comarca, si excloem el resultat del sector agrari. El principal responsable d'aquesta caiguda és el sector de la construcció, seguit del comerç. La pèrdua d'ocupació es concentra a la Seu d'Urgell i el seu entorn.
- ▶ L'atur creix a partir de l'inici de 2008, bàsicament entre la població masculina i en el sector de la construcció. A partir de setembre de 2008, s'incrementa el ritme de creixement de l'atur entre els homes i augmenta també l'atur femení, que fins llavors s'havia mantingut estable. El resultat és que l'atur masculí ja és superior al femení des d'octubre de 2008 (518 aturats per 411 l'abril de 2009).
- ▶ L'atur femení es concentra especialment en la població de 25 a 49 anys, en les dones que tenen només estudis secundaris i en els sectors del comerç (65 aturades l'abril de 2009), la restauració (46) i l'hostaleria (35).

3.2.2 Berguedà

Mapa 3.3. Berguedà

A) Trets bàsics

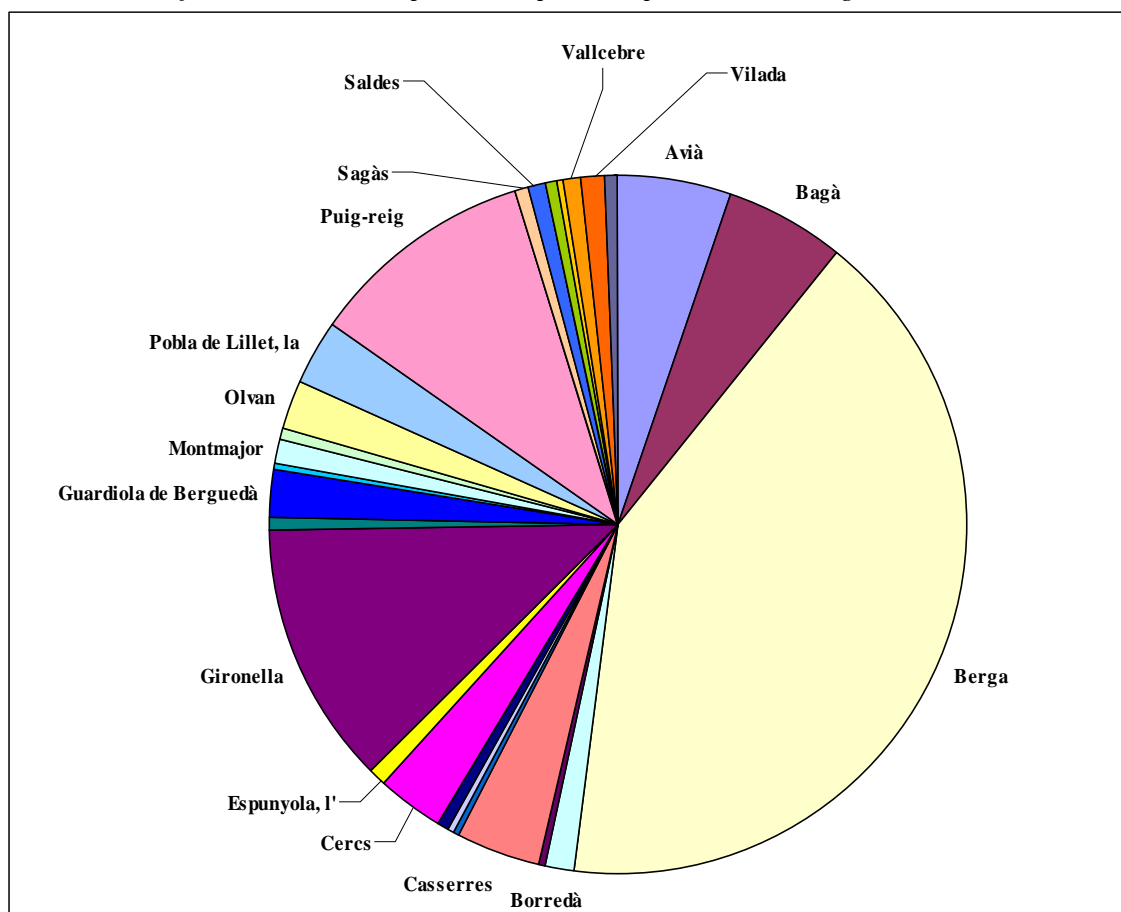
L'any 2008, el padró municipal d'habitants atorga 41.488 habitants a aquesta comarca de la Catalunya central, amb una superfície de 1.185 km² i una densitat de població de 35 habitants per km² (la densitat per al conjunt de Catalunya és de 230 habitants per km²).

El Berguedà compta amb 31 municipis:

- La capital (Berga) té poc més d'un 40% de la població comarcal, amb 17.072 habitants.
- Dos més en tenen més de 4.000 (Gironella i Puig-reig), i sumen el 22,5% de la població comarcal.

- Dos en tenen més de 2.000 (Avià i Bagà), en total el 10,8% de la població comarcal.
- Tres en tenen més de 1.000 (Casserres, Cercs i la Poble de Lillet), un 10,4% de la població comarcal.
- La resta de municipis, 23, en tenen menys de 1.000 i representen només un 15% del total d'habitants de la comarca. Al Berguedà se situa el municipi més petit de Catalunya.

Gràfic 3.7. Distribució per municipis de la població del Berguedà, 2008.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

B) Economia: estructura i dinàmica

L'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) estimava el PIB del Berguedà en 615 milions d'euros l'any 2001, quantitat que es traduïa en 16.000 € per càpita i que representa un 76,1% de la mitjana catalana, és a dir, per sota de l'Alt Urgell.

Taula 3.17. Producte interior brut a preus de mercat (PIB pm) al Berguedà i Catalunya, 2001 (base 2000).

	PIB pm (milions €)	PIB pm per càpita (milers)	Índex Catalunya = 100
Berguedà	615	16	76,1
Catalunya	135.708,88	21,1	100

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

La distribució del PIB que podem observar en la següent taula ens aporta informació sobre la importància relativa dels diferents sectors econòmics de la comarca.

Taula 3.18. Pes de cada sector (%) en el total del PIB del Berguedà, 2007.

	Primari	Indústria	Construcció	Serveis
Berguedà	6,3	24,9	16,7	52,1
Catalunya	1,5	24,5	8,6	65,4

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Anuari Comarcal de Caixa Catalunya (2008).

L'economia de la comarca, l'any 2007, es basa en els serveis, que representen poc més del 52% del conjunt d'activitat econòmica. Tot i això, aquesta és una xifra bastant inferior a la mitjana catalana, que arriba al 65%. El sector primari del Berguedà aporta poc més del 6% del PIB, que és un percentatge reduït però per sobre de la mitjana catalana (1,5%). La construcció, amb més del 16% del PIB, dobla la mitjana del sector a Catalunya i presenta un creixement molt ràpid en els anys més recents. Finalment, la indústria aporta pràcticament una quarta part del PIB comarcal, xifra lleugerament superior a la mitjana catalana i significativament superior a la de les comarques rurals.

Taula 3.19. Evolució del pes de cada sector (%) en el total del PIB del Berguedà, 2000-2007. Base 1995 per a 2000-2006, i base 2000 per a 2007.

	Primari	Indústria	Construcció	Serveis
2000	6,8	29,0	12,5	51,7
2001	5,5	35,6	11,3	47,6
2002	5,4	36,4	11,7	46,5
2003	5,3	34,1	12,8	47,8
2004	5,9	31,1	13,4	49,6
2005	5,5	28,9	13,5	52,1
2006	5,4	25,4	16,9	52,3
2007	6,3	24,9	16,7	52,1

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Anuari Comarcal de Caixa Catalunya (2001-08).

Pel que fa a l'evolució recent del pes dels diferents sectors en l'economia del Berguedà, s'observa un lleuger descens en el conjunt del sector primari des de 2000 fins a 2007, si bé en aquest últim any la seva importància relativa és superior a la dels anys d'entremig. La indústria, en canvi, presenta una marcada tendència a la baixa al llarg d'aquests set anys, en contrast amb la construcció. Són moviments similars als observats al conjunt de Catalunya, si bé molt més pronunciat en el cas de la construcció. Finalment, cal destacar un lleuger increment del pes del sector serveis respecte l'any 2000; un increment, en tot cas, d'una magnitud inferior a l'experimentat per l'economia catalana.

Taula 3.20. Evolució de la distribució del valor afegit brut per sectors (%) a Catalunya, 2000-2007. Base 1995 per a 2000-06, i base 2000 per a 2007.

	Primari	Indústria	Construcció	Serveis
2000	1,8	32	7,3	58,9
2001	1,7	31,3	7,2	59,8
2002	1,7	30,8	7,5	60
2003	1,6	31,2	7,8	59,4
2004	1,7	27	8,2	63,1
2005	1,7	26,1	8,4	63,9
2006	1,7	24,9	8,6	64,9
2007	1,5	24,5	8,6	65,4

Font: Anuari Comarcal de Caixa Catalunya (2008).

Segons l'Anuari Comarcal de Caixa Catalunya dels anys estudiats, el Berguedà ha crescut a un ritme del 2,8% anual durant el període 2001-2007, similar a la resta de comarques centrals, però una mica per sota de la mitjana catalana (superior al 3%). Tot i això, podem assegurar que la dinàmica de l'economia en els primers anys d'aquest nou segle ha estat positiva.

Taula 3.21. Creixement del PIB, 2001-07 (taxes reals de variació interanual, en %).

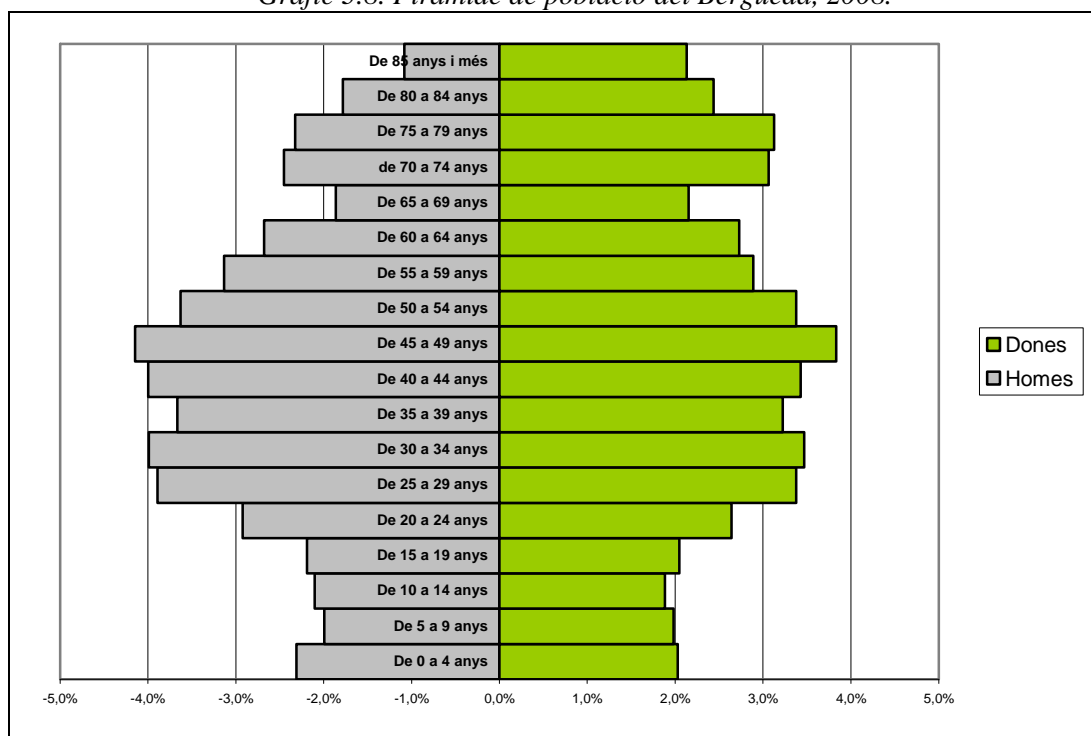
	Mitjana 2001-07	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Berguedà	2,81	3,20	3,32	1,90	1,25	2,64	3,99	3,37
Comarques centrals	2,7	3,5	1,7	3,0	2,1	1,8	3,9	3,4
Catalunya	3,04	3,19	2,30	2,57	2,87	3,13	3,71	3,54

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Anuari Comarcal de Caixa Catalunya 2008 (per a les dades de 2004-2007), i 2007 (per a les dades de 2001-2003).

C) Població: estructura i dinàmica

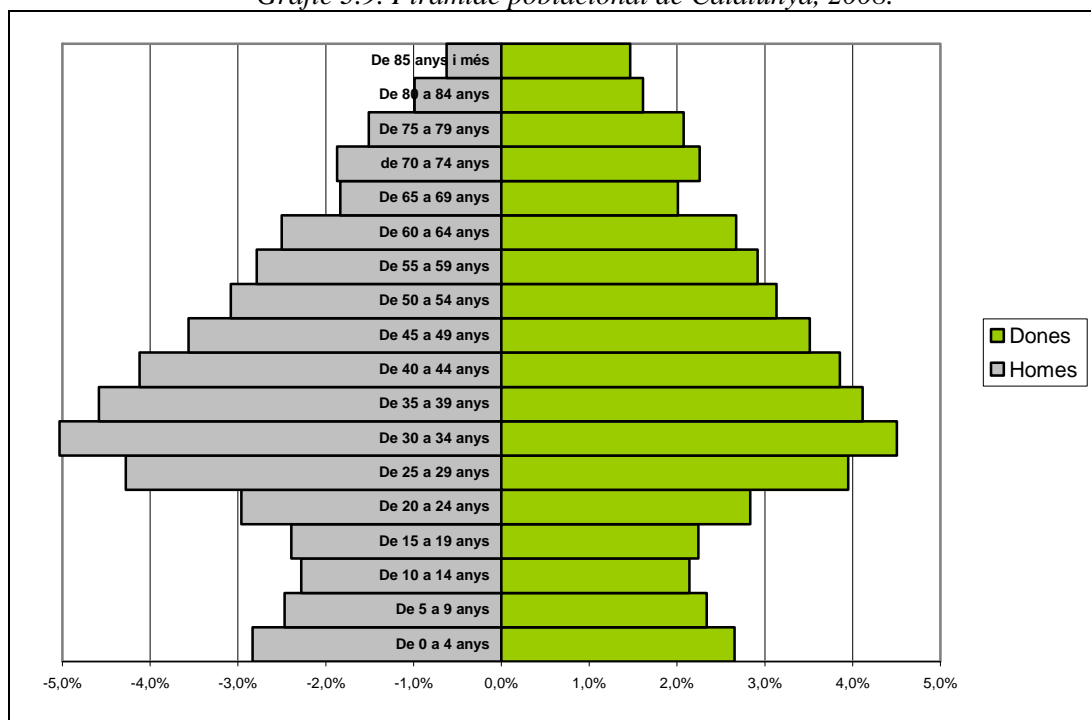
A continuació, es presenten les piràmides de població del Berguedà i Catalunya, on queda reflectida la distribució de la població segons l'edat i el sexe, amb dades de l'any 2008.

Gràfic 3.8. Piràmide de població del Berguedà, 2008.

Font: Elaboració pròpia a partir del padró continu de població de l'Idescat.

Gràfic 3.9. Piràmide poblacional de Catalunya, 2008.

Font: Elaboració pròpia a partir del padró continu de població de l'Idescat.

En comparació amb la piràmide catalana, l'estructura d'edats de la població berguedana mostra un major envelliment, que es fa molt visible en els segments de 70 o més anys, sobretot en el cas de les dones.

A la taula 3.22 s'aprecia que el 22% de la població del Berguedà té més de 65 anys, davant d'un 16% a Catalunya. La comarca té un índex d'envelliment (quocient entre el nombre de persones de 65 anys i més i el nombre de joves menors de 15 anys) i un índex de dependència senil (quocient entre el nombre de persones de 65 anys i més i el nombre de persones de 15 a 64 anys) més elevats que el de les comarques rurals catalanes i molt superior al del conjunt català. L'índex de sobreenvelliment (quocient entre el nombre de persones de 85 anys i més i el nombre de persones de 65 anys i més) no és, però, gaire diferent del català.

Taula 3.22. Estructura per edats, envelliment i dependència, 2007.

	% de 0 a 15 anys	% de 16 a 64 anys	% de 65 anys i més	Índex D'envelliment	Índex de sobreenvelliment	Índex de dependència senil
Berguedà	13,19	64,77	22,03	177	13	34
Catalunya	15,81	67,97	16,22	109	12	24

Font: Idescat.

D'altra banda, l'índex de masculinització del Berguedà és molt proper a 100 i lleugerament superior al conjunt de Catalunya. Per tant, es pot afirmar que hi ha un equilibri quant a la població masculina i femenina en el seu conjunt. Si desglossem la població en edats, fins als 60 anys hi ha més homes que dones i, a partir d'aquesta edat, la població femenina sempre supera la masculina. En relació amb el conjunt de la població de Catalunya, destaca la major masculinització de la població bergadana en els intervals més actius laboralment (20-55 anys).

Taula 3.23. Masculinització al Berguedà i Catalunya.

	Masculinització	
	Berguedà	Catalunya
De 0 a 4 anys	114	107
De 5 a 9 anys	101	106
De 10 a 14 anys	112	106
De 15 a 19 anys	107	107
De 20 a 24 anys	111	104
De 25 a 29 anys	115	108
De 30 a 34 anys	115	112
De 35 a 39 anys	114	111
De 40 a 44 anys	117	107
De 45 a 49 anys	108	101
De 50 a 54 anys	107	98
De 55 a 59 anys	108	96
De 60 a 64 anys	98	94
De 65 a 69 anys	86	91
De 70 a 74 anys	80	83
De 75 a 79 anys	74	73
De 80 a 84 anys	73	61
De 85 anys i més	51	43
TOTAL	101	99

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Poc més d'un 10% de la població de la comarca és nascuda a l'estranger. Aquesta població estrangera és jove (amb una alta concentració a la franja d'edat situada entre els 25 i els 50 anys) i masculina, tal com s'observa en la següent taula.

Taula 3.24. Masculinització de la població autòctona i estrangera del Berguedà, 2008.

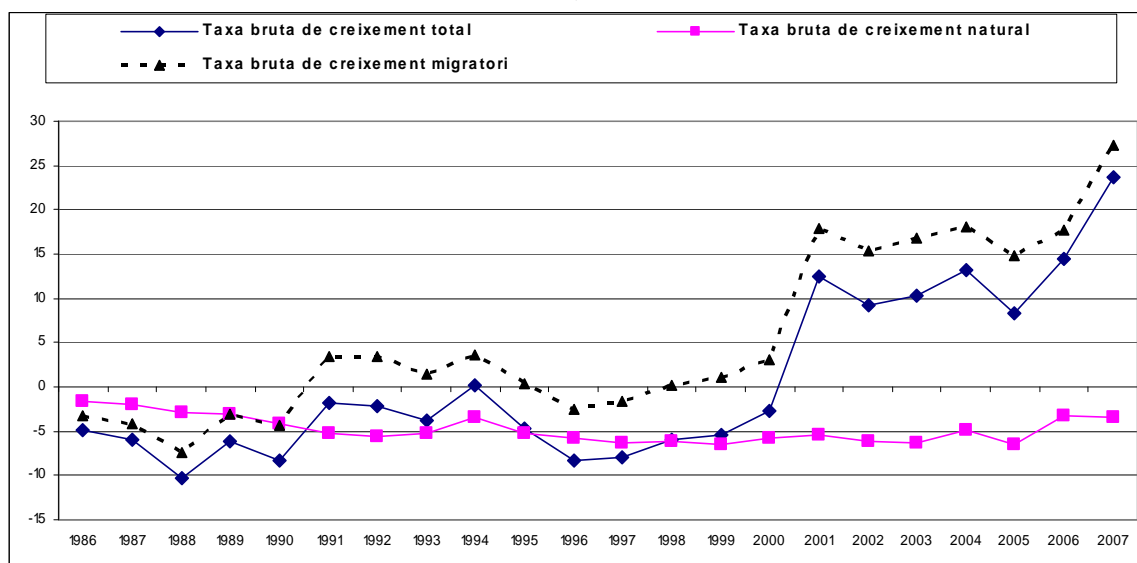
	Masculinització	
	Autòctona	Estrangera
De 0 a 4 anys	115,2	89,6
De 5 a 9 anys	102,0	92,2
De 10 a 14 anys	113,9	100,0
De 15 a 19 anys	105,8	112,8
De 20 a 24 anys	107,6	123,9
De 25 a 29 anys	109,2	141,5
De 30 a 34 anys	104,0	174,3
De 35 a 39 anys	105,4	161,4
De 40 a 44 anys	108,8	189,2
De 45 a 49 anys	103,6	163,9
De 50 a 54 anys	104,6	152,4
De 55 a 59 anys	107,8	121,2
De 60 a 64 anys	98,2	97,0
De 65 a 69 anys	86,7	74,1
De 70 a 74 anys	79,8	100,0
De 75 a 79 anys	74,3	72,2
De 80 a 84 anys	73,6	25,0
De 85 anys i més	51,0	20,0
Total	97,1	137,7

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades l'Idescat.

La població del Berguedà, després de dècades de decreixement (com mostra el gràfic següent), ha crescut al llarg d'aquesta dècada fins a arribar quasi als 41.500 habitants.

La immigració ha estat el factor que ha produït el canvi en la tendència demogràfica que es dona a partir de l'any 2001, primer any de taxa bruta de creixement total positiva. Les taxes de creixement natural són negatives en tot el període 1986-2007 i amb una lleugera tendència a la baixa, mentre que les de creixement migratori són molt positives en els darrers anys.

Gràfic 3.10. Creixement natural i migratori de la població al Berguedà, 1986-2007 (en tant per mil).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Taula 3.25. Creixement natural i migratori de la població al Berguedà, 2000-2007.

Any	Taxa bruta de creixement total (per mil habitants)	Taxa bruta de creixement natural (per mil habitants)	Taxa bruta de creixement migratori (per mil habitants)
2007	23,76	-3,46	27,22
2006	14,54	-3,25	17,79
2005	8,25	-6,48	14,73
2004	13,2	-4,96	18,16
2003	10,38	-6,39	16,77
2002	9,23	-6,22	15,45
2001	12,39	-5,44	17,83
2000	-2,65	-5,73	3,08

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Les elevades taxes de creixement migratori es veuen reflectides en l'increment molt significatiu de la població del Berguedà nascuda a l'estranger. En els últims vuit anys, s'ha passat de 717 persones nascudes a l'estranger (2000) a 4.290 (2008). D'aquestes 3.573 persones nascudes fora de l'Estat que han anat a viure al Berguedà, un 42% són dones i un 58% homes. L'increment de la població nascuda a l'estranger s'ha vist acompanyada per un molt lleuger increment de la població nascuda a Catalunya, i compensada per una important reducció de la població nascuda a la resta de l'Estat. El resultat final ha estat que la població de la comarca en el període 2000-2008 s'ha incrementat en pràcticament 3.500 habitants.

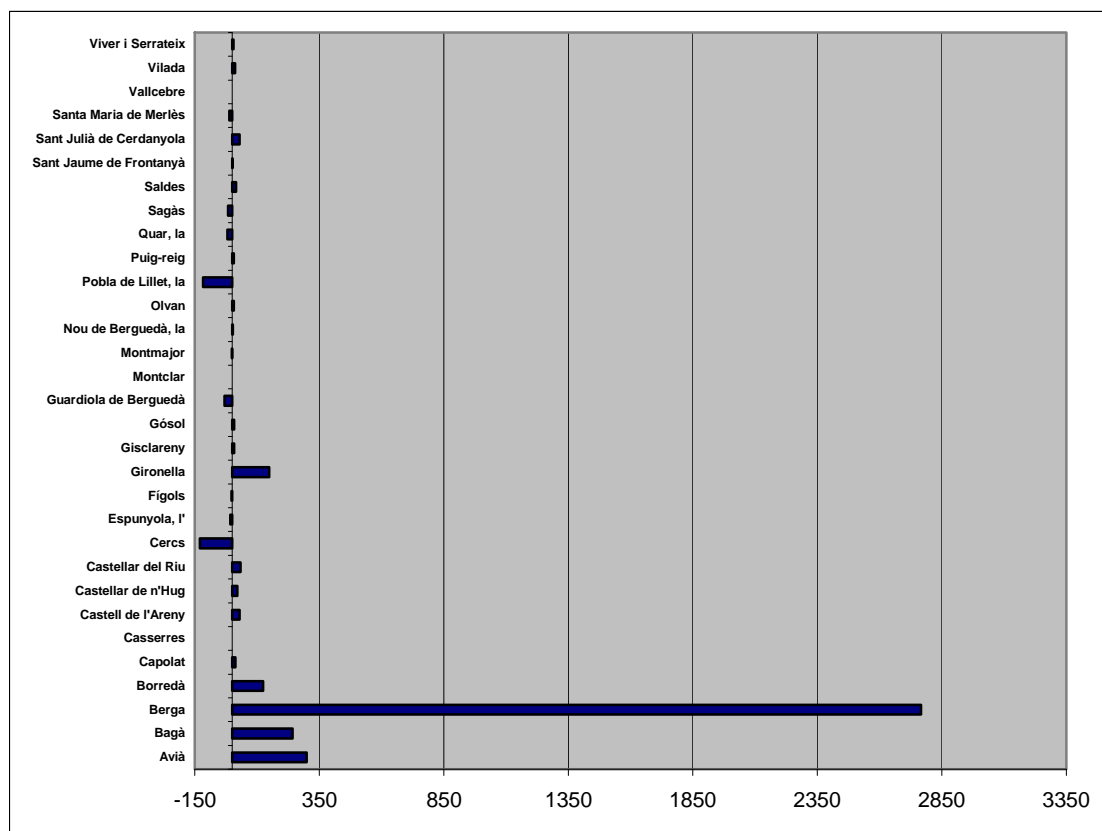
Taula 3.26. Creixement en valor absolut de la població autòctona, estrangera i total al Berguedà, 2000-2008.

	Catalunya			Resta de l'Estat			Estranger			Total		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
2000	15.588	16.110	31.698	2.668	2.968	5.636	405	312	717	18.661	19.390	38.051
2008	15.956	16.225	32.181	2.370	2.647	5.017	2.485	1.805	4.290	20.811	20.677	41.488
Difer.	368	115	483	-298	-321	-619	2.080	1.493	3.573	2.150	1.287	3.437

Font: Elaboració pròpia a partir del padró continu de l'Idescat.

Els municipis més grans de la comarca, excepte Puig-reig, són els que presenten les dinàmiques de creixement poblacional més importants en termes absoluts en el període 2000-2008, com es pot observar en el següent gràfic. La capital —Berga— aporta el 80% de l'increment en el període 2000-2008. També Borredà, un nucli petit, ha vist com la seva població s'ha incrementat de forma molt important en els darrers vuit anys. Cal destacar la dinàmica negativa quant a evolució de la població dels municipis de Cercs, la Pobl de Lillet i Guardiola de Berguedà, tots a l'Alt Berguedà. Aquesta subcomarca experimenta un creixement de població molt minso.

Gràfic 3.11. Creixement de la població als municipis del Berguedà, 2000-2008.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

D) Evolució de l'ocupació

Les dades d'afiliació a la Seguretat Social proporcionades pel Departament de Treball mostren increments molt importants (un 63% d'augment del nombre d'afiliats) a la

construcció des de 2000 fins a 2007, mentre que en els serveis l'augment del nombre d'afiliats és més moderat (20%), i la indústria pateix un descens bastant important (gairebé 20%). Aquestes xifres representen en conjunt un increment de l'afiliació a la Seguretat Social de pràcticament el 17% des de 2000 fins a 2007.

El 2008, però, a causa de la crisi que està afectant l'economia global, es reverteix aquesta tendència expansiva dels darrers anys en l'afiliació a la Seguretat Social, signe d'una economia en creixement i que generava llocs d'ocupació. Com dèiem, el 2008, es produeix un descens molt pronunciat en el nombre d'afiliats, que és observable també en el gràfic 1.14. La caiguda més important es dona evidentment en la construcció, que es torna a situar a nivells inferiors als de 2004. És destacable també la pronunciada caiguda de la indústria, ja iniciada el 2007, en relació amb el moderat descens que arrossegava des de l'any 2000.

Taula 3.27. Afiliació a la Seguretat Social al Berguedà, el 31 de desembre, 2000-2008 (inclou règim general i especials de la mineria del carbó i del treballador autònom), 2000 = 100.

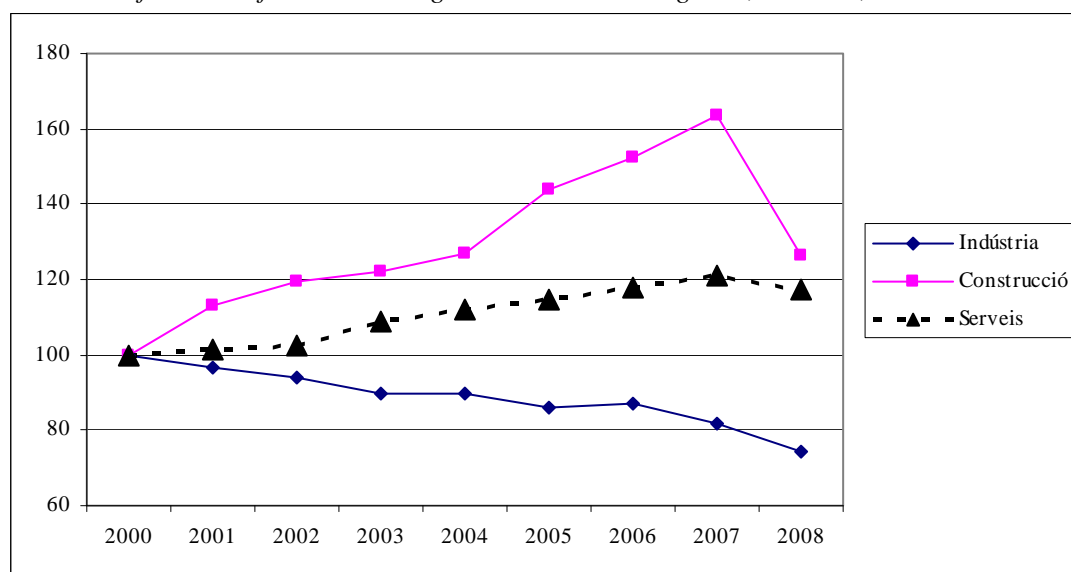
	Indústria	Construcció	Serveis	Total no agrari
2000	100	100	100	100
2001	96,4	113,2	101,5	101,9
2002	94,1	119,3	102,6	102,7
2003	89,6	122,0	108,7	105,0
2004	89,5	127,0	112,0	107,6
2005	86,1	144,1	114,8	110,8
2006	86,9	152,2	117,7	113,9
2007	81,9	163,4	121,0	116,0
2008	74,6	126,5	117,4	105,8

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

(*) A partir de l'1 de gener de 2008 es van incorporar els treballadors per compte propi agraris al règim especial del treballador autònom, fet que explica l'enorme increment del nombre d'afiliats en aquest sector el 2008.

En conjunt, doncs, el nombre d'afiliats a la Seguretat Social del Berguedà l'any 2008 se situa en nivells propers als de 2004 i als de 2003. Es tracta d'una caiguda del 10% respecte al 2007, dada que dobla pràcticament la caiguda de l'afiliació a l'Alt Urgell. Aquest fet s'explica en gran part pel major pes de la construcció al Berguedà i, per tant, pel major impacte de la crisi en el sector.

Gràfic 3.12. Afiliació a la Seguretat Social al Berguedà, 2000-08, base 2000.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

Les tendències descrites anteriorment han alterat de forma bastant significativa el pes relatiu dels diferents sectors dins l'estructura ocupacional de la comarca, calculat d'acord amb les dades d'afiliació a la Seguretat Social, tal com es mostra en la següent taula.

Taula 3.28. Afiliació a la Seguretat Social al Berguedà, en % del total (inclou règim general i especials de la mineria del carbó i del treballador autònom).

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
2000	1,9	29,7	16,0	52,3
2001	1,8	28,1	17,8	52,1
2002	2,0	27,2	18,6	52,2
2003	2,1	25,3	18,5	54,0
2004	2,2	24,6	18,8	54,3
2005	2,4	23,0	20,7	53,9
2006	2,3	22,6	21,3	53,8
2007	2,6	20,8	22,4	54,2

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

Així, a finals de 2007, abans de l'impacte de la crisi, l'agricultura havia guanyat un cert pes econòmic al Berguedà, com els serveis, mentre que la caiguda de la indústria era compensada amb un increment de la construcció, de forma que, si bé l'any 2000 el pes de la primera era bastant superior al de la segona, el 2007 la construcció supera per primera vegada la indústria quant a nombre d'afiliats. En conjunt, però, la majoria de població activa (més del 54%) continua tenint una ocupació en el sector serveis.

Finalment, en la següent taula, mostrem l'evolució de l'afiliació a la Seguretat Social fins al març de 2009 al Berguedà per diferents subsectors econòmics, per poder afinar més en la nostra anàlisi.

La indústria tèxtil i la de construcció de maquinària i equips mecànics són les principals responsables de la davallada que es dona en l'afiliació a la Seguretat Social pel conjunt de la indústria. Cal destacar el fort descens patit pel nombre d'afiliats a la construcció en termes absoluts des de desembre de 2007 fins a l'actualitat (de 2.915 afiliats fins a menys de 2.200 en poc més d'un any). Finalment, dins del sector serveis, el comerç és el subsector que més pateix la crisi econòmica en aquests primers mesos de 2009, tal com ho demostra el fet que la disminució del nombre d'afiliats des de desembre de 2008 fins a març de 2009 és molt més contundent que el descens que s'havia produït des de desembre de 2007 fins a desembre de 2008.

Taula 3.29. Afiliació a la Seguretat Social, 2005-2009, per subsectors.

	Desembre 2005	Desembre 2006	Desembre 2007	Desembre 2008	Març 2009
Agricultura, ramaderia, caça i silvicultura (*)	300	299	343	671	584
Extracció productes energètics	40	33	29	4	*
Extracció altres minerals exc. productes energètics	46	43	33	37	35
Indústries alimentació, begudes i tabac	462	471	477	508	*
Indústries tèxtils i de la confecció	838	790	733	617	*
Indústries cuir i calçat	0	0	0	0	*
Indústries fusta i suro	317	323	345	331	*
Indústries paper, arts gràfiques i suports enregistrats	71	76	79	82	*
Refinació petroli i tractament combustibles nuclears	0	0	0	0	*
Indústries químiques	12	12	8	8	*
Transformació del cautxú i de matèries plàstiques	16	15	13	9	*
Fabricació altres productes minerals no metàl·lics	116	104	117	73	*
Metal·lúrgia i fabricació productes metàl·lics	283	295	324	296	*
Construcció maquinària i equips mecànics	286	328	172	179	*
Materials i equips elèctrics, electrònics i òptics	43	42	43	34	*
Fabricació material de transport	163	160	148	145	*
Indústries manufactureres diverses	98	105	110	86	*
Total indústria manufacturera	2.791	2.797	2.631	2.409	2.205
Energia elèctrica, gas i aigua	63	83	84	61	61
Construcció	2.571	2.715	2.915	2.256	2.198
Comerç i reparacions	2.133	2.138	2.121	2.034	1.856
Hoteleria	908	922	931	926	884
Transport, emmagatzematge i comunicacions	465	492	498	463	537
Mediació financera	86	82	74	73	68
Activitats immobiliàries i lloguers; serv. empresarials	1.003	1.085	1.192	1.004	1.021
Administració pública, defensa i S.S. obligatòria	445	453	497	564	569
Educació	382	389	392	390	412
Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials	763	791	840	846	826
Altres activitats socials i de serveis; serv. personals	510	515	513	551	540
Activitats de les llars	0	0	0	0	0
Total serveis	6.695	6.867	7.058	6.851	6.713
Total	12.426	12.761	13.031	12.248	11.854

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

NOTA: (*) Des del gener de 2008, s'han incorporat a les estadístiques els treballadors per compte propi del règim especial agrari (ara integrats al règim especial dels treballadors autònoms). Per aquesta raó, les dades del sector agrari des de 2008 no són comparables a les anteriors.

Per municipis, durant el període que va de març de 2005 a març de 2008, excloent-hi el sector agrari, Berga és el nucli que concentra el major nombre de nous afiliats a la Seguretat Social, amb gairebé 500. Aquest increment es dona malgrat que en el període de referència la indústria de la capital comarcal perd 220 treballadors. La caiguda és compensada per l'increment de l'ocupació en la construcció i en els serveis.

El següent nucli en importància quant a generació d'ocupació durant el període 2005-2008 és Puig-reig, amb 114 noves afiliacions, també principalment en la construcció i els serveis. Gironella, un nucli que, per la seva dimensió, se situa entre els principals de la comarca, no mostra el mateix dinamisme que Puig-reig i només genera 53 nous afiliats, la majoria en l'àmbit de la construcció.

Cal destacar positivament la generació d'ocupació als nuclis d'Avià i Montmajor, amb una presència important dels serveis, a diferència de Cercs, on, malgrat l'increment global de 27 afiliats durant aquest període, se'n perden més de 60 en els serveis (a canvi, es creen 71 llocs de treball a la construcció). Pel que fa als nuclis que durant el període econòmic expansiu perden ocupació, destaquen Bagà i Vilada (ambdós a l'Alt Berguedà), que perden 40 i 42 llocs de treball en la indústria, respectivament.

Taula 3.30. Evolució de l'ocupació no agrària al Berguedà, març 2005 - març 2008.

	Indústria	Construcció	Serveis	Total no agrari
Berga	-220	278	431	487
Puig-reig	-8	70	53	114
Gironella	-10	59	5	53
Avià	-14	31	25	42
Cercs	18	71	-62	27
Montmajor	9	4	13	26
Casserres	-4	-10	24	9
Sagàs	1	0	7	8
Saldes	2	9	-4	7
Borredà	-8	3	12	6
Espunyola, l'	2	-2	4	4
Nou de Berguedà, la	0	1	2	3
Castellar del Riu	0	-2	4	2
Sant Jaume de Frontanyà	0	1	1	2
Santa Maria de Merlès	3	-1	0	2
Capolat	0	-1	2	1
Pobla de Lillet, la	-22	-1	24	1
Quar, la	0	1	0	1
Sant Julià de Cerdanyola	0	0	0	0
Gisclareny	0	0	-1	-1
Gósol	0	-4	3	-1
Castellar de n'Hug	-1	6	-8	-3
Fígols	0	-2	-1	-3
Viver i Serrateix	0	0	-3	-3
Guardiola de Berguedà	9	-4	-9	-4
Montclar	-1	0	-3	-4
Vallcebre	-1	0	-3	-4
Castell de l'Areny	0	-1	-4	-5
Olvan	7	-3	-20	-16
Vilada	-42	-1	17	-26
Bagà	-40	-24	28	-36
Total	-320	478	537	689

Font: Elaboració pròpia amb dades del Departament de Treball.

Mentre que en el període març 2005 - març 2008 s'havien creat 689 llocs de treball no agraris al Berguedà, des de març de 2008 fins a març de 2009 l'afiliació a la Seguretat Social s'ha vist reduïda en més de 1.200 treballadors, nombre que anul·la i dobla la generació d'ocupació dels quatre anys anteriors a 2008. En termes absoluts, la capital Berga és on més es pateixen els efectes de la crisi, però, proporcionalment, el balanç d'ocupació respecte al període anterior és molt més fort en altres nuclis de població, com ara Avià (que perd en l'últim any gairebé 100 treballadors en la indústria), Cercs, Puig-reig i, sobretot, Gironella. En aquest últim cas, tan sols en l'últim any la disminució a l'afiliació a la Seguretat Social ha estat de 193 treballadors, concentrats principalment en la construcció, però també en la indústria (només Avià supera la caiguda en aquest sector) i en els serveis.

Taula 3.31. Evolució de l'ocupació no agrària al Berguedà, març 2008 - març 2009.

	Indústria	Construcció	Serveis	Total no agrari
Berga	-55	-332	-255	-642
Gironella	-35	-116	-42	-193
Puig-reig	-50	-34	-45	-129
Avià	-93	-24	8	-109
Cercs	-19	-59	-8	-86
Casserres	-8	-10	-11	-29
Bagà	-10	-25	7	-28
Guardiola de Berguedà	2	-8	-12	-18
Vilada	-5	-6	-1	-12
Pobla de Lillet, la	-10	11	-12	-11
Saldes	-2	-7	-1	-10
Castellar del Riu	0	-1	-3	-4
Gisclareny	-1	0	-2	-3
Capolat	0	-1	-1	-2
Castellar de n'Hug	2	1	-5	-2
Nou de Berguedà, la	-1	-3	2	-2
Montmajor	-7	-4	10	-1
Santa Maria de Merlès	-5	2	2	-1
Castell de l'Areny	0	0	0	0
Fígols	0	0	0	0
Quar, la	0	-2	2	0
Vallcebre	0	1	-1	0
Sant Julià de Cerdanyola	0	0	0	0
Borredà	-1	3	-1	1
Montclar	2	0	-1	1
Sagàs	1	0	1	2
Sant Jaume de Frontanyà	0	0	2	2
Gósol	0	3	-1	2
Olvan	1	-6	8	3
Viver i Serrateix	1	-1	3	3
Espunyola, l'	2	-2	4	4
Total no agrari	-291	-620	-353	-1.264

Font: Elaboració pròpia amb dades del Departament de Treball.

E) Evolució i característiques de l'atur

Les dades de l'atur registrat que ofereix el Departament de Treball ens mostren un clar increment del nombre d'aturats al Berguedà des d'inicis de 2008 i, especialment, a partir de l'últim trimestre de l'any. Així, l'abril de 2009, l'última dada disponible, l'atur registrat dobla pràcticament el de juny de 2005, base sobre la qual s'ha construït la següent taula.

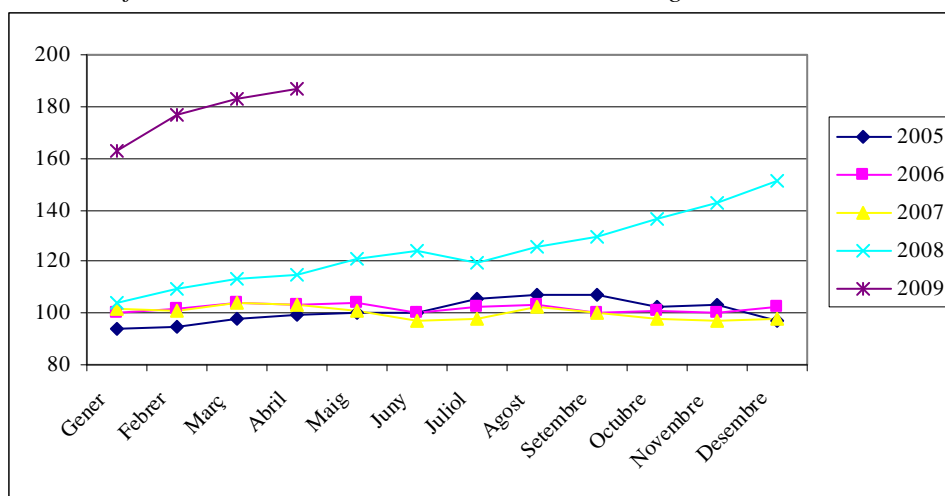
Taula 3.32. Evolució del nombre d'aturats del Berguedà, 2005-2009 (juny 2005 = 1000).

	2005	2006	2007	2008	2009
Gener	94,0	100,5	101,4	103,9	163,1
Febrer	94,7	101,6	101,2	109,5	176,8
Març	97,5	103,7	104,4	113,2	182,9
Abril	99,4	103,4	103,0	114,5	187,0
Maig	100,3	103,8	100,8	120,8	
Juny	100,0	100,3	96,9	123,9	
Juliol	105,8	102,2	97,7	119,5	
Agost	107,1	103,4	102,5	125,6	
Setembre	107,0	100,1	99,9	129,5	
Octubre	102,3	101,2	97,7	136,3	
Novembre	103,2	100,2	97,1	142,7	
Desembre	97,4	102,6	98,1	151,3	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

El gràfic 3.13 permet visualitzar les tendències descrites anteriorment.

Gràfic 3.13. Evolució del nombre d'aturats al Berguedà, 2005-2009.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

Les taules següents ens permeten aprofundir en l'anàlisi de l'atur a la comarca durant aquests últims anys. Fins a l'any 2001, l'atur al Berguedà se situava per sota del miler, i era molt més present entre la població activa femenina que entre la masculina, pràcticament més del doble. Durant els primers anys del nou segle es produeix un increment moderat del nombre d'aturats al Berguedà, i la xifra se situa, l'any 2005, per sobre dels 1.400, sempre amb una major presència femenina que masculina. Finalment, i després d'uns anys d'estancament durant un període especialment expansiu econòmicament (2005-2007), l'atur s'ha tornat a incrementar en els darrers dos anys, i ara ho ha fet d'una manera molt espectacular, d'acord amb la magnitud de la crisi econòmica de caràcter global.

Així, l'abril de 2009, la comarca compta amb un total de 2.728 aturats, pràcticament el doble que el desembre de 2007, i per primera vegada l'atur entre els homes supera l'atur de la població femenina.

Taula 3.33. Evolució anual de l'atur registrat al Berguedà, per sexes, 1998-2009 (desembre).

Període	Homes	Dones	Total
2009 (abril)	1.375	1.353	2.728
2008	1.048	1.160	2.208
2007	505	926	1.431
2006	510	987	1.497
2005	517	904	1.421
2004	415	689	1.104
2003	458	794	1.252
2002	427	782	1.209
2001	319	678	997
2000	224	585	809
1999	181	517	698
1998	201	576	777

Font: Observatori del Treball.

L'evolució mensual de l'atur registrat d'homes i dones al Berguedà, durant aquests dos últims anys, registra l'increment tan fort que s'ha produït a partir dels primers mesos de 2008 i especialment en aquests últims mesos de finals de l'any anterior. Cal destacar que, mentre que per als homes l'increment és molt fort ja des d'octubre de 2008, perquè el primer sector que se n'ha ressentir ha estat el de la construcció, per les dones l'increment més fort es dona a inicis de 2009, un cop sembla que la crisi econòmica ja s'ha estès més enllà de la construcció per arribar als serveis. Aquestes tendències es poden observar en la taula 3.34 i el gràfic 3.14.

Taula 3.34. Evolució mensual de l'atur registrat al Berguedà, per sexes, 2007-2009.

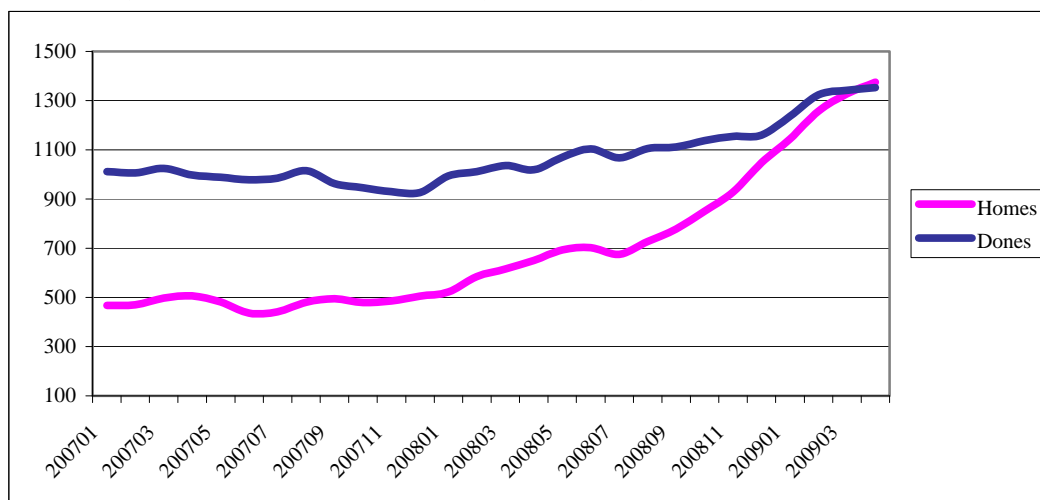
Període	Homes	Dones	Període	Homes	Dones	Període	Homes	Dones
gen. 2007	468	1.012	gen. 2008	522	994	gen. 2009	1.144	1.236
feb. 2007	470	1.007	feb. 2008	585	1.012	feb. 2009	1.257	1.323
mar. 2007	498	1.025	mar. 2008	615	1.037	mar. 2009	1.327	1.341
abr. 2007	506	997	abr. 2008	651	1.020	abr. 2009	1.375	1.353
mai. 2007	482	988	mai. 2008	693	1.070			
jun. 2007	436	978	jun. 2008	703	1.104			
jul. 2007	442	984	jul. 2008	675	1.068			
ago. 2007	481	1.015	ago. 2008	727	1.105			
set. 2007	495	962	set. 2008	778	1.112			
oct. 2007	479	946	oct. 2008	851	1.138			
nov. 2007	486	930	nov. 2008	928	1.154			
des. 2007	505	926	des. 2008	1.048	1.160			

Font: Observatori del Treball.

Així doncs, l'abril de 2009 trobem que hi ha un total de 1.353 dones aturades a la comarca del Berguedà. L'atur és especialment important entre el col·lectiu de dones

d'entre 50 i 60 anys. En canvi, és menys present entre les dones més joves (de 20 a 24 anys) i les més grans de la comarca (majors de 60 anys). Quant al nivell formatiu, la majoria de dones aturades (pràcticament un 80%) tenen estudis secundaris finalitzats.

Gràfic 3.14. Evolució de l'atur registrat al Berguedà, per sexes, 2007-2009.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

Taula 3.35. Atur femení registrat (absolut i %), per edats, al Berguedà, abril 2009.

Edat	Atur registrat	Atur %
Menors de 20	14	1,0%
De 20 a 24	66	4,9%
De 25 a 29	136	10,1%
De 30 a 34	179	13,2%
De 35 a 39	154	11,4%
De 40 a 44	147	10,9%
De 45 a 49	145	10,7%
De 50 a 54	191	14,1%
De 55 a 59	229	16,9%
De 60 a 64	92	6,8%
Més de 64	0	0,0%
TOTAL	1353	100,0%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Observatori del Treball.

Taula 3.36. Atur femení registrat (absolut i %), per nivell formatiu, al Berguedà, abril 2009.

Nivell formatiu	Atur registrat	Atur registrat %
Sense estudis	1	0,1
Estudis primaris incomplets	43	3,2
Estudis primaris complets	85	6,3
Programes de formació professional - Estudis secundaris	127	9,4
Educació general - Estudis secundaris	947	70,0
Tècnics professionals superiors - Estudis postsecundaris	84	6,2
Universitaris primer cicle - Estudis postsecundaris	40	3,0
Universitaris segon i tercer cicle - Estudis postsecundaris	25	1,8
Altres estudis postsecundaris	1	0,1
	1353	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Observatori del Treball.

Finalment, quant als tipus d'ocupació més afectats per l'atur entre les dones al Berguedà (taula 3.37), destaquen, per aquest ordre, la indústria tèxtil, els serveis de menjar i begudes, les activitats relacionades amb l'ocupació i el comerç al detall.

Taula 3.37. Atur registrat i demandes d'ocupació de les dones del Berguedà, abril 2009.

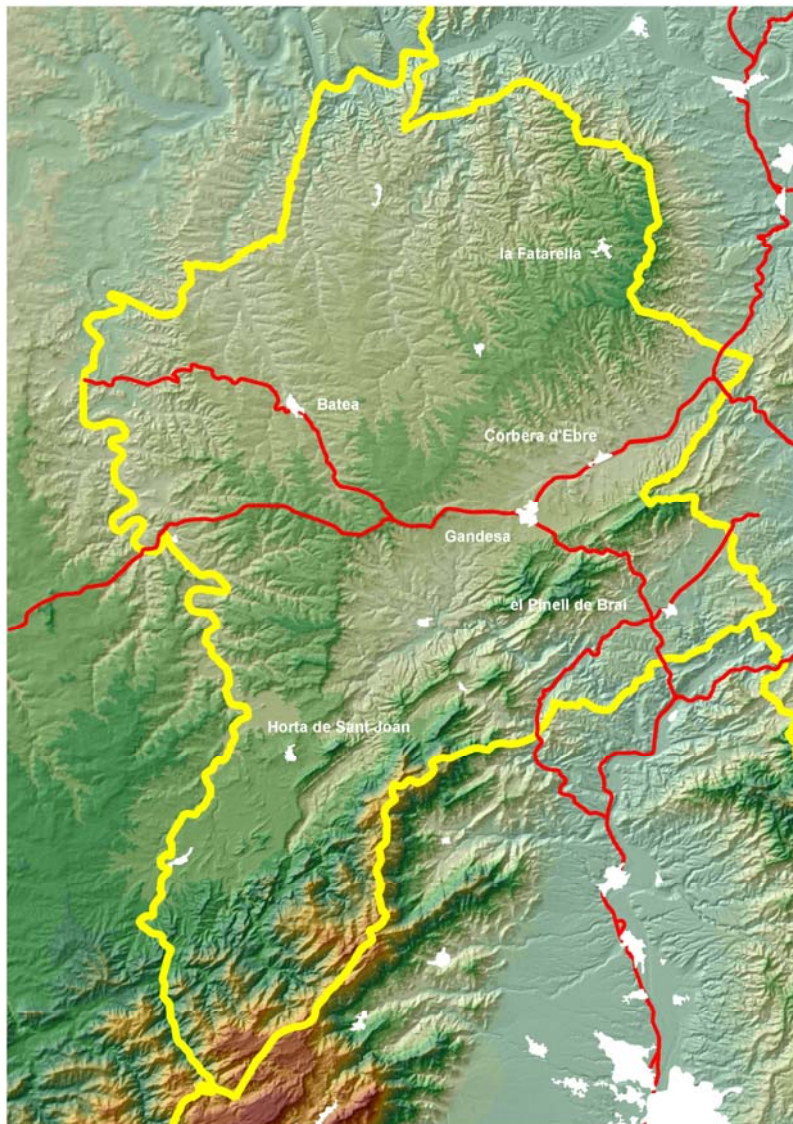
CCAE 2009	Demanda	Atur	CCAE 2009	Demanda	Atur
Agricultura, ramaderia i caça	7	6	Activitats postals i de correus	0	0
Silvicultura i explotació forestal	2	0	Serveis d'allotjament	35	29
Pesca i aqüicultura	0	0	Serveis de menjar i begudes	167	144
Antracita, hulla i lignit	2	0	Edició	1	1
Petroli i gas natural	0	0	Cinema i vídeo; enregistrament de so	1	1
Minerals metàl·lics	0	0	Ràdio i televisió	0	0
Minerals no metàl·lics ni energètics	3	2	Telecomunicacions	1	0
Suport a les indústries extractives	0	0	Serveis de tecnol. de la informació	3	3
Indústries de productes alimentaris	51	43	Serveis d'informació	0	0
Fabricació de begudes	0	0	Mediació financera	3	2
Indústries del tabac	0	0	Assegurances i fons de pensions	5	4
Indústries tèxtils	310	240	Activitats aux. financeres	2	1
Confecció de peces de vestir	39	37	Activitats immobiliàries	15	11
Indústria del cuir i del calçat	5	5	Activitats jurídiques i de comptabilitat	12	10
Indústries fusta i suro, exc. mobles	8	8	Seus centrals i consultoria empresarial	3	3
Indústries del paper	5	4	Serveis tècnics arq. i enginyeria	20	18
Arts gràfiques i suports enregistrats	3	3	Recerca i desenvolupament	0	0
Coqueries i refinació del petroli	0	0	Publicitat i estudis de mercat	3	1
Indústries químiques	5	5	Activitats professionals i tècniques	28	25
Productes farmacèutics	0	0	Activitats veterinàries	0	0
Cautxú i plàstic	2	2	Activitats de lloguer	4	4
Productes minerals no metàl·lics NCAA	4	4	Activitats relacionades amb l'ocupació	162	139
Metal·lúrgia	2	2	Agències viatges i operadors turístics	4	3
Productes metàl·lics, exc. maquinària	10	9	Activitats de seguretat i investigació	1	1
Productes informàtics i electrònics	2	2	Serveis a edificis i de jardineria	44	35
Materials i equips elèctrics	18	16	Activitats administratives d'oficina	6	1
Maquinària i equips NCAA	9	7	Adm. pública, defensa i SS	56	36
Vehicles de motor i remolcs	6	1	Educació	42	25
Altres materials de transport	0	0	Activitats sanitàries	36	27
Mobles	3	3	Serveis socials amb allotjament	56	41
Indústries manufactureres diverses	9	9	Serveis socials sense allotjament	18	14
Reparació i instal·lació de maquinària	6	5	Activitats artístiques i d'espectacles	3	2
Energia elèctrica i gas	0	0	Biblioteques i museus	0	0
Aigua	0	0	Jocs d'atzar i apostes	1	1
Tractament d'aigües residuals	0	0	Activitats esportives i d'entreteniment	13	10
Tractament de residus	6	4	Activitats associatives	20	13
Gestió de residus	0	0	Reparació ordinadors i altres	4	4
Construcció d'immobles	37	36	Altres activitats de serveis personals	26	23
Construcció d'obres d'enginyeria civil	1	1	Llars que ocupen personal domèstic	6	4
Activitats especialitzades construcció	34	28	Llars que prod. béns i serveis ús propi	0	0
Venda i reparació de vehicles motor	6	5	Organismes extraterritorials	0	0
Comerç engròs, exc. vehicles motor	54	44	Sense ocupació anterior	49	39
Comerç detall, exc. vehicles motor	169	138	TOTAL	1.679	1.353
Transport terrestre i per canonades	5	5			
Transport marítim i per vies interiors	0	0			
Transport aeri	0	0			

F) Resum

- ▶ Des de començament de segle, l'economia del Berguedà ha crescut a un ritme del 2,8% anual similar a la del conjunt de comarques de la Catalunya central i lleugerament per sota de la mitjana catalana (3%).
- ▶ El creixement econòmic recent ha estat liderat pel sector de la construcció (que guanya pes al PIB fins al 2006) i pels serveis, mentre que la indústria ha continuat perdent pes en el conjunt de l'economia.
- ▶ La població de la comarca creix des de 2001 després de dècades de caiguda lenta. Aquest creixement es deu exclusivament al flux migratori, perquè el creixement natural de la població és negatiu.
- ▶ El creixement demogràfic es concentra a Berga i a algun municipi gran, amb l'excepció de Puig-reig, que té una població estancada. La subcomarca de l'Alt Berguedà té un creixement demogràfic molt reduït i desigual: mentre Bagà i Borredà creixen notablement, Cercs, la Pobla de Lillet i Guardiola de Berguedà perden població.
- ▶ El Berguedà té una població prou envellida (un 22% té més de 64 anys davant d'un 16% a Catalunya).
- ▶ Poc més del 10% de la població comarcal ha nascut a l'estranger. És una població que es concentra a la franja d'edat entre 25 i 45 anys i amb un índex de masculinització moderat (quasi set de cada deu nascuts fora són homes), però rellevant en les franges d'edat més actives.
- ▶ En el període de creixement 2000-2007, l'ocupació no agrària a la comarca va créixer un 16%. En la construcció, l'augment d'ocupats va ser del 63% i en els serveis, del 21%. Mentrestant la indústria va anar perdent llocs de treball (quasi un 20% entre 2000 i 2007).
- ▶ Des de gener de 2008 fins ara (març 2009) s'han perdut prop de 1.500 llocs de treball a la comarca. Quasi la meitat es van perdre a la construcció. La indústria en perd 426 i els serveis 345 (especialment el comerç).
- ▶ L'atur comença a créixer els primers mesos de 2008 i accelera el ritme des de finals del mateix any. L'atur femení creix, però a un ritme més lent que el masculí, de manera que, mentre que tradicionalment hi havia quasi el doble de dones que d'homes a l'atur, ara hi ha més homes aturats (1.375 l'abril de 2009) que dones (1.353 l'abril de 2009).
- ▶ L'atur femení és especialment important en el col·lectiu de dones d'entre 50 i 60 anys, i entre les que només tenen estudis secundaris. Una part important de les dones aturades vénen del tèxtil (240 l'abril de 2009), la restauració (144) i el comerç (138).

3.2.3 Terra Alta

Mapa 3.4. Terra Alta

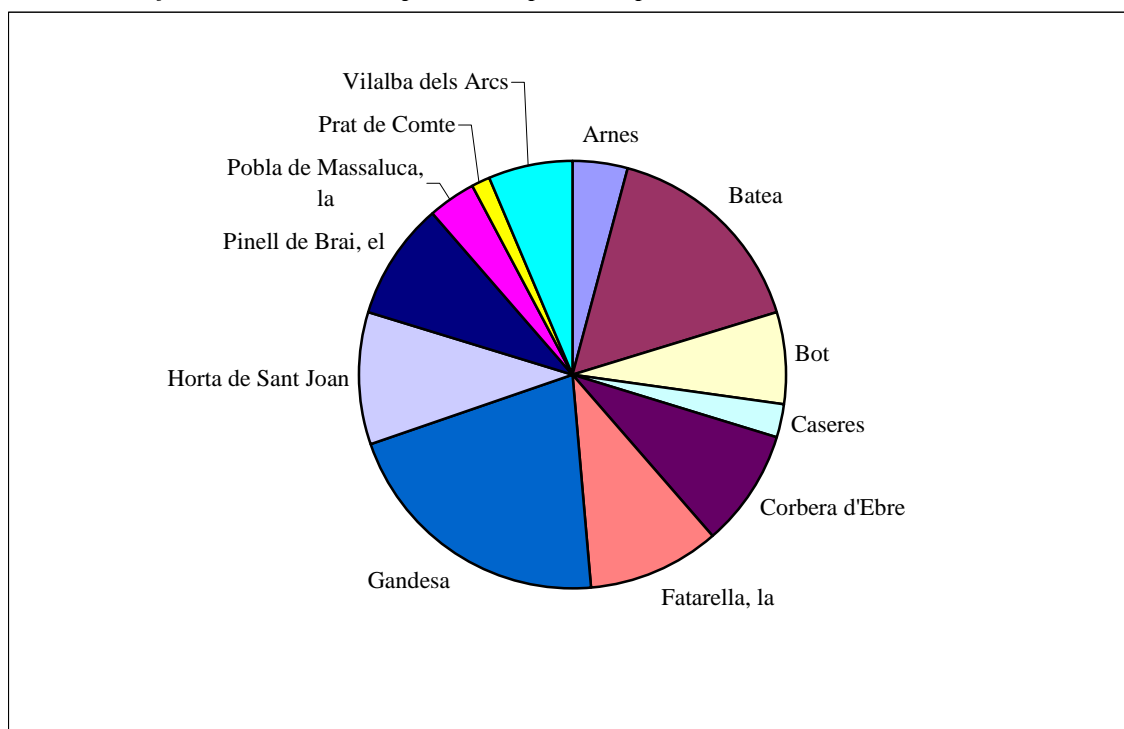
A) Trets bàsics

La comarca de la Terra Alta, amb 743 km² i una població de quasi 13.000 habitants, té una densitat de 17,3 habitants per km², la més baixa de les comarques catalanes no pirenaïques. És la comarca menys poblada i de menor densitat de les Terres de l'Ebre.

La comarca compta amb dotze municipis:

- La capital (Gandesa) té poc més de 3.000 habitants i hi viu una quarta part de la població comarcal.
- Un altre (Batea) en té més de 2.000 (17% de la població).
- Quatre tenen entre 1.000 i 2.000 habitants (on hi viu el 37% de la població).
- Sis municipis tenen menys de 1.000 habitants (22% de la població).

Gràfic 3.15. Distribució per municipis de la població de la Terra Alta, 2008.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

A diferència de l'Alt Urgell i el Berguedà, a la Terra Alta no hi ha un domini acaparador demogràficament parlant de la capital, Gandesa. Si bé és el major nucli poblacional, els següents municipis en importància no estan a gaire distància quant al nombre d'habitants. A més, hem de destacar que el 59% de la població de la comarca viu en municipis de menys de 2.000 habitants.

B) Economia: estructura i dinàmica

L' Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) estimava el PIB de la comarca en 254,7 milions d'euros l'any 2001, quantitat que significava gairebé uns 21.000 euros de renda per càpita. Aquesta xifra, a diferència dels casos de l'Alt Urgell i el Berguedà, situa la comarca pràcticament en la mitjana catalana.

Taula 1.38. Producte interior brut a preus de mercat a la Terra Alta i Catalunya, 2001.

	PIB pm (milions €)	PIB pm per càpita (milers)	Índex Catalunya = 100
Terra Alta	254,7	20,8	98,6
Catalunya	135.708,88	21,1	100

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Pel que fa a l'estructura sectorial del PIB (taula 3.39), cal destacar els següents trets:

- L'agricultura encara hi té un pes important (15%) i se situa com la tercera comarca catalana pel pes d'aquest sector.

- La indústria té un pes reduït (17%).
- El pes de la construcció el 2007 era extraordinari (un 31,2%), només superat per dues comarques catalanes.
- El sector serveis té un pes mínim (37%).

Taula 3.39. Pes de cada sector (%) en el total del PIB de la Terra Alta, 2007.

	Primari	Indústria	Construcció	Serveis
<i>Terra Alta</i>	14,6	16,9	31,2	37,3
<i>Catalunya</i>	1,5	24,5	8,6	65,4

Font: Anuari Comarcal de Caixa Catalunya (2008).

Com es veu a la taula 3.40, l'agricultura i, en menor mesura, la indústria han anat perdent pes en el PIB comarcal de forma continuada, en benefici de la construcció i els serveis.

Taula 3.40. Evolució del pes de cada sector (%) en el total del PIB de la Terra Alta, 2000-2007. Base 1995 per a 2000-06, i base 2000 per a 2007.

	Primari	Indústria	Construcció	Serveis
2000	26,1	20,7	26,4	26,8
2007	14,6	16,9	31,2	37,3

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Anuari Comarcal de Caixa Catalunya (diverses edicions).

El creixement econòmic en els últims anys ha estat notable, amb una taxa anual mitjana del 4,4%, per sobre tant del conjunt de les Terres de l'Ebre com de Catalunya.

Taula 3.41. Creixement del PIB, 2001-07. Taxes reals de variació interanual, en %.

	Mitjana 2001-07	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>Terra Alta</i>	4,42	16,50	5,90	0,19	1,98	0,69	2,65	3,04
Terres de l'Ebre	3,59	3,73	6,23	0,99	4,79	3,67	3,91	1,97
<i>Catalunya</i>	3,04	3,19	2,30	2,57	2,87	3,13	3,71	3,54

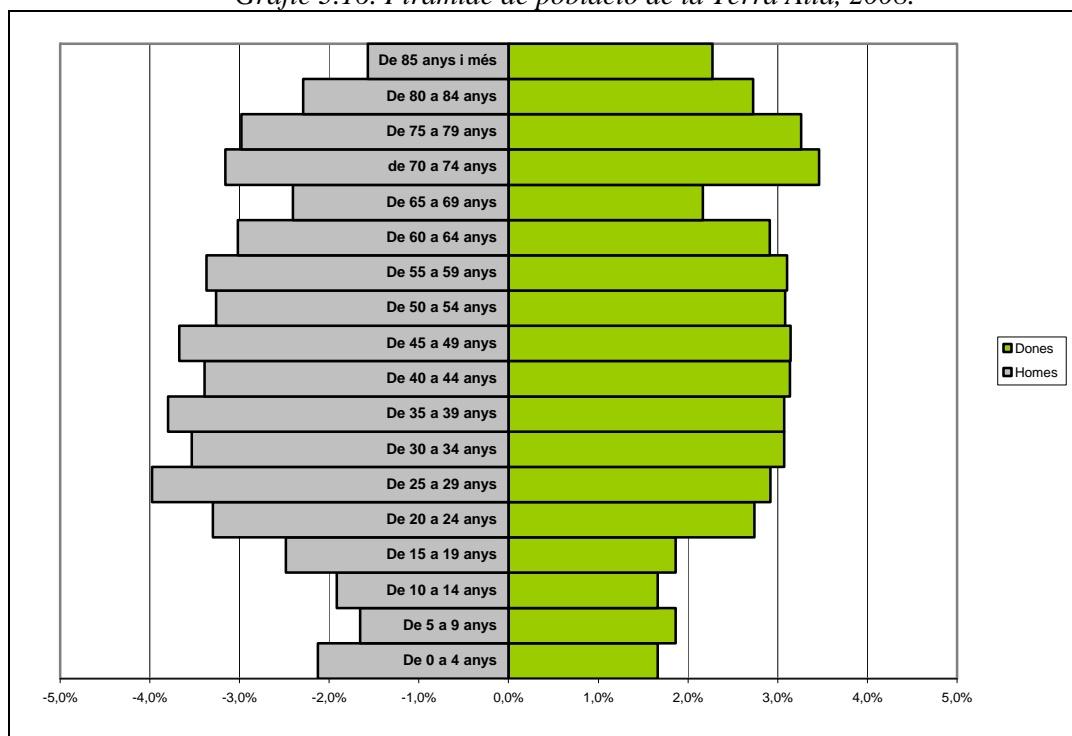
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Anuari Comarcal de Caixa Catalunya 2008 (per a les dades de 2004-2007) i 2007 (per a les dades de 2001-2003).

C) Població: estructura i dinàmica

En el següent gràfic s'observa la distribució de la població de la comarca de la Terra Alta i del conjunt de Catalunya en funció de la seva edat i sexe, en el que s'anomena piràmide poblacional, amb dades de 2008.

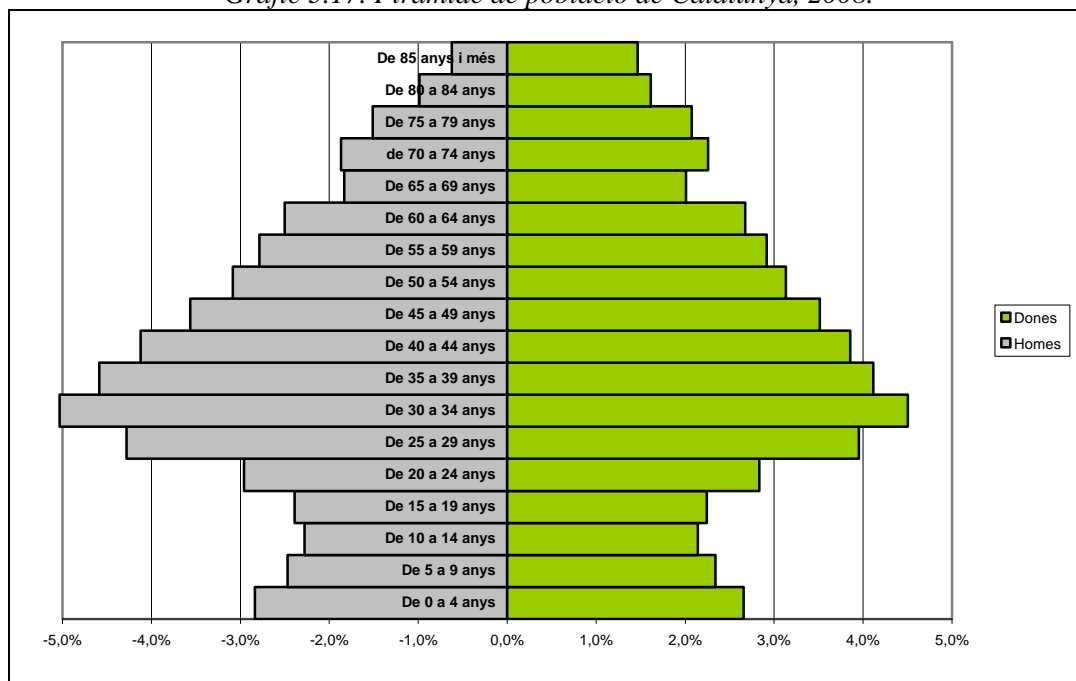

Gràfic 3.16. Piràmide de població de la Terra Alta, 2008.

Font: Elaboració pròpia a partir del padró continu de població de l'Idescat.

Gràfic 3.17. Piràmide de població de Catalunya, 2008.

Font: Elaboració pròpia a partir del padró continu de població de l'Idescat.

La forma que pren la piràmide d'edat de la Terra Alta és la típica d'una població que ha completat la transició demogràfica, on les baixes taxes de natalitat i mortalitat concentren el gruix de la població en la franja central, amb valors relatius superiors al 3% però mai inferiors al 4%. De fet, tots els grups de població dels 20 als 64 anys representen més del 3% de la població total. En canvi, els grups d'edat fins als 19 anys se situen al voltant del 2% de la població total, i fins i tot menys (dels 5 als 9 anys i dels 10 als 14). D'altra banda, és destacable a la comarca el fet que la població major de 65 anys té un pes relativament important, ja que dues franges d'edat se situen en nivells similars al del gruix central de la població, al voltant del 3% (són els grups dels 70 als 74 i dels 75 als 79). Podem afirmar, doncs, que una de les característiques demogràfiques de la Terra Alta és el seu envelliment.

Les següents taules confirmen aquest envelliment, tant en relació amb el seu àmbit territorial com amb el conjunt de Catalunya. En efecte, el 26% de la població de la Terra Alta té més de 65 anys, davant d'un 16% a Catalunya i un 19% a les Terres de l'Ebre. Com a resultat, la comarca té un índex d'envelliment (quocient entre el nombre de persones de 65 anys i més i el nombre de joves menors de 15 anys) i un índex de dependència senil (quocient entre el nombre de persones de 65 anys i més i el nombre de persones de 15 a 64 anys) molt superior al del conjunt català. L'índex de sobreenvelliment (quocient entre el nombre de persones de 85 anys i més i el nombre de persones de 65 anys i més) és també superior al català.

Taula 3.42. Estructura per edats, envelliment i dependència.

	% de 0 a 15 anys	% de 16 a 64 anys	% de 65 anys i més	Índex d'envelliment	Índex de sobreenvelliment	Índex de dependència senil
Terra Alta	11,6	62,0	26,4	249	15	42
Terres de l'Ebre	14,5	66,1	19,4	143	14	29
Catalunya	15,9	67,9	16,2	109	12	24

Font: Idescat.

Pel que fa a la distribució per sexes de la població, cal ressaltar que en tots els grups de població, excepte els situats per sobre dels 70 anys, i la franja dels 5 als 9, el nombre d'homes supera el de dones. Aquest fet denota l'important grau de masculinització de la Terra Alta, un altre dels seus trets demogràfics característics.

En el conjunt de Catalunya es dona un major equilibri entre homes i dones quant a volum de població, excepte en el cas de les franges més altes d'edat (superiors a 75 anys), on hi ha predomini de dones. La masculinització de la Terra Alta es fa molt més patent quan realitzem comparacions a les franges de la població en edat de treballar (vegeu la taula 3.43).

Taula 3.43. Masculinització a la Terra Alta i Catalunya.

	Masculinització ¹	
	Terra Alta	Catalunya
De 0 a 4 anys	128	107
De 5 a 9 anys	89	106
De 10 a 14 anys	115	106
De 15 a 19 anys	133	107
De 20 a 24 anys	120	104
De 25 a 29 anys	136	108
De 30 a 34 anys	115	112
De 35 a 39 anys	123	111
De 40 a 44 anys	108	107
De 45 a 49 anys	117	101
De 50 a 54 anys	106	98
De 55 a 59 anys	109	96
De 60 a 64 anys	104	94
De 65 a 69 anys	111	91
De 70 a 74 anys	91	83
De 75 a 79 anys	91	73
De 80 a 84 anys	84	61
De 85 anys i més	69	43
TOTAL	108	99

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

L'any 2008, un 12% de la població de la Terra Alta havia nascut a l'estranger.

Taula 3.44. Població segons el lloc de naixement i sexe a la Terra Alta, 2008.

Edat	Catalunya			Resta de l'Estat			Estranger			Total		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Total	5.396	5.154	10.550	354	390	744	936	655	1.591	6.686	6.199	12.885

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Un 59% de la població nascuda a l'estranger i censada a la comarca són homes i un 41%, dones, xifra que explica que la relació de masculinitat sigui major entre la població nascuda a l'estranger i, especialment, per a la franja d'edat entre 25 i 39 anys.

¹ El grau de masculinització és el quocient entre la població masculina i la femenina, multiplicat per 100.

Taula 3.45. Masculinització de la població autòctona i estrangera de la Terra Alta, 2008.

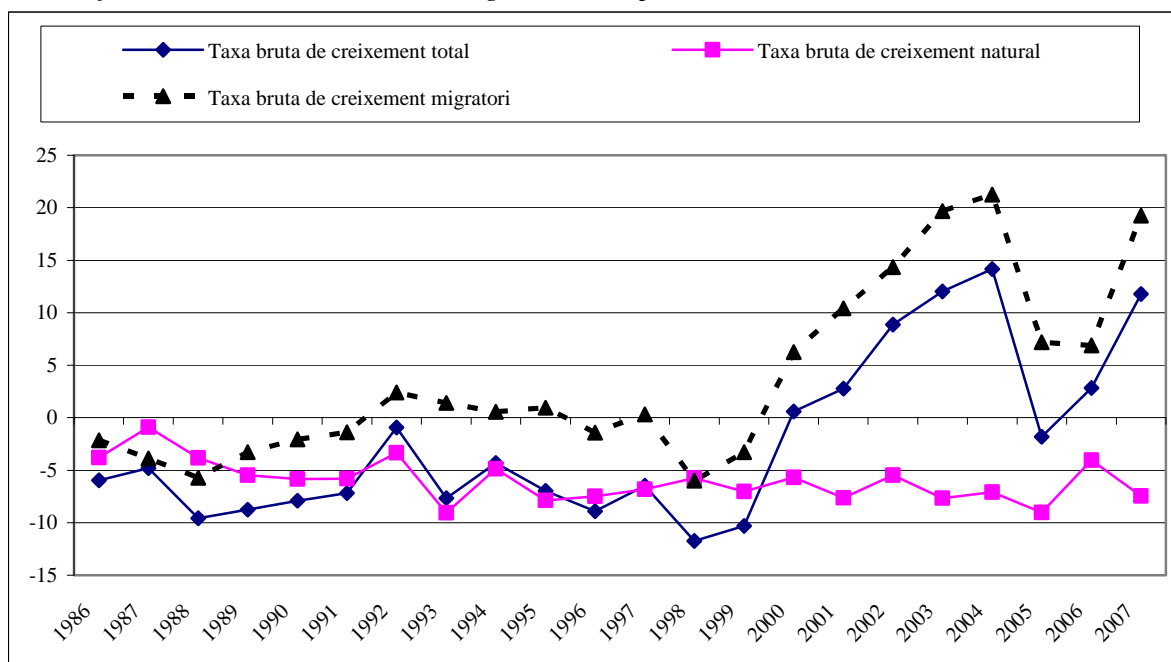
	Masculinització	
	Autòctona	Estrangera
De 0 a 4 anys	134,4	72,7
De 5 a 9 anys	83,9	124,1
De 10 a 14 anys	114,6	120,7
De 15 a 19 anys	131,7	142,1
De 20 a 24 anys	116,1	133,7
De 25 a 29 anys	117,6	193,5
De 30 a 34 anys	99,7	170,6
De 35 a 39 anys	112,8	169,3
De 40 a 44 anys	107,9	109,8
De 45 a 49 anys	111,3	162,8
De 50 a 54 anys	107,1	95,6
De 55 a 59 anys	108,2	114,3
De 60 a 64 anys	101,9	200,0
De 65 a 69 anys	114,7	38,5
De 70 a 74 anys	91,2	100,0
De 75 a 79 anys	91,6	50,0
De 80 a 84 anys	84,2	50,0
De 85 anys i més	68,9	-
Total	103,7	142,9

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Entre l'any 2000 i el 2008, la població de la comarca creix en quasi 700 persones, la qual cosa significa una taxa anual mitjana del 0,7%, un ritme de creixement demogràfic per sota del conjunt de Catalunya (un 2% anual), però significatiu en una comarca que perdia població fins al mateix any 2000.

Com en altres comarques rurals, els increments de població a la Terra Alta són fruit del moviment migratori. Així, mentre les taxes brutes de creixement natural se situen contínuament en negatiu durant el període 1986-2007 i amb una tendència descendent, la immigració ha fet que a partir de l'any 2000 la taxa bruta de creixement total sigui positiva fins a 2007, a excepció només de l'any 2005.

Gràfic 3.18. Creixement natural i migratori de la població a la Terra Alta, 1986-2007.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Taula 3.46. Creixement natural i migratori de la població a la Terra Alta, 2000-2007.

Any	Taxa bruta de creixement total (per mil habitants)	Taxa bruta de creixement natural (per mil habitants)	Taxa bruta de creixement migratori (per mil habitants)
2007	11,78	-7,46	19,24
2006	2,85	-4,03	6,88
2005	-1,82	-9,02	7,2
2004	14,17	-7,09	21,26
2003	12,02	-7,66	19,68
2002	8,88	-5,46	14,34
2001	2,79	-7,62	10,41
2000	0,58	-5,67	6,25

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Les dades en valors absoluts de la dinàmica de creixement de la població segons la seva naturalesa a la Terra Alta ens manifesten també la importància de la immigració. Només cal observar la taula següent, que presenta les dades de l'evolució de la població des de 2000 fins a l'any 2008 segons el lloc de naixement.

Taula 3.47. Creixement en valor absolut de la població autòctona, estrangera i total a la Terra Alta, 2000-08.

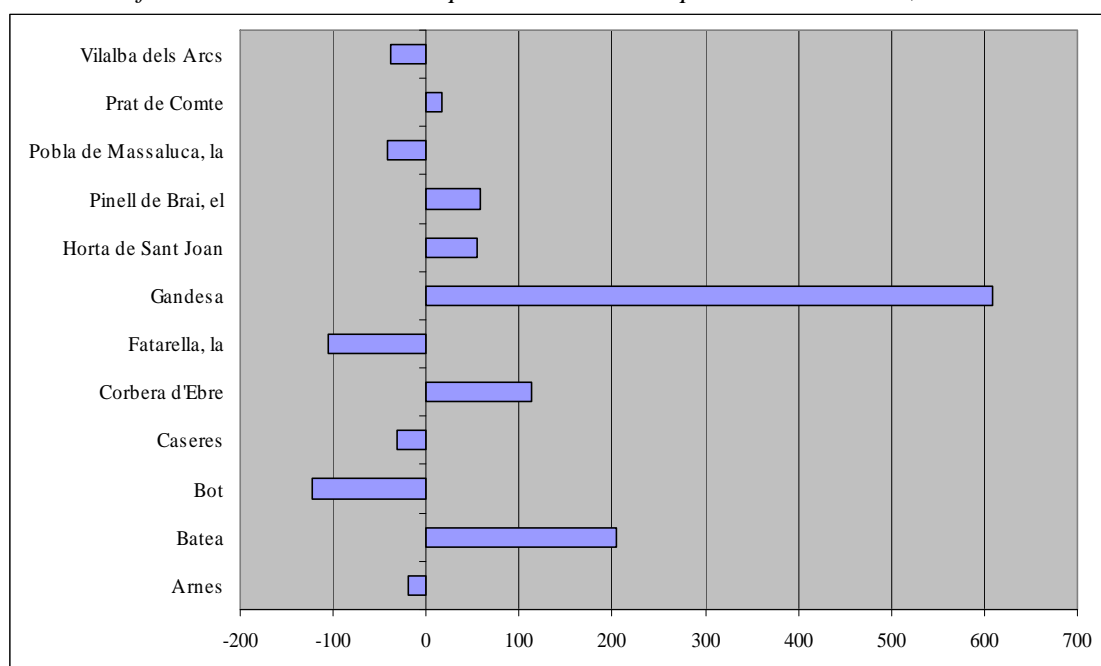
	Catalunya			Resta de l'Estat			Estranger			Total		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
2000	5.791	5.553	11.344	371	408	779	30	36	66	6.192	5.997	12.189
2008	5.396	5.154	10.550	354	390	744	936	655	1.591	6.686	6.199	12.885
Difer.	-395	-399	-794	-17	-18	-35	906	619	1.525	494	202	696

Font: Elaboració pròpia a partir del padró continu de població de l'Idescat.

Aquesta última taula ens aporta també més informació sobre les característiques de l'evolució demogràfica de la Terra Alta quant al sexe. Així, és destacable l'importantíssim increment de la població estrangera, que l'any 2000 era de només 66 habitants i que el 2008 se situa per sobre dels 1.500. Aquest increment, com hem constatat, és més fort en el cas dels homes que en el de les dones estrangeres, i contrasta amb l'evolució a la baixa de la població autòctona.

Finalment, quant a la seva localització, el creixement demogràfic es concentra als cinc dels sis municipis amb més de 1.000 habitants, amb una notable rellevància de la capital, que suposa el 90% del creixement poblacional de la comarca. Destaca també el creixement de Corbera d'Ebre i Batea, i amb menor intensitat d'Horta de Sant Joan i Pinell del Brai. Prat de Comte és l'únic municipi amb menys de mil habitants que creix.

Gràfic 3.19. Creixement de la població als municipis de la Terra Alta, 2000-08.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

D) Evolució de l'ocupació

L'evolució de l'ocupació no agrària, segons les dades d'afiliació a la Seguretat Social disponibles al Departament de Treball, mostra fins al 2007:

- Una ocupació manufacturera pràcticament estancada.
- Un *boom* de l'ocupació en el sector de la construcció.
- Un creixement considerable de l'ocupació en els serveis.

En total, l'ocupació no agrària creix un 31% de 2000 a 2007.

Taula 3.48. Afiliació a la Seguretat Social a la Terra Alta, el 31 de desembre, 2000-2008 (inclou règim general i especials de la mineria del carbó i del treballador autònom), base 2000.

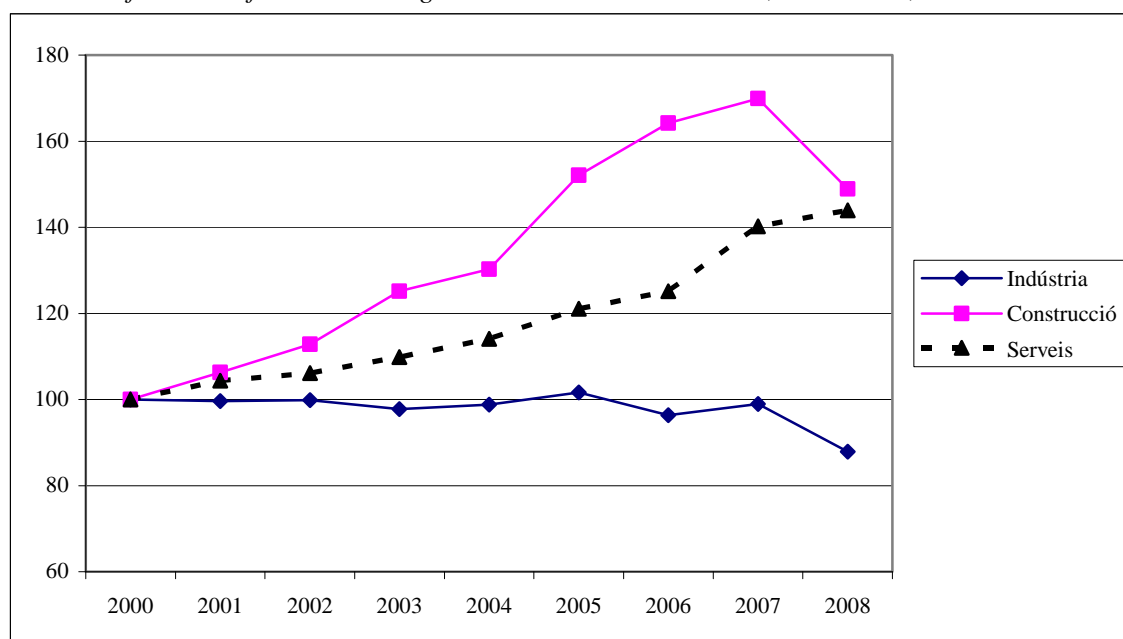
	Indústria	Construcció	Serveis	Total no agrari
2000	100	100	100	100
2001	99,6	106,3	104,4	103,1
2002	99,9	112,9	106,1	105,3
2003	97,8	125,1	109,9	108,8
2004	98,8	130,3	114,1	112,0
2005	101,6	152,1	121,1	120,7
2006	96,4	164,2	125,2	123,1
2007	98,9	169,9	140,3	131,4
2008	87,9	148,9	143,9	124,2

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

(*) A partir de l'1 de gener de 2008, es van incorporar els treballadors per compte propi agraris al règim especial del treballador autònom, fet que explica l'enorme increment del nombre d'afiliats en aquest sector el 2008.

La crisi econòmica iniciada l'any 2008 explica l'evolució recent de l'afiliació a la Seguretat Social, que pateix un descens de més de 7 punts en l'últim any (des de 2007). El descens és important en la construcció després d'una llarga tendència alcista, com a la resta de Catalunya, però també és important, i això constitueix possiblement una especificitat de la Terra Alta, el descens que es produeix aquest últim any en la indústria. És especialment destacable pel fet que no és conseqüència d'una tendència estructural a la baixa, típica de la majoria de comarques catalanes durant la dècada de l'any 2000, sinó que a la Terra Alta l'afiliació a la indústria s'havia mantingut pràcticament inalterada durant aquests anys, i és només l'any 2008 que pateix una forta davallada (més de 10 punts). Per contra, els serveis no han vist alterada per culpa de la crisi la seva evolució a l'alça durant aquesta dècada. En el següent gràfic es poden observar aquestes tendències que acabem de descriure.

Gràfic 3.20. Afiliació a la Seguretat Social a la Terra Alta, 2000-2008, base 2000.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

En la següent taula podem observar els canvis en el pes relatiu dels diferents sectors respecte al total, com a conseqüència de l'evolució en el nombre d'afiliats durant el període de creixement 2000-2007. La indústria ha perdut pes en favor de la construcció, ja que, en els últims anys, fins a 2007 (abans de la crisi), aquest últim sector ha generat molta nova ocupació i, en canvi, la indústria simplement l'ha mantingut. El sector serveis guanya també pes a l'estructura de l'ocupació, encara que de manera moderada. L'afiliació a la Seguretat Social en el cas de l'agricultura es manté en termes relativament baixos (4%).

Taula 3.49. Afiliació a la Seguretat Social a la Terra Alta, en % del total (inclou règim general i règims especials de la mineria del carbó i del treballador autònom).

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
2000	4,0	35,7	21,2	39,1
2001	4,3	34,4	21,8	39,4
2002	4,8	33,6	22,6	39,0
2003	4,8	31,9	24,2	39,1
2004	4,6	31,3	24,5	39,5
2005	4,4	30,0	26,6	39,0
2006	4,4	27,9	28,2	39,6
2007	3,9	26,9	27,5	41,7

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

L'anàlisi de l'afiliació a la Seguretat Social als diferents subsectors ens pot donar una imatge del mapa de l'ocupació millor a la Terra Alta i la seva dinàmica al llarg dels últims anys. L'ocupació no agrària creix fins a finals de 2007, quan assoleix els 3.000 ocupats. Aquest creixement es deu a la construcció i especialment al sector serveis. La indústria manufacturera perd 25 llocs de treball entre 2005 i 2007. Des de desembre de 2007 l'ocupació no agrària cau. Només el sector serveis continua creant ocupació, mentre que la construcció en perd i la indústria accelera la pèrdua.

Taula 3.50. Afiliació a la Seguretat Social a la Terra Alta, per subsectors econòmics, el 31 de desembre, 2005-2008, i el 31 de març de 2009.

	2005	2006	2007	2008	2009
Agricultura, ramaderia, caça i silvicultura(*)	126	128	123	1027	996
Mineria	11	11	15	12	11
Indústries alimentació, begudes i tabac	172	162	200	195	
Indústries tèxtils i de la confecció	235	209	198	149	
Indústries cuir i calçat	2	2	2	2	
Indústries fusta i suro	29	24	24	31	
Indústries paper i arts gràfiques	53	55	160	150	
Indústries químiques	18	17	20	23	
Transformació del cautxú i de matèries plàstiques	114	103	6	7	
Fabricació altres productes minerals no metàl·lics	79	79	76	57	
Metal·lúrgia i fabricació productes metàl·lics	55	65	55	46	
Construcció maquinària i equips mecànics	17	19	15	23	
Materials i equips elèctrics, electrònics i òptics	48	40	48	29	
Fabricació material de transport	8	10	8	5	
Indústries manufactureres diverses	3	1	1	3	
Total indústria manufacturera	833	786	813	720	621
Energia elèctrica, gas i aigua	20	22	13	15	19
Construcció	768	829	858	752	669
Comerç i reparacions	455	444	471	452	420
Hoteleria	194	205	253	274	256
Transport, emmagatzematge i comunicacions	110	118	115	94	93
Mediació financera	15	18	17	16	14
Activitats immobiliàries i lloguers; serv. empresarials	126	135	164	170	180
Administració pública, defensa i S.S. obligatòria	110	114	156	189	219
Educació	15	20	18	28	28
Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials	20	25	34	37	35
Altres activitats socials i de serveis; serv. personals	80	84	75	77	107
Total serveis	1.125	1.163	1.303	1.337	1.352
Total	2.883	2.939	3.125	3.863	3.668
Total no agrari	2.757	2.811	3.002	2.836	2.672

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

NOTA: (*) Des del gener de 2008, s'han incorporat a les estadístiques els treballadors per compte propi del règim especial agrari (ara integrats al règim especial dels treballadors autònoms). Per aquesta raó, les dades del sector agrari des de 2008 no són comparables a les anteriors.

Finalment, presentem i analitzem les dades d'afiliació a la Seguretat Social a escala municipal, per grans àmbits econòmics, i en dos períodes diferents: la fase final de l'expansió econòmica fins al març de 2008 i l'inici del període de crisi des de llavors fins a l'actualitat.

Taula 3.51. Evolució de l'ocupació no agrària per municipis, març 2005- març 2008
(afiliats als règims general, mineria i carbó i autònoms).

	Indústria	Construcció	Serveis	Total
Gandesa	15	18	87	120
Batea	10	39	35	84
Corbera d'Ebre	-7	67	-8	52
Pinell de Brai, el	22	14	7	43
Horta de Sant Joan	-21	25	37	41
Arnes	-2	5	36	39
Fatarella, la	2	5	22	29
Vilalba dels Arcs	0	4	3	7
Caseres	5	-3	-1	1
Pobla de Massaluca, la	-1	7	-6	0
Prat de Comte	-6	-2	-2	-10
Bot	-7	-12	7	-12
Total	10	167	217	394

Font: Elaboració pròpia amb dades del Departament de Treball.

Com es veu a la taula anterior, la creació de llocs de treball a la fase d'expansió es concentra als municipis més grans de la comarca amb un pes important dels serveis a la capital comarcal i de la construcció a Corbera d'Ebre i en menor mesura a Batea, Pinell del Brai i Horta de Sant Joan.

Des del març de 2008, es perden 261 llocs de treball a la comarca, la meitat a la construcció. La destrucció de llocs de treball es concentra als municipis més grans: la capital (Gandesa) i els que tenen més de mil habitants, amb l'excepció de la Fatarella, que només perd dos llocs de treball.

Taula 3.52. Evolució de l'ocupació no agrària per municipis, març 2008 - març 2009
(afiliats als règims general, mineria i carbó i autònoms).

	Indústria	Construcció	Serveis	Total
Gandesa	-27	-46	15	-58
Pinell de Brai, el	-39	-26	13	-52
Batea	-33	-17	6	-44
Horta de Sant Joan	-13	-20	-6	-39
Corbera d'Ebre	-2	-31	-4	-37
Arnes	-3	-13	6	-10
Pobla de Massaluca, la	0	-11	2	-9
Vilalba dels Arcs	-12	1	2	-9
Caseres	-5	-1	2	-4
Fatarella, la	-2	-12	12	-2
Prat de Comte	-4	-4	6	-2
Bot	1	0	4	5
Total	-139	-180	58	-261

Font: Elaboració pròpia amb dades del Departament de Treball.

E) Evolució i característiques de l'atur

En els darrers anys, des de 2005 fins al primer trimestre de 2008, l'atur s'ha mantingut relativament estable a la Terra Alta. Des de llavors, l'atur ha crescut de manera continuada fins al març de 2009. L'últim mes del que es té informació disponible, l'abril d'aquest any, l'atur ha donat un senyal positiu i ha disminuït 8 punts respecte al mes anterior. De tota manera, respecte al juny de 2005, en plena expansió econòmica, l'atur és superior en un 70%.

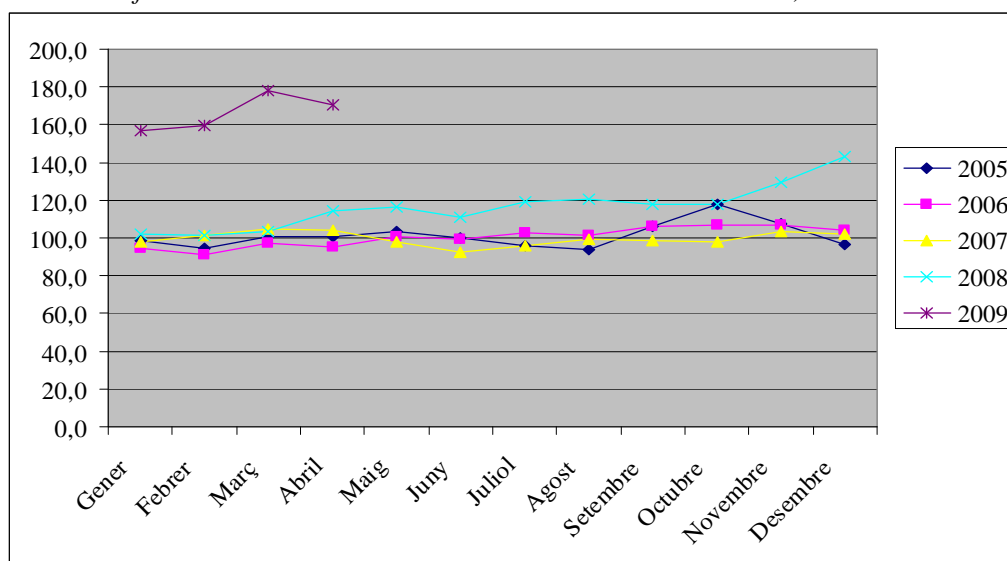
Taula 3.53. Evolució del nombre d'aturats de la Terra Alta, 2005-2009 (2005 = 100).

	2005	2006	2007	2008	2009
Gener	98,5	94,5	98,2	102,2	156,8
Febrer	94,5	90,8	101,1	101,5	159,3
Març	100,4	97,1	105,1	103,3	178,0
Abril	100,4	94,9	104,4	114,3	170,3
Maig	103,7	100,4	98,2	116,5	
Juny	100,0	99,3	92,7	111,0	
Juliol	95,6	102,6	96,0	119,4	
Agost	94,1	101,5	99,3	120,5	
Setembre	105,9	106,2	98,5	117,9	
Octubre	117,6	106,6	97,8	117,6	
Novembre	107,7	106,6	103,3	129,7	
Desembre	96,7	104,0	102,2	142,9	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

En el següent gràfic pot apreciar-se la tendència clarament alcista de l'atur durant aquest últim any.

Gràfic 3.21. Evolució del nombre d'aturats de la Terra Alta, 2005-2009.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball.

En les següents dues taules observem l'evolució de l'atur registrat a llarg i curt termini, en funció dels sexes.

Taula 3.54. Evolució anual de l'atur registrat a la Terra Alta, 1998-2009, desembre.

Any	Homes	Dones	Total
2009 (abril)	272	193	465
2008	117	165	282
2007	113	174	287
2006	99	166	265
2005	108	166	274
2004	116	136	252
2003	128	133	261
2002	108	109	217
2001	140	95	235
2000	159	97	256
1999	190	110	300
1998	245	142	387

Font: Observatori del Treball.

La taula 3.55 mostra l'evolució anual de l'atur registrat des de 1998. Fins a l'any 2002, l'atur segueix una tendència a la baixa i és superior en els homes que entre les dones. Des d'aquell mateix any, l'atur creix moderadament de forma anual, i és sempre superior en el col·lectiu de dones. Finalment, arran de la crisi econòmica, des de finals de 2008 l'atur creix de forma espectacular en conjunt i, especialment, el masculí, que torna a ser superior al femení.

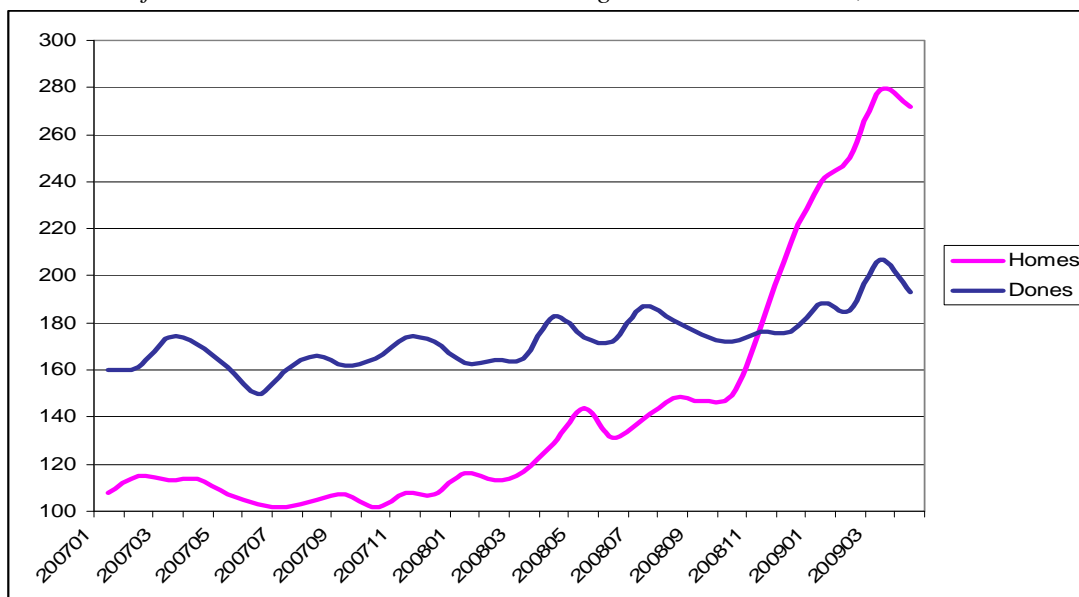
Taula 3.55. Evolució mensual de l'atur registrat a la Terra Alta, 2007-09.

Període	Homes	Dones	Període	Homes	Dones	Període	Homes	Dones
gen. 2007	108	160	gen. 2008	116	163	gen. 2009	240	188
feb. 2007	115	161	feb. 2008	113	164	feb. 2009	250	185
mar. 2007	113	174	mar. 2008	117	165	mar. 2009	279	207
abr. 2007	114	171	abr. 2008	129	183	abr. 2009	272	193
mai. 2007	107	161	mai. 2008	144	174			
jun. 2007	103	150	jun. 2008	131	172			
jul. 2007	102	160	jul. 2008	139	187			
ago. 2007	105	166	ago. 2008	148	181			
set. 2007	107	162	set. 2008	147	175			
oct. 2007	102	165	oct. 2008	149	172			
nov. 2007	108	174	nov. 2008	178	176			
des. 2007	107	172	des. 2008	214	176			

Font: Observatori del Treball.

En la taula 3.22 i el gràfic següent s'aprecia més detalladament l'evolució de l'atur en aquests darrers anys. Cal destacar la forta tendència a l'alça de l'atur masculí des de novembre de 2008, quan comença a superar el femení, un tret que es mantindrà ja fins a la dada més actual d'abril de 2009, perquè l'atur entre les dones continua creixent de forma moderada i no fa cap salt important.

Gràfic 3.22. Evolució mensual de l'atur registrat a la Terra Alta, 2007-2009.

Font: elaboració pròpia

Així doncs, l'abril de 2009 hi ha 193 dones aturades a la comarca de la Terra Alta. En les tres taules següents classifiquem aquestes 193 aturades segons l'edat, el nivell formatiu i l'ocupació professional de la qual provenen.

Taula 3.56. Atur femení registrat (absolut i %), per edats, a la Terra Alta, abril 2009.

Edat	Atur registrat	Atur registrat %
Menors de 20	2	1,0%
De 20 a 24	17	8,8%
De 25 a 29	12	6,2%
De 30 a 34	28	14,5%
De 35 a 39	28	14,5%
De 40 a 44	14	7,3%
De 45 a 49	16	8,3%
De 50 a 54	27	14,0%
De 55 a 59	28	14,5%
De 60 a 64	21	10,9%
Més de 64	0	0,0%
TOTAL	193	100%

Font: Elaboració pròpia a partir del Departament de Treball.

L'atur femení es concentra en les franges d'edat que se situen dels 30 als 39 anys, per una part, i dels 50 al 59, per l'altra. Aquest conjunt de població femenina representa el 60% de l'atur registrat. Quant al nivell formatiu, la majoria de dones aturades (més del 80%) tenen estudis secundaris.

Taula 3.57. Atur femení registrat (absolut i %), per nivell formatiu, a la Terra Alta, abril 2009.

Nivell formatiu	Atur registrat	Atur registrat %
Sense estudis	0	0,0
Estudis primaris incomplets	6	3,1
Estudis primaris complets	7	3,6
Programes de formació professional - Estudis secundaris	19	9,8
Educació general - Estudis secundaris	142	73,6
Tècnics professionals superiors - Estudis postsecundaris	10	5,2
Universitaris primer cicle - Estudis postsecundaris	6	3,1
Universitaris segon i tercer cicle - Estudis postsecundaris	3	1,6
Altres estudis postsecundaris	0	0,0
TOTAL	193	100

Font: Observatori del Treball.

Finalment, a la taula que presentem a la pàgina següent fem una aproximació a l'atur femení a través del tipus d'ocupació professional de la qual provenen les dones aturades. Destaca de forma molt clara la concentració de la demanda d'ocupació i de l'atur registrat en l'activitat "Confecció de peces de vestir".

Taula 3.58. Atur registrat i demandes d'ocupació de les dones de la Terra Alta, abril 2009.

CCAE 2009	Demanda	Atur	CCAE 2009	Demanda	Atur
Agricultura, ramaderia i caça	8	3	Activitats postals i de correus	0	0
Silvicultura i explotació forestal	0	0	Serveis d'allotjament	12	11
Pesca i aqüicultura	1	0	Serveis de menjar i begudes	15	10
Antracita, hulla i lignit	0	0	Edició	1	1
Petroli i gas natural	0	0	Cinema i vídeo; enregistrament de so	0	0
Minerals metàl·lics	0	0	Ràdio i televisió	0	0
Minerals no metàl·lics ni energètics	0	0	Telecomunicacions	1	1
Suport a les indústries extractives	0	0	Serveis de tecnologies de la informació	0	0
Indústries de productes alimentaris	2	1	Serveis d'informació	0	0
Fabricació de begudes	6	5	Mediació financera	1	0
Indústries del tabac	0	0	Assegurances i fons de pensions	0	0
Indústries tèxtils	7	2	Activitats auxiliars mediació financera	0	0
Confecció de peces de vestir	112	55	Activitats immobiliàries	1	1
Indústria del cuir i del calçat	3	3	Activitats jurídiques i de comptabilitat	1	1
Indústries fusta i suro, exc. mobles	0	0	Seus centrals i consultoria empresarial	0	0
Indústries del paper	4	4	Serveis tècnics arquitectura i enginyeria	0	0
Arts gràfiques i suports enregistrats	0	0	Recerca i desenvolupament	0	0
Coqueries i refinació del petroli	0	0	Publicitat i estudis de mercat	0	0
Indústries químiques	0	0	Activitats professionals i tècniques NCAA	4	4
Productes farmacèutics	0	0	Activitats veterinàries	0	0
Cautxú i plàstic	0	0	Activitats de lloguer	5	4
Productes minerals no metàl·lics NCAA	0	0	Activitats relacionades amb l'ocupació	5	4
Metal·lúrgia	0	0	Agències viatges i operadors turístics	0	0
Productes metàl·lics, exc. maquinària	3	3	Activitats de seguretat i investigació	0	0
Productes informàtics i electrònics	0	0	Serveis a edificis i de jardineria	2	2
Materials i equips elèctrics	1	1	Activitats administratives d'oficina	0	0
Maquinària i equips NCAA	0	0	Adm. pública, Defensa i SS obligatòria	14	13
Vehícles de motor, remolcs,...	2	1	Educació	6	5
Altres materials de transport	0	0	Activitats sanitàries	2	2
Mobles	0	0	Serveis socials amb allotjament	6	5
Indústries manufactureres diverses	0	0	Serveis socials sense allotjament	3	1
Reparació i instal·lació de maquinària	0	0	Activitats artístiques i d'espectacles	0	0
Energia elèctrica i gas	0	0	Biblioteques i museus	1	1
Aigua	0	0	Jocs d'atzar i apostes	0	0
Tractament d'aigües residuals	0	0	Activitats esportives i d'entreteniment	1	1
Tractament de residus	1	0	Activitats associatives	1	1
Gestió de residus	0	0	Reparació ordinadors i efectes personals	0	0
Construcció d'immobles	0	0	Altres activitats de serveis personals	6	4
Construcció d'obres d'enginyeria civil	0	0	Llars que ocupen personal domèstic	0	0
Activitats especialitzades construcció	6	5	Llars que prod. béns i serveis ús propi	0	0
Venda i reparació de vehicles motor	1	1	Organismes extraterritorials	0	0
Comerç engròs, exc. vehicles motor	12	10	Sense ocupació anterior	10	10
Comerç detall, exc. vehicles motor	17	15			
Transport terrestre i per canonades	2	2			
Transport marítim i per vies interiors	0	0			
Transport aeri	0	0			
Emmagatzematge i afins al transport	0	0			

F) Resum

- ▶ La Terra Alta es mostra com una comarca molt dinàmica econòmicament al llarg de la present dècada, ja que assoleix una taxa mitjana del 4,4%, per sobre de la de les comarques de les Terres de l'Ebre (3,6%) i de Catalunya (3,4%).
- ▶ Els serveis i la construcció, en aquest ordre, són els sectors que han contribuït més a aquest dinamisme. De 2001 a 2007, el primer ha guanyat 10 punts percentuals en el pes sobre el PIB total de la comarca i el segon, 5 punts (representa ja més del 30%), mentre que la indústria i el sector primari han perdut molta importància. De tota manera, el pes de l'agricultura continua sent molt elevat (15%).
- ▶ La població de la comarca és molt envellida, ja que més del 25% té més de 65 anys, molt per sobre de la mitjana de Catalunya (16%); lleugerament masculinitzada (1,08 homes per dona) en el seu conjunt, i amb una presència de nascuts a l'estranger del 12%, principalment homes.
- ▶ Des de l'any 2000 es donen taxes positives de creixement de la població, després d'una llarga tendència descendent, gràcies a les altes taxes de creixement migratori, ja que el creixement natural és sempre negatiu.
- ▶ El creixement de la població es concentra als nuclis més importants (Gandesa, Batea, Corbera, Pinell de Brai i Horta de Sant Joan); per contra, els nuclis més petits perden població.
- ▶ L'ocupació a la Terra Alta creix un 30% des de 2000 fins a 2007, excloent-hi l'agricultura. Així, mentre la indústria es manté pràcticament estable amb tendència a decreixer, la construcció creix de forma desmesurada (70%), i els serveis també ho fan de forma important (40%).
- ▶ La conseqüència d'aquesta dinàmica ocupacional ha significat que la construcció, el 2007, tingui més pes que la indústria en el conjunt del PIB comarcal (27,5% contra 26,9%). Els serveis es mantenen al voltant del 40%.
- ▶ La crisi econòmica ha suposat que des del gener de 2008 fins al març de 2009 s'hagin perdut poc més de 300 llocs de treball, segons dades d'afiliació a la Seguretat Social. La pèrdua ha estat significativa en la construcció i en la indústria tèxtil.
- ▶ L'atur creix de forma imparable des de novembre de 2008, principalment entre la població masculina i en el sector de la construcció. Des d'aquest moment, l'atur masculí supera el femení, que creix moderadament. Així, l'abril de 2009, hi ha 193 dones aturades i 272 homes aturats.
- ▶ L'atur femení es concentra en dues franges d'edat, dels 30 als 40 anys i dels 50 als 60, en les dones amb estudis secundaris i és especialment important en la confecció de peces de vestir (sector tèxtil), amb 55 aturades.

4. Delimitació i caracterització de la població diana

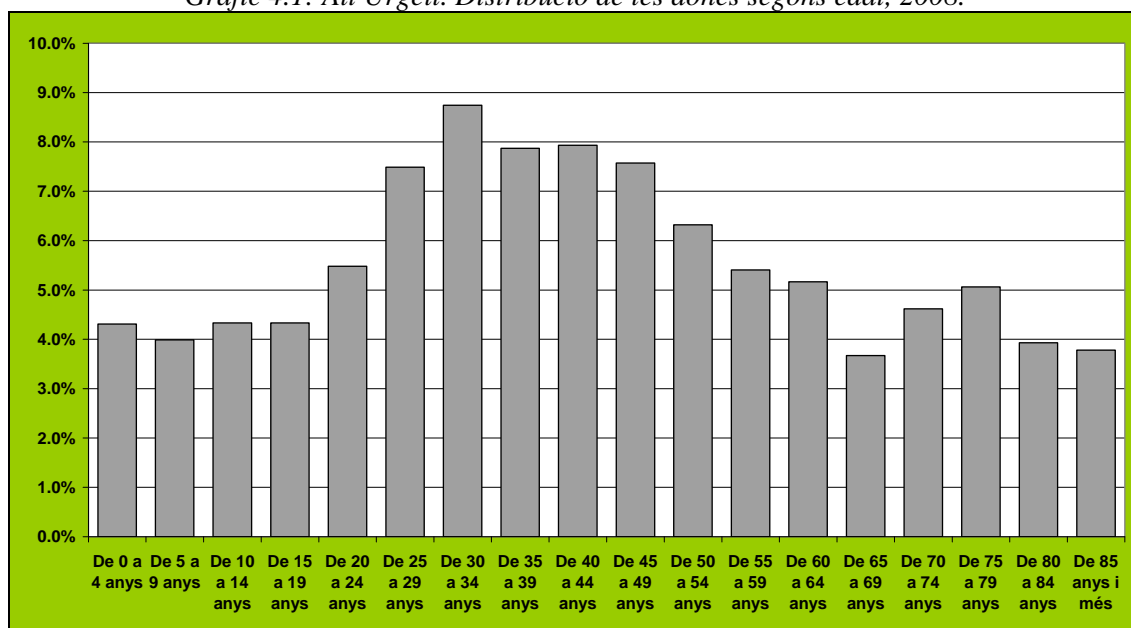
4.1 Les dones i les franges d'edat de la població

Aquest estudi vol orientar l'anàlisi i el coneixement cap al grup de dones que més es poden beneficiar del desenvolupament del nous jaciments d'ocupació; és per aquesta raó que ens ha preocupat la delimitació d'un *target group* apropiat.

La franja d'edat més apropiada és la dels 25 als 50 anys. És en aquest grup on trobem les franges més nombroses i on la taxa d'activitat és més elevada. A més, als 25 anys es pot considerar que els estudis han estat completats i que és el moment de la plena integració del col·lectiu en el mercat de treball.

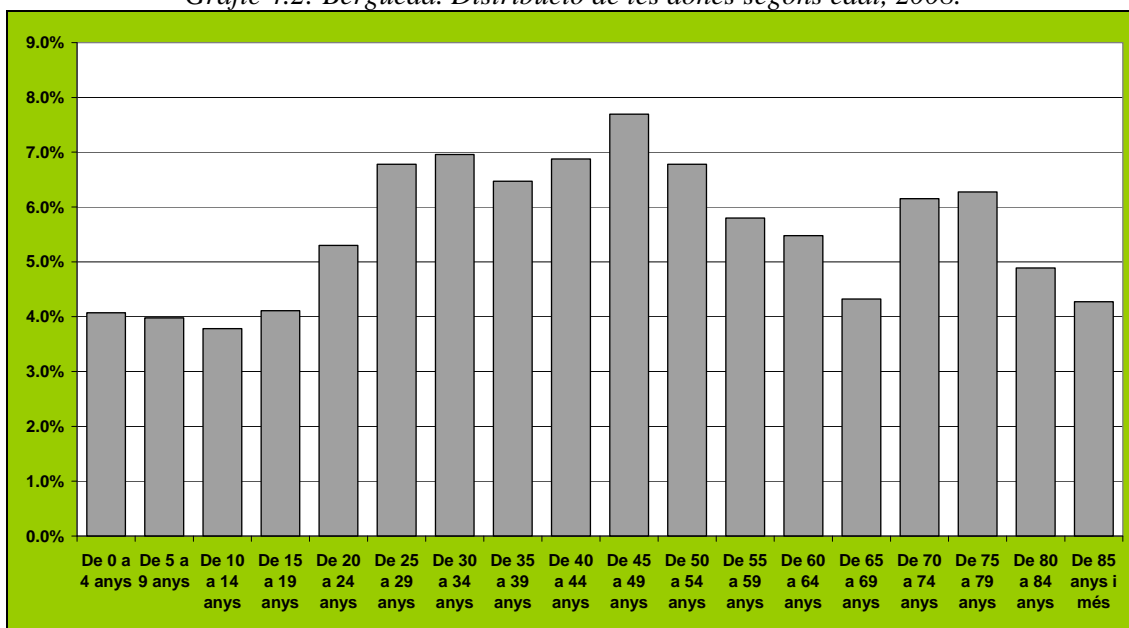
En els gràfics següents s'aprecia que en els 5 intervals d'edat seleccionats es troba el 42% de la població femenina de l'Alt Urgell, el 35% del Berguedà i el 32,5% de la Terra Alta. Són, en conseqüència, els intervals majoritaris. S'aprecia, també, que com més envellida és la població, menys nombrós és l'estrat seleccionat.

Gràfic 4.1: Alt Urgell. Distribució de les dones segons edat, 2008.

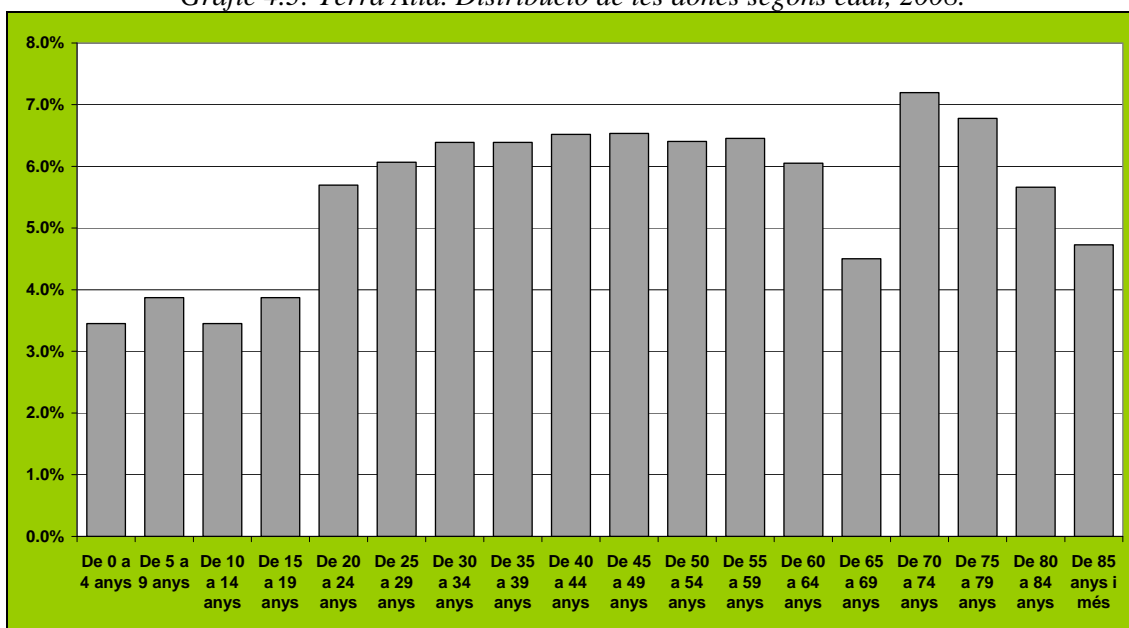
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Gràfic 4.2: Berguedà. Distribució de les dones segons edat, 2008.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Gràfic 4.3: Terra Alta. Distribució de les dones segons edat, 2008.

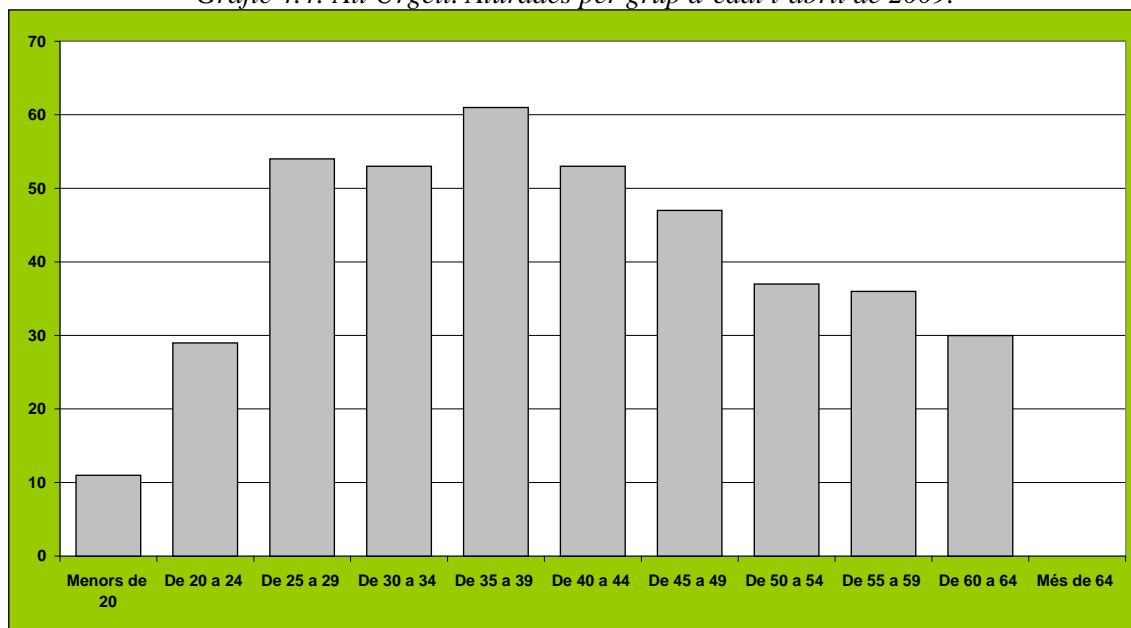
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

4.2 Les dones i l'atur

Un altre criteri que cal tenir en consideració a l'hora de delimitar la població diana és el repartiment de l'atur segons franges d'edat. En aquest supòsit considerem que les dones aturades són les més interessades en el desenvolupament dels nous jaciments d'ocupació i en les polítiques per a la seva consolidació.

Comparant la situació de la distribució de les aturades en nombres absoluts en les tres comarques, s'aprecia una distribució molt desigual. A l'Alt Urgell el gràfic de l'atur s'assembla molt al de la distribució general de les dones segons edat, encara que el grup 35-40 està relativament mal posicionat que les dues franges d'edat anteriors. Segons opinions dels coneixedors de la comarca, les dones més joves, és a dir, de menys de 35 anys, són les que tenen més presència en el mercat laboral d'Andorra. Tenint en consideració l'atur, la població diana de l'Alt Urgell hauria de posar èmfasi en les dones de 35 a 50 anys.

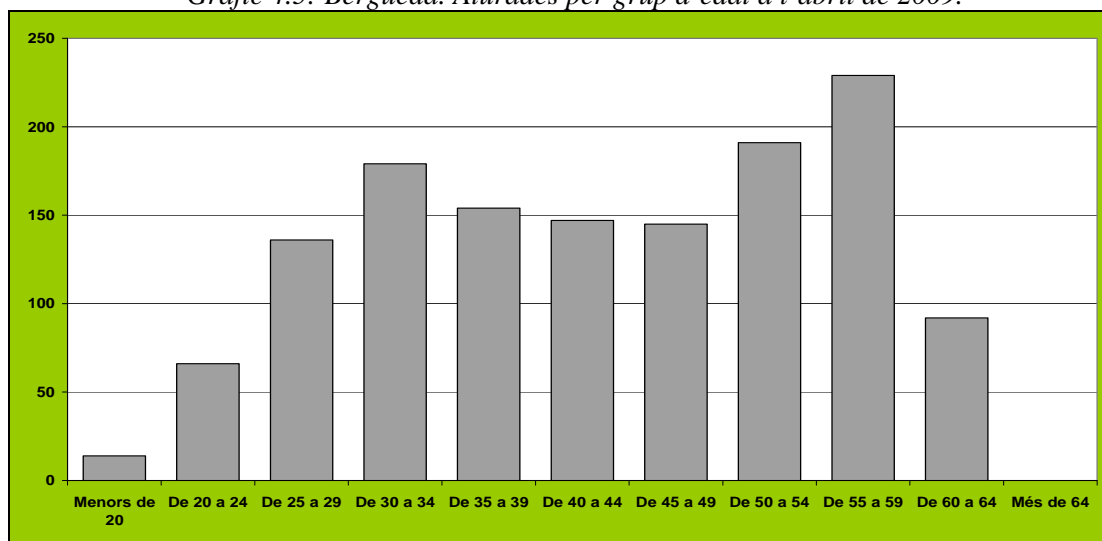
Gràfic 4.4: Alt Urgell. Aturades per grup d'edat l'abril de 2009.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Al Berguedà l'atur és, en termes relatius, especialment greu per al grup de 50 a 60 anys. El tancament d'empreses del tèxtil aquests últims anys ha expulsat moltes dones d'aquesta franja d'edat. Aquest col·lectiu té moltes dificultats per reincorporar-se al mercat de treball. En conseqüència, si prenem la variable atur com a definitiva de la població diana, en el cas del Berguedà hauríem de tenir en especial consideració el col·lectiu de més edat dins la població activa.

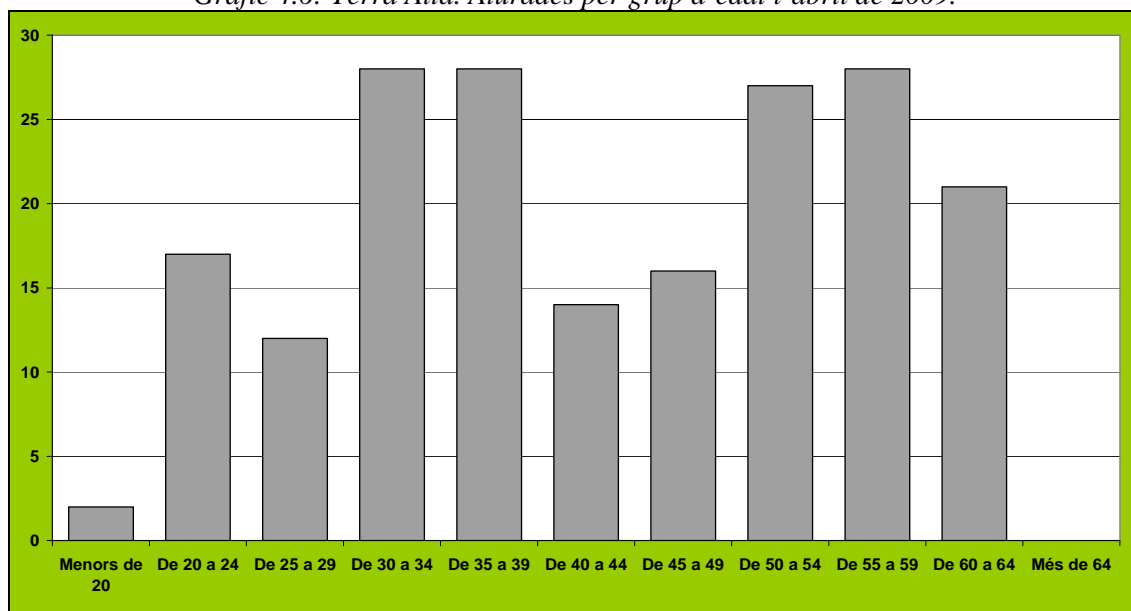
Gràfic 4.5: Berguedà. Aturades per grup d'edat a l'abril de 2009.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Finalment, la situació del mercat de treball de la Terra Alta manifesta dos grups especialment sensibles a l'atur. El primer correspon a la franja 50-60 anys i és similar al que hem apreciat al Berguedà. Moltes d'aquestes dones han perdut els seus llocs de treball en el sector de la confecció. Però, a més, s'aprecia que les dones de 30 a 40 anys també presenten taxes relativament elevades d'atur. Segons fonts coneixedores del mercat laboral de la zona, aquest col·lectiu correspon en gran mesura a dones immigrades, que treballen de forma irregular i sovint en l'economia submergida. Tenint en compte les característiques de l'atur de la Terra Alta, el col·lectiu femení on hauríem d'establir la població diana correspon a les franges de 30-40 anys i 50-60 anys.

Gràfic 4.6: Terra Alta. Aturades per grup d'edat l'abril de 2009.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

4.3 La població diana i els jaciments d'ocupació

Des d'un criteri merament demogràfic, l'aposta de la població diana seria la franja d'edat 25-50, però si tenim en compte l'atur s'hauria d'ampliar al col·lectiu 50-60. Nogensmenys, considerant que l'objectiu final de l'estudi és treballar les potencialitats del nous jaciments d'ocupació, hem considerat apropiat treballar amb un grup ampli, però posant especial atenció en el col·lectiu 25-55, que és també el que més s'ha estudiat en les diferents etapes del Projecte Rudona.

5. Els nous jaciments d'ocupació: origen, desenvolupament i vigència del concepte

5.1 Concepte

El concepte de “nous filons d'ocupació” sorgeix arran de la publicació per part de la Comissió Europea l'any 1993 del document *Creixement, competitivitat i ocupació. Reptes i indicacions per entrar al segle XXI*, més conegut com el Llibre Blanc de Delors. Es tracta d'un context històric en què la creació d'ocupació constitueix una prioritat política clau després de la intensa destrucció de llocs de treball de la dècada dels 70 i 80, i en què les iniciatives locals de desenvolupament i ocupació començaven a prendre força.

En aquest context, els nous filons d'ocupació es plantegen com una estratègia conjunta i concertada del sector públic, els agents econòmics i socials i el sector privat per pal·liar el problema de l'atur estructural —principalment—, aprofitant el potencial ocupacional associat a determinades necessitats i demandes socials insatisfetes o parcialment ateses pel mercat o pel sector públic i on es presenten, alhora, dificultats per fer-ho de forma sostinguda. El mitjà per a la consecució d'aquesta finalitat és el disseny i la implementació d'iniciatives locals de desenvolupament que estimulin la creació d'ocupació estable i de qualitat. Així doncs, aquestes activitats han de reunir quatre característiques essencials:

- ▶ Cobrir necessitats socials sense resposta per part de l'oferta, conseqüència dels canvis socioeconòmics.
- ▶ Actuar en mercats incomplets.
- ▶ Cobrir un àmbit de producció o de prestació local.
- ▶ Tenir un potencial de generació de llocs de treball.

La Comissió Europea (European Commission; 1995) va identificar inicialment 17 nous filons (posteriorment ampliat a 19, amb la incorporació dels àmbits de l'esport i de les energies renovables) per a la creació d'ocupació, agrupats a la vegada en quatre grans àmbits:

Taula 5.1. Filons d'ocupació proposats per la Comissió Europea el 1995.

1. Serveis de la vida diària <ul style="list-style-type: none"> - Serveis a domicili. - Cura dels nens. - Noves tecnologies de la informació i la comunicació. - Ajut als joves amb dificultats d'inserció.	3. Serveis culturals i d'oci <ul style="list-style-type: none"> - Turisme. - Sector audiovisual. - Valoració del patrimoni cultural. - Desenvolupament cultural local. - Activitats esportives.
2. Serveis de millora del marc de vida <ul style="list-style-type: none"> - Millora de l'habitatge. - Seguretat. - Transports col·lectius locals. - Revaloració d'espais públics urbans. - Comerç de proximitat.	4. Serveis mediambientals <ul style="list-style-type: none"> - Gestió de residus. - Gestió de l'aigua. - Protecció i manteniment de zones naturals. - Normativa i control de contaminació. - Gestió i noves energies.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Iniciatives locals de desenvolupament i ocupació (COM (95) 273 final) i Segon informe sobre les Iniciatives locals de desenvolupament i ocupació (SEC (98) 25 de gener de 1998).

La producció i la prestació d'aquests serveis són habitualment intensives en ocupació i presenten un component territorial clarament identificable i, en conseqüència, amb clares potencialitats per al desenvolupament local.

A Catalunya, el repte de fer convergir les noves necessitats socials amb la generació d'ocupació s'incorpora l'any 1998 en el Pacte per a l'Ocupació a Catalunya (1998-2000). Posteriorment, el 2001, la Generalitat de Catalunya publica el Llibre Blanc dels Nous Filons d'Ocupació, on s'inclouen dues activitats addicionals, que es consideren no cobertes en l'àmbit autonòmic:

- ▶ Els serveis de mediació i assessorament en la resolució de conflictes.
- ▶ La prevenció de riscos laborals.

D'aquesta manera, a escala autonòmica, quan es parla de nous filons d'ocupació es fa referència a 21 filons agrupats en els quatre àmbits esmentats anteriorment.

A l'hora de posar en marxa polítiques de suport, s'han destacat tres característiques dels filons d'ocupació:

- ▶ En primer lloc, el fet que les **iniciatives locals** són el marc idoni per a aquest suport, ja que les activitats implicades (qualitat de vida, cultura, oci...) tenen trets particulars a cada territori, de manera que només actuacions de base territorial en poden treure plenament profit. Alhora, els nivells locals faciliten la intervenció i coordinació de les administracions públiques, les organitzacions sindicals i empresarials i les associacions de l'economia social representades en el territori.
- ▶ Seguidament, el fet que la major part de llocs de treball per crear ho seran en el marc de **l'autoocupació, les microempreses i/o les iniciatives col·lectives** (cooperatives...), ja que les característiques de les activitats i dels territoris exclouen en bona mesura la prestació de serveis per part de grans empreses amb molts assalariats.
- ▶ Finalment, cal esperar que per les característiques de les activitats (orientades especialment a satisfer necessitats socials no cobertes pel mercat a causa de les perspectives de baixa rendibilitat o poca solvència) hi hagi un **suport públic** a la creació dels serveis i dels llocs de treball associats.

Aquestes característiques fan que els nous filons d'ocupació impliquin i relacionin estretament tres camps: el desenvolupament local, la creació d'empreses i el foment de l'ocupació.

5.2 Resultats, reptes i principals obstacles

Tant a Catalunya com a la resta d'Europa, els sectors i les activitats dels nous filons d'ocupació han protagonitzat bona part del creixement de l'ocupació en els darrers anys.

L'hostaleria, el comerç, la sanitat i els serveis socials, les activitats recreatives, els transports i l'educació han estat els sectors amb major impacte en la creació d'ocupació entre 1995 i 2005.

El caràcter local, territorial i de petita escala de les activitats vinculades als nous filons d'ocupació determinen que hi hagi un consens força generalitzat per part dels experts en subratllar el paper dels nous filons en la contribució al desenvolupament territorial, la millora de la qualitat de vida i l'equitat social. En el segon *Informe de seguiment dels nous filons d'ocupació*, la Comissió Europea (Comissió Europea; 1998) remarca aquest fet, especialment en la dinamització de territoris amb problemàtiques específiques:

“El análisis cuantitativo debe matizarse teniendo en cuenta el contexto económico y geográfico en el que se crean estos nuevos puestos de trabajo. Mientras que en términos absolutos son poco numerosos, en términos relativos representan una «bocanada de oxígeno» importante, especialmente en las zonas rurales de baja densidad. En las zonas en proceso de reestructuración industrial, aun sin poder compensar las proporciones de los despidos masivos, la creación de estos puestos de trabajo es esencial para mejorar el marco de vida y la cohesión social.” (p. 8)

També el Llibre Blanc dels Nous Filons d'Ocupació a Catalunya apunta el cas dels entorns rurals:

“La introducció d'una política de filons en medis rurals no tindrà tant a veure amb el fet de fer front a l'atur, sinó amb el fet d'aportar factors de desenvolupament territorial sobre la base de l'atracció de factors externs, de manera que es puguin consolidar processos de manteniment i d'increment de la població local.” (p. 48)

En la seva contribució a l'equitat social i al manteniment de la població, es fa també èmfasi en la forta participació femenina en aquestes activitats, que reflecteix la idoneïtat dels nous filons d'ocupació com a generadors de projectes autogestionats, que permeten l'obtenció d'una certa autonomia financera, la presa de decisions i la conciliació entre la vida familiar, professional i personal, aspectes molt valorats per aquest col·lectiu en la recerca de feina. Els serveis de la vida diària, com la cura dels nens i de la gent gran, les noves tecnologies de la informació, el turisme i el desenvolupament cultural local són les activitats amb una major presència de dones. En el Llibre Blanc dels Nous Filons d'Ocupació a Catalunya es destacava el marcat perfil femení dels nous filons d'ocupació, amb un 58,6% de l'ocupació, davant del 36,8% de l'ocupació femenina en el conjunt de la població ocupada. S'adverteix, però, que el gruix de la població ocupada femenina es troba en les categories de treball amb menors qualificacions i més mal pagades. És destacable l'absència de dones en les categories professionals més prestigiades dels nous filons d'ocupació (com les incloses en les noves tecnologies de la informació i de la comunicació) o més properes als nivells directius.

Els principals reptes de les polítiques d'igualtat d'oportunitats en el marc dels nous filons rau en l'eliminació de la segregació horitzontal i vertical per raons de sexe i la millora de la qualitat de l'ocupació generada, caracteritzada encara avui dia pels alts nivells de precarietat i de mercat no declarat, especialment en aquelles ocupacions on el perfil de professionals és principalment femení.

Juntament amb el problema de la precarietat laboral i l'alt grau d'informalitat, els estudis analitzats identifiquen tres obstacles principals al desenvolupament dels nous filons d'ocupació. En primer lloc, els problemes d'obtenció de finançament aliè privat per la petita dimensió del negoci. En segon lloc, la falta d'adaptació del marc jurídic, legal i institucional a les formes d'organització novells i específiques que han sorgit i que requereix l'oferta que presta aquests serveis (iniciatives no lucratives, microempreses, etc.). En tercer lloc, l'heterogeneïtat dels serveis que s'inclouen com a filons d'ocupació requereixen una oferta formativa i de capacitació tècnica específica per a cada un d'ells, la qual cosa augmenta el grau de complexitat en el tractament d'aquestes activitats.

5.3 Vigència dels nous jaciments d'ocupació

Quan escrivim aquestes ratlles han passat 16 anys des de la formulació del concepte de nous filons d'ocupació. Amb uns nivells d'atur que superen les 500.000 persones en el conjunt de Catalunya el primer trimestre de l'any 2009, la creació de llocs de treball i d'activitats són, en el moment actual, una prioritat dins de les polítiques públiques, en un context de forta destrucció d'ocupació, especialment en la construcció i en algunes branques dels serveis, com l'hostaleria. D'altra banda, els canvis que registra la societat fan cada vegada més significatius aquests filons. Ens referim molt especialment a les repercussions que té en la vida familiar la incorporació de la dona al món laboral, amb la consegüent demanda de serveis per cobrir necessitats tradicionalment realitzades per les mestresses de casa, és a dir, la cura de nens, gent gran, persones malaltes i discapacitades; les tasques domèstiques, però també els serveis d'ajuda psicològica i de vigilància, entre d'altres.

Ja al Llibre Blanc es destacava l'elevat grau d'insatisfacció de la població en la cobertura de serveis relacionats amb l'atenció a les persones dependents i en els serveis de neteja i cura de la llar que mantenien uns elevats graus d'autoproducció. S'estimava que un 20% de les llars de Catalunya serien potencials demandants de serveis a les persones i a les llars amb un impacte sobre el desenvolupament de serveis externs de més de 200.000 llocs de treball a temps complet.

En aquesta direcció, cal tenir també present que en l'última dècada s'ha desenvolupat una creixent cobertura de necessitats socials des de les administracions públiques que ha afavorit el desenvolupament d'aquests filons (CTESC; 2008). Des de l'àmbit local cal destacar els programes de millora de la formació i l'ocupació en el sector d'atenció a les persones inclosos en programes més amplis com els Pactes Territorials d'Ocupació o en programes concrets com ILOSER de la Diputació de Barcelona. Així mateix, la Llei de Serveis Socials, 12/2007, de l'11 d'octubre, i la Llei de Promoció de l'Autonomia Personal i Atenció a les Persones en Situació de Dependència, 39/2006, del 14 de desembre, marquen les ràtios de cobertura que ha d'assolir l'oferta de recursos de la xarxa pública de serveis socials especialitzats l'any 2012. En aquest sentit, com mostra la *Programació territorial dels recursos d'atenció social especialitzada i domiciliària a Catalunya 2008-2012*, la situació actual en la majoria dels serveis socials és deficitària, per la qual cosa es preveu un augment en la dotació d'aquests serveis i, per tant, un increment de la demanda de treball en aquests àmbits.

La forta mobilitat existent a Catalunya ha possibilitat satisfer les necessitats de demanda de natura, oci i recreació que les àrees urbanes no poden cobrir amb la possibilitat de dinamitzar econòmicament i socialment els territoris rurals, oferents d'aquests serveis. En aquesta direcció, el nou Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya 2007-2013 reforça el desenvolupament de filons d'ocupació a través de les mesures incloses a l'Eix 3 (qualitat de vida a les zones rurals i diversificació de l'economia rural).

El suport a les activitats vinculades amb els filons d'ocupació també queda latent en el marc del Programa Operatiu FEDER de Catalunya 2007-2013, especialment en els objectius de desenvolupament sostenible local i urbà, les actuacions de l'Eix 3, de recursos i eficiència energètica i accés a serveis de transport, i les actuacions previstes en l'Eix 2, relatives a medi ambient i prevenció de riscos.

Els filons d'ocupació constitueixen un instrument eficaç per combatre l'actual situació de creixement de l'atur mitjançant la promoció de l'emprenedoria, l'autoocupació i la creació d'estructures empresarials cooperatives amb una participació del sector públic que garanteixi un marc de treball regularitzat, estable i amb unes condicions laborals adequades. La cooperació entre la demanda i l'oferta de treball a través de l'acció activa dels serveis d'ocupació locals i autonòmic amb la cooperació dels agents socials i del sector privat, les accions d'orientació i seguiment als usuaris d'aquests serveis (demandant d'ocupació i empreses) amb la creació d'itineraris personalitzats de recerca i millora de l'ocupació i de creació de negocis constitueixen elements fonamentals d'actuació i d'anàlisi per al desenvolupament i la consolidació amb èxit dels filons d'ocupació.

En aquest context, és recomanable i necessari establir una revisió i actualització del llistat de filons d'ocupació segons les especificitats de cada territori; detectar les causes que expliquen la no-cobertura o no-visibilitat de les necessitats demandades per la població o cobertes parcialment, així com aquelles activitats que es proveeixen a través de l'autoproducció (dins de l'entorn familiar), però que presenten un elevat grau d'insatisfacció per part de les persones que presten el servei; avaluar la idoneïtat del marc legal, jurídic i fiscal al qual està subjecta l'oferta i oferir un suport a la professionalització i la qualificació de les persones treballadores d'aquests sectors.

6. Els nous jaciments d'ocupació i la seva adaptació a les característiques de l'entorn rural

La identificació de jaciments d'ocupació adaptats a les potencialitats de les zones rurals i als requeriments de la seva població es realitza a partir dels següents documents:

- Revisió dels resultats del document del Projecte Rudona *Diagnosi de la realitat sociolaboral de les dones rurals a Catalunya 2007*, on s'analitzen de forma detallada vuit comarques (Alt Empordà, Alt Urgell, Conca de Barberà, Pla d'Urgell, Ripollès, Solsonès, Terra Alta, Vallès Oriental).
- Anàlisi dels resultats del document del Projecte Rudona *Resultats del treball de camp de 2007*, realitzat a partir de 323 enquestes i 21 entrevistes en profunditat.
- Llibre Blanc dels Nous Filons d'Ocupació de la Generalitat de Catalunya (2001).
- *Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya (2007-2013)*.

En el primer apartat es mostren les principals conclusions procedents de l'anàlisi dels informes *Diagnosi de la realitat sociolaboral de les dones rurals a Catalunya 2007* i *Resultats del treball de camp de 2007*, emmarcats en el Projecte Rudona. En el segon apartat, i a partir d'aquests dos informes, es destaquen les necessitats i els requeriments de serveis que plantegen les dones enquestades. A partir de les consideracions extretes en ambdós apartats, i de la revisió de la literatura referent als nous filons d'ocupació (vegeu la tasca 3) es determinen, en el tercer apartat, les activitats vinculades als filons d'ocupació que presenten potencialitats de desenvolupament en les comarques rurals catalanes.

6.1 Principals conclusions de les característiques socioeconòmiques i poblacionals de les comarques rurals

A partir de la *Diagnosi de la realitat sociolaboral de les dones rurals a Catalunya 2007*, dels *Resultats del treball de camp de 2007* i de la caracterització socioeconòmica de les tres comarques catalanes analitzades en aquest informe (capítol 1) es poden extreure les següents conclusions.

6.1.1. L'estructura poblacional i l'estructura familiar

1. **Envelliment de la població i taxes de natalitat baixes:** l'estructura de la població a les comarques rurals reflecteix un important envelliment de la població i unes taxes de natalitat baixes. Si bé l'arribada d'immigrants en la darrera dècada ha suposat un rejuveniment de la població, és cert que les comarques presenten un quocient entre el nombre de persones de 65 anys i més i el nombre de persones de 15 a 64 anys (l'anomenat índex de dependència senil) molt per sobre de la mitjana catalana.
2. **Predomini de les llars amb un model de família nuclear** amb mare, pare i fills, i on la família té un important rol de suport a les persones d'edats avançades. Les

llars nuclears són, com a les zones urbanes, també majoritàries a les zones rurals, si bé, a diferència de les zones metropolitanes, hi ha una tendència generalitzada a incorporar a la llar els familiars (avis) més propers en el moment en què aquests perden la seva autonomia personal. La família a les zones rurals constitueix una font d'identitat social amb la persistència dels rols de gènere tradicionals, fet que genera una gran pressió social pel que fa a la implicació de les dones en les responsabilitats domèstiques i familiars.

- 3. Elevat percentatge de dones amb persones en situació de dependència:** les enquestes realitzades a 323 dones, tal com es mostra als *Resultats del treball de camp de 2007*, reflecteixen la situació esmentada anteriorment, ja que hi ha un nombre important de dones que tenen sota la seva responsabilitat familiars amb situació de dependència. Un 16% de les dones tenen persones amb algun grau de dependència dins de la unitat familiar. Aquest percentatge és del 23% per a les dones de 45 a 64 anys, del 13,8% per a les de 25 a 44 i del 13,1% per a les de 16-24 anys. Si bé l'estudi té un marc mostral limitat, és important destacar l'elevat percentatge de dones amb persones dependents a càrrec seu en totes les franges d'edat.

6.1.2 El mercat laboral femení rural i els nivells de formació

- 1. El gruix de la població femenina es troba en edat de treballar.** L'anàlisi de la població rural per grups d'edat i per sexe l'any 2005 mostrava com el grup de dones entre 25 i 44 anys representa el percentatge més elevat, amb un 32% del total, seguit pel grup de dones entre 45 i 64 anys, que ocupa el segon lloc, amb un 23% del total. L'anàlisi que hem fet per a les tres comarques seleccionades (Alt Urgell, Berguedà i Terra Alta) confirma aquest fet. Per tant, el gruix de la població femenina rural es troba avui en edat de treballar.
- 2. L'any 2001, i al mercat de treball, els actius masculins són més nombrosos que els femenins.** Els homes suposen el 60% de la població activa i les dones, el 40%.
- 3. També el 2001 el nombre de dones inactives era major que el d'homes en la mateixa situació.** La població inactiva es manifesta de forma més important en les dones, de forma que en el conjunt de les vuit comarques rurals analitzades un 60% dels inactius són dones.

Entre la població inactiva, una tercera part són jubilats i estudiants, respectivament, i la distribució per sexes és bastant similar. En canvi, la pràctica totalitat de la població inactiva que realitza tasques de la llar (un 18%) són dones.

- 4. El nivell d'ocupació segueix el cicle econòmic i les ocupacions estan molt relacionades amb l'estructura productiva del territori.** El percentatge d'ocupats sobre el total d'actius arribava al 90% el 2001 i no hi havia diferència entre sexes. L'ocupació de les dones és diversa i es deriva de l'estructura productiva de les comarques analitzades: en comarques com l'Alt Empordà o l'Alt Urgell predominen les ocupacions amb una clara orientació cap al sector serveis, com l'hostaleria i el comerç, i les activitats industrials en menor mesura. Les activitats vinculades al sector manufacturer són predominants a la Conca de Barberà, el Ripollès o el Vallès

Occidental, mentre que l'agricultura predomina a la Terra Alta. En totes les comarques la construcció ha estat un sector amb una forta generació d'ocupació, si bé la majoria ha estat masculina.

5. **Fins a l'any 2008 el nombre de dones desocupades era més gran que el d'homes.** Les dades del cens de població de 2001 mostraven com la població desocupada desagregada per sexe presentava una realitat més desfavorable per a les dones que per als homes (un 54,4% dels aturats eren dones i un 45,6%, homes). Les dades mensuals d'atur registrat mostren per a tot Catalunya i per a la major part de comarques un atur femení que supera el masculí fins a la tardor de 2008. Des de llavors, la caiguda de l'ocupació a la construcció ha fet que l'atur femení, encara que en creixement, sigui inferior al masculí (el maig de 2009 les dones representaven el 47% de l'atur registrat a Catalunya).
6. **Les dones aturades amb ocupació anterior eren un dels col·lectius amb majors dificultats d'inserció.** El 2006, dins del col·lectiu de desocupats amb ocupació anterior, les dones representaven el 55% i els homes el 45%. L'abril de 2009 la situació havia canviat: les dones eren el 46% dels aturats amb ocupació anterior i els homes, el 54%. L'estudi destaca la dificultat de reinserció en el mercat laboral rural de les dones que han abandonat temporalment la feina per motius de cura dels fills i de la llar. En canvi, els percentatges de dones i homes desocupats que busquen feina per primer cop era bastant similar.
7. **En termes generals, el nivell formatiu de la població activa de les comarques analitzades és baix respecte a la mitjana catalana.** Amb dades del cens de 2001, els titulats de segon i tercer grau representen entre un 13% i un 20% segons les comarques, mentre que la mitjana catalana supera el 30%.
8. **Al segment de població més jove hi ha clarament uns nivells formatius més elevats a la població femenina.** La distribució de la població que ha realitzat estudis de segon i tercer grau era similar entre els homes i les dones. En el segment d'edats dels 16 anys es mostra una tendència de les noies a seguir amb els estudis universitaris, mentre que hi ha una major proporció de nois que opta pels cicles formatius de grau mitjà o superior. Pel que fa a la formació d'adults, la presència d'homes és major que la de dones.

6.2. Dotació d'infraestructures i necessitats del col·lectiu femení en relació amb la dotació de serveis

6.2.1. La dotació de serveis i infraestructures que condicionen la millora de la qualitat de vida

1. Els serveis educatius:

- ❖ L'oferta de centres d'educació primària i secundària mostra uns graus de cobertura adequats a la normativa existent i homogenis entre les comarques rurals analitzades, amb un protagonisme dels centres públics.
- ❖ L'estructura de la població de 0 a 3 anys mostra uns nivells similars en totes les comarques, mentre que la dotació de places de llars d'infants és força

heterogènia, amb nivells molt baixos, com els de la Terra Alta (4,46 ‰) o les 13,66‰ de la Conca de Barberà. Amb tot, com també succeeix en el conjunt català, hi ha un desequilibri entre oferta i demanda, amb una major proporció de sol·licituds per plaça coberta.

- ❖ Pel que fa a l'oferta de centres de **formació professional**, destaca, en primer lloc, la major proporció de centres privats i, en segon lloc, l'elevada presència d'alumnes.

2. Els serveis sanitaris:

- ❖ El nombre de llits per 1.000 habitants dels centres hospitalaris: l'estudi mostra unes ràtios de llits per 1.000 habitants inexistents a la Conca de Barberà, el Pla d'Urgell o la Terra Alta, ja que no disposen de cap centre hospitalari, o inferiors a la mitjana catalana (4,69 ‰). Únicament l'Alt Urgell disposa de 5,3 llits per 1.000 habitants.
- ❖ Oferta de CAP: totes les comarques disposen de CAP.
- ❖ Respecte de la distribució dels llits socio-sanitaris, aquesta també és homogènia segons si la comarca disposa de centres hospitalaris o no.
- ❖ La dotació d'infraestructura d'acollida a la gent gran, com els centres de dia i les residències, mostra nivells clarament insuficients en la majoria de comarques rurals, que s'aguditzaran amb el procés d'envelliment de la població. Com a tret comú destaca una menor quantitat de places als centres de dia que a les residències. Aquests centres són principalment de titularitat privada.
- ❖ Així mateix, en els serveis d'atenció a les persones dependents (enteses com persones en edat activa però que no es valen per elles mateixes), quant a disponibilitat de centres de dia i residències per cada 1.000 habitants, s'observa que les proporcions són molt baixes i en algunes comarques nul·les.

3. El transport:

- ❖ L'oferta de transport públic, especialment l'escolar, és també insuficient en la majoria de les comarques rurals analitzades.
- ❖ El transport privat és generalitzat amb un ús majoritari per part de les dones que viuen a les comarques rurals.

4. Els serveis culturals, esportius i les associacions:

- ❖ La dotació de biblioteques públiques i l'oferta esportiva tenen un grau de cobertura adequat a les comarques rurals, ja que totes disposen de biblioteques i d'espais poliesportius.
- ❖ En canvi, l'oferta d'infraestructures culturals complementàries (teatres, cinema, etc.) és, en la majoria de casos, deficitària per l'escassa possibilitat d'aprofitament de les economies d'escala per part del sector privat per les baixes densitats de població i a la seva dispersió sobre el territori.
- ❖ La participació de les dones en xarxes associatives és dèbil en la majoria de les comarques analitzades; amb tot, destaca la presència majoritària de dones en associacions de dones i culturals, seguida de les mediambientals.

6.2.2 Les necessitats de les dones en relació amb la dotació de serveis

1. Elevat percentatge de dones que consideren que hi ha un dèficit d'infraestructures:

- ❖ En les enquestes realitzades a dones del món rural, el 80% considera que la presència de serveis als municipis d'estudi és encara deficitària, fet que condiciona negativament la seva qualitat de vida. La majoria de serveis es concentren a les capitals comarcals o als nuclis amb major població, fet que origina una forta mobilitat i agreuja aquesta percepció. Els serveis com la llar d'infants, els centres d'educació primària i secundària, els serveis sanitaris i els serveis bancaris en són alguns exemples.

2. Dicotomia entre l'existència/suficiència de serveis a les persones dependents:

- ❖ La situació esmentada anteriorment queda fortament reflectida en el cas de l'assistència a les persones dependents. D'una banda, existeixen serveis (el 69,7% de les dones ho constaten), però, de l'altra, no són suficients (78,8% de les respostes). La manca de places residencials d'avis/àvies, seguit dels centres de dia i, finalment, els centres per a persones amb disminució, són els més esmentats. La demanda potencial envers aquestes serveis és elevada si es té en compte que quasi el 70% de les dones consideren que en serien potencials usuàries.

3. Les necessitats de formació són un bon indicador dels possibles filons d'ocupació per desenvolupar:

- ❖ De les entrevistes es desprèn que la formació té un component important de realització personal davant un objectiu purament enfocat a la millora de les habilitats professionals. Quasi el 62% de les enquestades demanen cursos de formació per un interès de realització personal, mentre que per al 30% de les enquestades aquesta demanda respon a l'objectiu de trobar o canviar de feina i promocionar-se professionalment en la ja existent. És interessant destacar que la franja d'edat superior als 25 anys és on hi ha un interès més elevat per fer formació amb una orientació de recerca i millora de la feina.
- ❖ Un aspecte interessant per detectar la promoció de filons d'ocupació són les demandes de formació i de realització de cursos de formació ocupacional que han manifestat les dones enquestades. El context socioeconòmic dels territoris i de la població rural permet identificar *a priori* les demandes formatives de les dones. A més a més, la realització de les enquestes ha estat un bon instrument per detectar demandes de formació novells, relacionades amb l'estructura productiva del territori o tradicionalment orientades a la població masculina. En el quadre següent, es mostren les accions de formació esmentades, classificades en accions de formació orientades tradicionalment a les dones i a les novells:

Taula 6.1: Activitats i naturalesa de la formació.

Activitats de formació	Naturalesa de la formació
Tradicionals	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vinculades amb la llar: ceràmica, gastronomia, jardineria, costura i confecció. 2. Comptabilitat i administració. 3. Creació de petites empreses. 4. Gestió i direcció de petites empreses. 5. Idiomes: català, anglès. 6. Informàtica. 7. Creació de serveis de suport a les persones.
Novells i/o tradicionalment masculines	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elaboració de productes agroalimentaris artesans. 2. Cursos d'agricultura ecològica. 3. Informàtica avançada. 4. Manteniment (instal·ladora elèctrica, lampisteria) i pintura. 5. Feines relacionades amb les cadenes de producció industrials (metal·lúrgia, tèxtil, electrodomèstics, maquinària). 6. Comerç i turisme. 7. Teràpies naturals. 8. Especialitzats de mitjans de comunicació. 9. Especialitzats en gestió forestal. 10. Especialitzats en arquitectura.

Font: Elaboració pròpia.

4. Els canals de recerca de feina i d'obtenció d'informació sobre l'oferta formativa més utilitzats per les dones:

❖ **Les xarxes personals són el mecanisme principal per assabentar-se dels cursos de formació i de la demanda de feina.** Tal com s'ha fet palès en altres estudis, la diagnosi mostra que les xarxes personals són un mecanisme molt comú en l'obtenció d'informació. Quasi una quarta part de les enquestades assenyalen aquest canal com la via per la qual s'han assabentat de l'existència d'un curs que els interessa. Aquest percentatge arriba al 42,2% per a la recerca de feina. La importància dels contactes personals en la recerca de feina i la formació es mostra en totes les franges d'edat.

❖ Respecte a la recerca de feina, el segon canal informatiu és la premsa escrita, seguit d'Internet i de les associacions. En canvi, la informació subministrada per les entitats públiques és menys utilitzada, excepte en les dones de franges d'edat més avançada.

❖ Destaca, entre les dones de la mostra, el desconeixement envers els programes d'ajut empresarial (el 81,6% de dones enquestades). Per franges d'edats, les menys informades són les joves, amb un 93,8% de respostes negatives. Dels pocs casos de respostes afirmatives, el 48% de dones enquestades els coneixien bàsicament a través de les administracions públiques (consells comarcals, iniciativa Leader+ o alguna de les línies d'ajut del DAR). En aquests darrers dos casos, la valoració que fan sobre la seva utilitat és baixa a causa de l'esforç en la preparació de l'ajut (tràmits burocràtics) per la quantitat que s'acaba atorgant.

❖ L'ús de les noves tecnologies per a la recerca de feina o de cursos formatius és marginal. Si bé les dones coneixen Internet, especialment les d'edat inferior

als 40 anys, la utilització d'aquesta eina per motius laborals és escassa. Amb tot, també cal destacar les dificultats per tal d'accedir a aquesta tecnologia que pateixen algunes comarques rurals, aspecte que dificulta la generalització del seu ús i la possibilitat d'atreure uns perfils professionals que utilitzen Internet com a eina principal per desenvolupar la seva professió (traductores, etc.).

7. Estudi del PDR en el marc dels nous jaciments

El Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya 2007-2013 compta amb 27 mesures de suport al desenvolupament rural. D'aquestes 27 mesures, 21 van adreçades a actuacions en l'àmbit agrari o ramader i sis, en àmbits no agraris. D'aquestes sis actuacions, tres s'apliquen amb l'enfocament Leader, és a dir, mitjançant Grups d'Acció Local i en el context d'estratègies de desenvolupament local:

- ▶ Ajuts a la creació i al desenvolupament de microempreses.
- ▶ Foment d'activitats turístiques.
- ▶ Conservació i millora del patrimoni rural.

Una altra mesura (Augment del valor afegit dels productes agrícoles i forestals, Mesura 123) s'aplica amb enfocament Leader a les zones amb Grups d'Acció Local, la qual cosa dóna lloc a la submesura ajuts a inversions per a la millora dels processos de transformació i comercialització de productes agraris en territori Leader, a la vegada que s'aplica sense metodologia Leader en el conjunt del territori català, tot donant lloc a la submesura ajuts a inversions per a la millora dels processos de transformació i comercialització de productes agrícoles i forestals.

Finalment, s'apliquen dues mesures a tot el territori rural català sense metodologia Leader: diversificació a activitats no agrícoles i prestació de serveis bàsics per a l'economia i la població rural.

7.1 Ajuts a inversions per a la millora dels processos de transformació i comercialització de productes agraris en territori Leader

Els objectius d'aquesta actuació, segons el Programa de Desenvolupament Rural (PDR) de Catalunya 2007-2013, són:

- ▶ “Impulsar la industrialització de productes locals mitjançant empreses d'artesania alimentària o de productes de qualitat reconeguda [...].
- ▶ Donar suport a les inversions materials per a la creació de noves empreses, la creació de llocs de treball i el foment de la participació de dones i joves en l'activitat econòmica de l'àmbit rural.
- ▶ Fomentar la millora i promoció dels canals de comercialització, així com la internacionalització de les empreses [...].
- ▶ Fomentar l'associacionisme agroalimentari i les entitats associatives que integren diverses fases de la cadena alimentària.
- ▶ Fomentar l'elaboració de nous productes, atesa l'aplicació de nous processos i tecnologies, i la introducció de processos i tecnologies innovadores a les empreses [...].
- ▶ Impulsar l'adopció i la difusió de les tecnologies de la informació i les comunicacions mitjançant l'aplicació de programes informàtics [...].
- ▶ Impulsar la millora del comportament ambiental dels establiments industrials i de la gestió mediambiental [...].”

El PDR descriu aquesta mesura com una sèrie d'ajuts a la creació, millora i/o ampliació de microempreses, petites o mitjanes empreses agroalimentàries, així com agrobotigues, en “comarques en què es considera que la viabilitat de l'economia local va lligada al desenvolupament de la microempresa agroalimentària que transforma i comercialitza la producció local”.

Quant als beneficiaris d'aquests ajuts, es prioritzen, en aquest ordre, els projectes que millorin o realitzin la transformació i/o comercialització de productes locals, els projectes promoguts per dones, els promoguts per joves, els que promouen la creació de llocs de treball i els que ho fan en la creació d'empreses.

Pel que fa al tipus d'inversió a què es donarà suport, s'especifica que la despesa subvencionable es limitarà a:

- ▶ “La construcció, adquisició o millora de l'obra civil de béns immobles, incloses les instal·lacions inherents a l'obra civil.
- ▶ La compra, o compra en arrendament, i instal·lació de nova maquinària i béns d'equip, inclosos programes informàtics [...].
- ▶ Les despeses generals inherents a les despeses contemplades a les lletres a) i b), com honoraris d'arquitectes, enginyers o altres professionals projectistes o de direcció d'obres i assessors o consultors, estudis de viabilitat o adquisició de patents i llicències, etc.”

La mesura compta amb un pressupost de 22.000.000 € i quantifica els objectius de la següent manera:

- ▶ Nombre d'empreses subvencionades: 300.
- ▶ Volum total d'inversions: 80.000.000 €
- ▶ Nombre de noves empreses: 50.

7.2 Ajuts a inversions per a la millora dels processos de transformació i comercialització de productes agrícoles i forestals

Els objectius d'aquesta actuació, segons el Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya 2007-2013, són textualment:

- ▶ “Millorar la dimensió de les empreses per facilitar l'accés a mercats més amplis, millorar la rendibilitat i contribuir a la seva permanència.
- ▶ Donar suport a les inversions materials per a la creació de noves empreses i ampliació de les existents.
- ▶ Fomentar la millora i promoció dels canals de comercialització, així com la internacionalització de les empreses [...].
- ▶ Fomentar l'associacionisme agroalimentari i les entitats associatives que integrin diverses fases de la cadena alimentària.
- ▶ Fomentar l'elaboració de nous productes, atesa l'aplicació de nous processos i tecnologies, i la introducció de processos i tecnologies innovadores a les empreses [...].
- ▶ Impulsar l'adopció i la difusió de les tecnologies de la informació i les comunicacions mitjançant l'aplicació de programes informàtics [...].
- ▶ Impulsar la industrialització de productes locals mitjançant empreses d'artesania alimentària o de productes de qualitat reconeguda [...].

- ▶ Millorar la qualitat dels productes agroalimentaris, així com de les seves condicions d'emmagatzematge, la presentació al consum i, així mateix, les inversions que derivin en l'aplicació de mecanismes de major traçabilitat i seguretat alimentària.
- ▶ Donar suport a les inversions derivades de l'aplicació de sistemes de gestió de qualitat, mediambiental i riscos laborals.
- ▶ Impulsar la millora del comportament ambiental dels establiments industrials i de la gestió mediambiental [...].”

El PDR descriu aquesta mesura com una sèrie d'ajuts a “la inversió en l'àmbit de la manipulació/transformació i comercialització de productes de l'annex I del tractat constitutiu de la Unió Europea (excepte els de pesca) i operacions prèvies a la transformació de productes forestals, amb la finalitat d'aconseguir els objectius descrits anteriorment”.

Pel que fa als beneficiaris dels ajuts establerts en aquesta mesura, s'estableixen uns límits màxims de grandària i volum de negoci de les empreses perceptores dels ajuts, així com uns mínims de volum d'inversió. També es consideren una sèrie de criteris de prioritat per a la selecció d'inversions: el grau de relació amb els productors de base; la inversió innovadora i la mediambiental, la millora de la seguretat alimentària, la localització de la inversió en zona desfavorida o de muntanya, la utilització de matèries primeres de procedència comunitària, la creació de nous llocs de treball i la transformació i comercialització de productes de qualitat i de productes ecològics.

El tipus d'inversió al qual es donarà suport és pràcticament el mateix que s'estableix en la mesura 12301. La mesura 123 compta amb un pressupost de 127.500.000 € que es reparteix entre les submesures 12302, 12303 i 12304. Per tant, és impossible aïllar la quantitat destinada exclusivament a la mesura 12301. Finalment, es quantifiquen els objectius de la següent manera:

- ▶ Nombre d'empreses subvencionades: 700.
- ▶ Volum total d'inversions: 700.000.000 €
- ▶ Nombre d'empreses que hagin incorporat nous productes o tècniques: 490.

7.3. Diversificació a activitats no agrícoles

Els objectius d'aquesta actuació, segons el Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya 2007-2013, són textualment:

- ▶ “Diversificar les activitats de l'explotació agrària que incrementin el valor afegit de les seves produccions i altres activitats no agràries i fomentar el seu desenvolupament i la promoció de l'ocupació.
- ▶ Incrementar les rendes dels agricultors amb l'objectiu que mantinguin l'activitat agrària al territori.”

Segons el PDR, “l'actuació pretén potenciar alternatives econòmiques en l'àmbit rural”. Per això, “se centrarà en la reconversió de les activitats agràries cap a altres activitats de caràcter complementari o alternatiu per mantenir i consolidar un teixit social viable i la

creació de llocs de treball, amb l'objectiu de garantir una millor explotació del potencial actual i millorar el nivell de vida i benestar”.

Quant als beneficiaris, està clar que es limiten en aquest cas als titulars d'explotacions agràries que, a la vegada, siguin agricultors professionals. Pel que fa als criteris de selecció, es prioritzen les actuacions iniciades per dones, joves, les que creïn llocs de treball i les que es realitzin en zones desfavorides. D'aquesta manera, s'estableix un incentiu clar cap a les dones pageses per a la implementació d'activitats complementàries a l'agricultura.

Amb relació a aquestes activitats complementàries, el PDR estableix els següents com a àmbits de diversificació coberts per la mesura: agroturisme, activitats d'oci, artesanía no alimentària, transformació i venda de productes no inclosos en l'annex I del tractat; obtenció i comercialització d'energies alternatives.

El finançament públic total amb el qual compta la mesura és de 34.000.000 € i els objectius estan quantificats de la següent manera:

- ▶ Nombre de beneficiaris: 2.000.
- ▶ Volum total d'inversions: 136.000.000 €
- ▶ Nombre de llocs de treball creats: 500.
- ▶ Nombre de llocs de treball consolidats: 2.000.

7.4 Creació i desenvolupament de microempreses

Els objectius d'aquesta actuació, segons el Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya 2007-2013, són textualment:

- ▶ “Diversificar l'economia rural.
- ▶ Creació i manteniment de llocs de treball en l'àmbit rural i foment de la participació de les dones en el teixit empresarial de les zones rurals.
- ▶ Desenvolupar el teixit econòmic dels territoris i evitar el despoblament del món rural.
- ▶ Creació o millora de petites iniciatives de caràcter industrial generadores d'ocupació al món rural.”

A través d'aquesta mesura, segons el PDR, “s'estableix una línia d'ajuts a la creació, ampliació i/o millora de microempreses, amb exclusió de les dedicades a activitats agroalimentàries, de turisme rural o d'oci, tot potenciant, d'aquesta manera, la implantació i complementació d'activitats econòmiques en el medi rural”.

Quant als beneficiaris, es defineixen les microempreses segons el que estableix la Recomanació 2003/361/CE de la Comissió, és a dir, menys de 10 treballadors i menys de 2 milions d'euros de volum de negocis. S'exceptuen, però, les microempreses agroalimentàries, de turisme rural i d'oci, perquè es troben incloses en altres mesures.

De la mateixa manera que en casos anteriors, també es prioritzen els projectes promoguts per dones, així com per joves, i els que generen nous llocs de treball i noves empreses. El pressupost amb què compta la mesura és de 30.000.000 € i els objectius es quantifiquen de la següent manera:

- ▶ Nombre de microempreses beneficiades: 1.500.

- ▶ Volum total d'inversions: 120.000.000 €
- ▶ Nombre de llocs de treball creats: 1.500.
- ▶ Nombre de llocs de treball consolidats: 2.000.

7.5 Foment d'activitats turístiques (Mesura 313)

Els objectius d'aquesta actuació, segons el Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya 2007-2013, són, textualment:

- ▶ “Diversificar l'economia rural cap a activitats turístiques.
- ▶ Creació i manteniment de llocs de treball en l'àmbit rural i foment de la participació de les dones en el teixit empresarial de les zones rurals.
- ▶ Desenvolupar el teixit econòmic dels territoris.
- ▶ Impulsar el desenvolupament endogen sostenible valorant els recursos locals.”

Les actuacions que es defineixen en aquesta mesura tenen per finalitat, segons el PDR, “el foment del turisme a través d'ajuts a la creació, ampliació i/o millora d'establiments turístics de capacitat reduïda, empreses d'activitats d'oci i comercialització de serveis turístics”.

Els beneficiaris de la mesura poden ser tant persones físiques com jurídiques i, dins d'aquestes, tant microempreses, com pimes o associacions sense afany de lucre vinculades al turisme rural. De nou, s'estableix una prioritat per als projectes promoguts per dones, joves i per als que creen llocs de treball i empreses.

Més enllà dels establiments turístics de capacitat reduïda, les activitats d'oci i els serveis turístics s'inclouen dins les activitats d'aquest sector les que es refereixen a l'establiment de rutes de productes amb una distinció de qualitat, rutes per a la difusió del patrimoni arquitectònic i rutes centrades en l'observació de la naturalesa i dels aspectes ornitològics.

La mesura compta amb un pressupost de 25.000.000 € i presenta els següents objectius quantificats:

- ▶ Nombre de projectes: 1.000.
- ▶ Volum total d'inversions: 100.000.000 €
- ▶ Nombre de llocs de treball creats: 1.000.
- ▶ Nombre de llocs de treball consolidats: 2.000.

7.6 Prestació de serveis bàsics per a l'economia i la població rural (Mesura 321)

Els objectius d'aquesta actuació, segons el Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya 2007-2013, són textualment:

- ▶ “Millorar la qualitat de vida a les zones rurals i el benestar de la població.
- ▶ Millorar, mitjançant inversions, els serveis bàsics i l'atractiu de les zones rurals.
- ▶ Potenciar les actuacions per a la millora de la qualitat de vida i serveis bàsics en les zones més deficitàries.
- ▶ Estabilitzar la població rural i agrària.
- ▶ Equilibrar el territori.
- ▶ Dotar les zones rurals d'infraestructures suficients per facilitar la instal·lació d'empreses i indústries compatibles amb el medi rural.”

Els serveis que poden permetre assolir aquests objectius, segons el PDR, són els següents: l'electrificació rural, l'abastiment d'aigua i sanejament, les noves tecnologies i els serveis de telecomunicació, les infraestructures relatives a l'oci i les activitats culturals i les infraestructures que fomentin el desenvolupament de l'activitat econòmica.

Els tipus de serveis que es tracten en aquesta mesura condicionen que els únics beneficiaris dels ajuts siguin els ajuntaments, les entitats locals menors i els consells comarcals. En particular, se'n veuen beneficiades les accions realitzades en zones desfavorides, atès que són considerades prioritàries.

El pressupost total de la Mesura 321 és de 29.000.000 €, amb què es pretén donar suport a unes 500 actuacions que representin un volum d'inversió de 50.000.000 €

7.7 Conservació i millora del patrimoni rural

Els objectius d'aquesta actuació, segons el Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya 2007-2013, són, textualment:

- ▶ “Revalorar el patrimoni artísticocultural, mantenir la identitat pròpia de l'àmbit rural i promocionar les actuacions no productives.”

Segons el PDR, es tracta de “fomentar inversions en les zones rurals destinades a estimular el desenvolupament d'una zona mitjançant la rehabilitació i promoció del seu patrimoni històric, arquitectònic i cultural, i actuacions no productives que creïn sinergies amb els projectes productius mitjançant l'ajuda de la metodologia Leader”. Així doncs, en aquesta descripció, s'hi inclou l'embelliment de nuclis antics rurals i la recuperació de l'arquitectura tradicional.

La idea d'aquesta mesura és que “la conservació del patrimoni cultural constitueix una de les bases per al desenvolupament de la diversificació de l'economia agrària de les zones rurals. Els beneficis de la seva conservació, en cooperació amb el turisme rural o l'artesanía, facilitarà la integració d'un turisme de qualitat en el medi natural i històric”.

De la mateixa manera que en el cas de la Mesura 321, els beneficiaris d'aquest tipus d'ajuts són els ajuntaments, les entitats locals menors i els consells comarcals. Tot i això, en aquest cas, no en tots aquests ens públics, sinó tan sols en aquells amb un màxim de 5.000 habitants.

Es tracta de la mesura que compta amb el pressupost més baix de totes les que estem estudiant per les seves implicacions en els nous jaciments d'ocupació. En total, són 10.000.000 € amb els quals es pretén donar suport a 150 accions sobre el patrimoni rural que representin una inversió aproximada de 20.000.000 €

8. Determinació dels actors rellevants i establiment dels jaciments d'ocupació i dels llocs de treball seleccionats

8.1 Els jaciments d'ocupació seleccionats i els perfils de les ocupacions o llocs de treball detectats

El punt de partida d'aquest primer apartat analític el constitueix el llistat de jaciments elaborats a la part anterior, al qual s'han introduït petits canvis. Així, s'ha afegit a la llista proposada i ampliada per la CE l'àmbit de valoració dels productes locals que resulta especialment adient en les zones rurals, s'han considerat les TIC com un àmbit separat dels serveis de la vida diària i, finalment, no s'han considerat en l'estudi els dos jaciments proposats per la Generalitat, atesa la poca pertinència en el context rural. A cada un dels àmbits, li correspon una sèrie de jaciments, amb un total de 23.

El llistat complet és el següent:

Taula 8.1. Jaciments d'ocupació agrupats per àmbits

1. Serveis de la vida diària
<i>Serveis a domicili</i>
<i>Cura dels nens</i>
<i>Ajut als joves amb dificultats d'inserció</i>
2. Serveis de millora del marc de vida
<i>Millora de l'habitatge</i>
<i>Seguretat</i>
<i>Transports col·lectius locals</i>
<i>Revaloració d'espais públics urbans</i>
<i>Comerç de proximitat</i>
3. Serveis culturals i d'oci
<i>Turisme</i>
<i>Sector audiovisual</i>
<i>Valoració del patrimoni cultural</i>
<i>Desenvolupament cultural local</i>
<i>Activitats esportives</i>
4. Serveis mediambientals
<i>Gestió de residus</i>
<i>Gestió de l'aigua</i>
<i>Protecció i manteniment de zones naturals</i>
<i>Normativa i control de contaminació</i>
<i>Noves energies</i>
5. Valoració de productes locals
<i>Elaboració i comercialització de prod. alimentaris de qualitat</i>
<i>Elaboració i comercialització de prod. artesanals no aliment.</i>
<i>Valoració dels espais naturals</i>
6. Noves TIC
<i>Centre de teletreball</i>
<i>Formació informàtica</i>

Font: Elaboració pròpia.

Als *focus groups* realitzats, es van traduir els jaciments en ocupacions o llocs de treballs detectats a les tres zones d'estudi. Al quadre següent, sintetitzem aquestes ocupacions detectades amb correspondència a cada jaciment.

Taula 8.2. Perfils dels llocs de treball associats als jaciments d'ocupació

Jaciments d'ocupació	Perfils de les ocupacions o llocs de treball detectats
1. Serveis de la vida diària	
<i>Serveis a domicili</i>	<i>Neteja, auxiliars sanitaris, sanitaris, administratius</i>
<i>Cura dels nens</i>	<i>Puericultors, cangurs</i>
<i>TIC</i>	<i>Assessors informàtics, dependents especialitzats</i>
<i>Ajut als joves amb dificultats d'inserció</i>	<i>Monitors, psicòlegs</i>
2. Serveis de millora del marc de vida	
<i>Millora de l'habitatge</i>	<i>Electricistes, fusters, constructors</i>
<i>Seguretat</i>	<i>Vigilants, porters, conserges</i>
<i>Transports col·lectius locals</i>	<i>Xofers, cobradors, acompanyants</i>
<i>Revaloració d'espais públics urbans</i>	<i>Constructors, jardineros</i>
<i>Comerç de proximitat</i>	<i>Dependents</i>
3. Serveis culturals i d'oci	
<i>Turisme</i>	<i>Guies, recepcionistes, serveis de neteja, restauradors, cambrers</i>
<i>Sector audiovisual</i>	<i>Locutors, tècnics</i>
<i>Valoració del patrimoni cultural</i>	<i>Guies, artesans</i>
<i>Desenvolupament cultural local</i>	<i>Guies, bibliotecaris</i>
<i>Activitats esportives</i>	<i>Monitors, professors d'esports, entrenadors</i>
4. Serveis mediambientals	
<i>Gestió de residus</i>	<i>Tècnics, administratius</i>
<i>Gestió de l'aigua</i>	<i>Tècnics, administratius</i>
<i>Protecció i manteniment de zones naturals</i>	<i>Jardineros, constructors</i>
<i>Normativa i control de contaminació</i>	<i>Vigilants, certificadors</i>
<i>Noves energies</i>	<i>Instal·ladors</i>
5. Valoració de productes locals	
<i>Elaboració i comercialització de productes alimentaris de qualitat</i>	<i>Processadors d'aliments, elaboradors, certificadors, dependents (agrobotigues)</i>
<i>Elaboració i comercialització de productes artesanals no alimentaris</i>	<i>Artesans, dependents</i>
<i>Valoració dels espais naturals</i>	<i>Jardineros, guies, monitors activitats</i>
6. Noves TIC	
<i>Centre de teletreball</i>	<i>Tècnics i administratius</i>
<i>Formació informàtica</i>	<i>Ensenyants</i>

Font: Elaboració pròpia.

Les ocupacions incloses en la taula anterior han estat assenyalades en els grups de treball com existents en el territori. A partir del llistat, s'ha estudiat la presència actual i potencial de la dona en aquests filons.

9. Els aspectes qualitatius del mercat de treball i els jaciments d'ocupació a la Terra Alta, el Berguedà i l'Alt Urgell

9.1 Caracterització de l'atur femení

- *La paradoxa del comportament recent de l'atur femení amb relació a l'atur masculí.*

Tradicionalment, a les tres comarques, com en el conjunt de Catalunya, l'atur femení sempre havia presentat taxes superiors a l'atur masculí. Aquest diferencial era especialment elevat a les comarques d'especialització tèxtil i confecció, on el tancament de les empreses d'aquest sector havia anat acompanyat d'acomiadaments que afectaven molt especialment les dones. Tanmateix, els últims mesos s'hi aprecia un canvi i la taxa d'atur masculí supera el femení. Per exemple, al Berguedà aquest fenomen ha tingut lloc l'últim mes. L'atur femení, tot i ser elevat els últims anys, és molt més estable i puja de manera molt moderada, mentre que la caiguda de la construcció està comportant una ràpida destrucció de llocs de treball ocupats per homes. Amb tot, molts participants a les reunions han manifestat l'opinió segons la qual aquesta situació és conjuntural i que, si es manté la crisi, el col·lectiu femení tornarà a ser més castigat que el masculí. Altres veuen com un fet estructural un atur femení més alt en períodes de creixement, mentre que, en períodes de crisi, l'atur femení és inferior al masculí.

- *El tèxtil i la confecció: causes tradicionals de l'atur femení a la Terra Alta i el Berguedà.*

Al Berguedà i a la Terra Alta, l'origen principal de l'atur femení és la progressiva disminució en l'activitat econòmica dels sectors de la confecció i del tèxtil a ambdues comarques. Aquesta evolució negativa és anterior i, per tant, no atribuïble a la crisi econòmica global actual. La tendència decreixent del sector tèxtil i de la confecció s'ha donat en els últims 25 anys i ha afectat moltes comarques rurals catalanes. A l'Alt Urgell, i en general a les comarques més especialitzades en serveis, l'origen de l'atur femení és més heterogeni.

- *Les dones joves, menys presents a l'atur.*

Segons el coneixement dels assistents als *focus groups*, l'atur femení i, en general, les dificultats per trobar feina es concentren sobretot en la franja de majors compromisos amb els fills, en què la conciliació de la vida familiar i laboral és més difícil, és a dir, a l'entorn dels 30-40 anys, i, d'altra banda, en el col·lectiu de més de 50 anys. Per a les dones més joves, la situació és millor, ja que, d'una banda, presenten nivells de qualificació més elevats i, de l'altra, perquè tenen més mobilitat (vehicle) i estan disposades a recórrer una distància més gran per anar a treballar. Finalment, un altre dels motius és la predisposició a acceptar jornades més llargues.

- *L'atur és més present als municipis grans.*

Amb l'excepció d'alguns pobles que han rebut l'impacte del tancament d'una empresa, l'atur és més present als municipis més poblats, segons l'opinió dels participants en els *focus groups*. Cal tenir en compte que les xifres més baixes dels municipis petits estan relacionades amb l'elevat grau d'envelliment de la població i amb una menor presència d'immigrants.

9.2. Caracterització de l'ocupació

- *Una taxa baixa d'ocupació femenina a les comarques seleccionades.*

La taxa d'ocupació femenina és, segons l'opinió de les entrevistades, baixa, no només per la menor presència al mercat de treball, sinó també per la importància de l'economia submergida.

- *L'economia submergida, una realitat molt present en l'ocupació femenina rural.*

Les dades numèriques sobre ocupació i atur registrat tan sols recullen una part de la situació del mercat laboral femení de les comarques rurals, atès que hi ha molta presència d'activitats econòmiques informals (economia submergida). Moltes dones que treballen a l'agricultura fan feines de neteja, restauració, i ho fan sense contracte, de manera que no apareixen a les estadístiques. Aquestes dones normalment no es registren a l'atur ni declaren la seva ocupació.

- *Dependència de l'administració pública en la generació d'ocupació qualificada.*

A les comarques rurals la generació d'ocupació, i molt especialment pel que fa als llocs de treball que exigeixen una certa qualificació, presenta una clara dependència de les administracions públiques. A més a més, en aquests últims 15 anys les administracions han generat molts llocs de treball que han estat ocupats pel col·lectiu femení. Com més agrària és la comarca, més clara és la dependència i, en canvi, aquesta relació és menys notòria a les comarques més diversificades.

- *Les explotacions agràries i l'ocupació.*

Els models agraris de les comarques seleccionades són molt diversos i tenen implicacions variades en l'organització del treball de les explotacions. A la Terra Alta, on la producció es basa fonamentalment en la vinya, l'olivera i altres conreus típicament extensius, les explotacions donen poca feina. La titularitat és molt sovint femenina, però són els homes els que realitzen les feines el cap de setmana, encara que tinguin un lloc

de treball fora de l'explotació. Durant la temporada de collita, es lloga personal assalariat i algunes dones hi col·laboren.

Les dones realitzen les gestions burocràtiques i també són sòcies de les cooperatives. A les zones més ramaderes, la participació de les dones en les explotacions és més important en la feina directa de l'explotació. A l'Alt Urgell, les explotacions lleteres tenen majoritàriament personal assalariat, com moltes de les explotacions ramaderes del Berguedà. Amb tot, l'estructura dispersa de les explotacions —masies aïllades o petits pobles— comporta que les dones realitzin un treball continuat de vigilància i petites tasques agràries i ramaderes.

- El turisme: una activitat present a totes les comarques rurals catalanes.

Cap de les tres comarques seleccionades ocupa les primeres posicions del rànquing turístic català, ja que ni estan situades a la costa ni disposen d'estructures esportives pròpies de l'alta muntanya. Tanmateix, de la mateixa manera que la totalitat de les comarques catalanes, han notat l'impacte del turisme en el desenvolupament dels últims 15 anys. A les tres comarques, el model turístic correspon a instal·lacions d'allotjament de tipus petit complementades per serveis i centres on es gestionen i promouen els atractius locals. El turisme ha generat llocs de treball, molts dels quals han estat ocupats per dones. Cal diferenciar, dins d'aquest gran sector, les activitats relacionades amb l'allotjament rural independent, l'allotjament tradicional hotelier i la restauració de les corresponents a la gestió i administració dels centres culturals i naturals. En el primer grup, trobem feines duals, és a dir, les pròpies del propietari de l'establiment i les d'assalariats de baixa qualificació i sou i molt sovint amb contractació estacional i precària. En el segon grup, trobem dones més joves i amb més qualificació, sovint contractades pel sector públic o el tercer sector —fundacions, agrupacions, cooperatives, etc.

- L'atracció laboral de pols externs a la comarca.

El fenomen del *commuting* afecta en diferents graus les zones rurals, però en alguns entorns rurals és molt important: la Seu d'Urgell i el seu entorn rep l'impacte laboral amb força d'Andorra, el sud del Berguedà, de Manresa i d'algunes zones de la Terra Alta de les comarques veïnes. El *commuting* és una pràctica que ha crescut amb la millora de les comunicacions, de la qualitat de vida dels entorns rurals i a causa d'una recerca selectiva de llocs de treball qualificats per part dels habitants de les zones rurals.

9.3. Caracterització de la mà d'obra disponible

- La dualitat en els nivells de formació de les dones.

Segons opinions del *focus group*, existeixen dos mons. Les dones de menys de 35 anys tenen bona formació (millor que els homes), mentre que les dones que superen els 40 bàsicament tenen estudis primaris. Aquesta realitat és especialment manifesta als

municipis més petits; per contra, a la Seu d'Urgell o a Berga, la dualitat és menys marcada.

- La immigració, un fenomen de gran dimensió en el món rural català.

Pel que fa al col·lectiu de dones immigrades, a totes tres comarques treballen molt sovint en l'economia submergida tot fent serveis a domicili (neteja i/o atenció a la gent gran) o en les feines agràries. A la Terra Alta, són fonamentalment romaneses i a les altres dues comarques, principalment llatinoamericanes i nord-africanes. Amb tot, el col·lectiu masculí immigrant present al mercat laboral és molt més nombrós que el femení a les tres comarques.

10. Potencialitats dels nous jaciments d'ocupació

10.1. Serveis de la vida diària

Serveis a domicili

En els serveis a domicili, trobem dos vectors que impulsen la demanda i que cal diferenciar:

- Els relacionats amb la millora de la renda i amb la més gran inserció de la dona al món laboral. En aquest cas, trobem una demanda fonamentalment de dones de neteja i de cangurs, però també de jardiners i serveis de manteniment en general. L'oferta prové, en les comarques estudiades, majoritàriament dels immigrants. La menor importància de la família extensa ha disparat aquest tipus de demanda. La contractació formal és minoritària i els treballs són a temps parcial o esporàdics. És un tipus de servei molt sensible a la conjuntura econòmica i en el moment actual sembla que la demanda disminueix i l'oferta creix. Les perspectives a mitjà termini d'aquesta ocupació són favorables.
- Els relacionats amb la població dependent. El procés continuat d'envelliment general de la població, en especial a les comarques rurals, genera una demanda important dels serveis d'ajuda a domicili. Aquests serveis es completen amb els que subministren les residències i centres de dia. Algunes de les empreses detectades a la zona actuen en ambdós àmbits —serveis a domicili i residències. L'elevat cost d'aquests serveis i la reduïda quantia de moltes de les pensions de jubilació han afavorit una presència destacada dels poders públics en aquest tema.

La situació a les tres comarques pel que fa a la dotació de serveis per a dependents i els programes de suport a aquest col·lectiu són diferents. A més a més, cal destacar que hi ha una pluralitat d'iniciatives disperses institucionalment. Ens limitarem a assenyalar aquells elements que són rellevants per conèixer la situació i la potencialitat dels nous jaciments.

En dues de les comarques analitzades (l'Alt Urgell i el Berguedà), així com en altres comarques i municipis de Catalunya, s'ha posat en marxa el Xec Servei per a l'assistència domiciliària amb un doble objectiu: per una part, donar suport i assistència integral personalitzada a persones que necessiten atenció domiciliària per contribuir a la millora de la qualitat de vida de la població de la comarca, i, de l'altra, estimular i potenciar la creació d'empreses de serveis a domicili i de nous llocs de treball, especialment de dones, amb l'objectiu d'anar reduint els serveis a domicili que es realitzen en l'economia submergida, tot ampliant les possibilitats de les dones dins el mercat laboral d'una manera normalitzada.

En el cas dels serveis de neteja, de logopèdia i de fisioteràpia, un conjunt d'empreses i professionals oferien els diferents serveis de forma legal i qualificada i van aprofitar el Xec Servei per acollir-se al projecte per obtenir l'homologació. Pel que fa a l'atenció de la gent gran, malgrat que a les dues comarques s'han creat empreses, algunes d'aquestes han tingut dificultats econòmiques per fer front a la competència de l'economia submergida i han plegat. Hi ha un problema d'oferta en la prestació formal i homologada dels serveis a domicili. La formació de treballadores especialitzades, la

dificultat de mobilitat personal per realitzar els serveis i l'edat de les dones que s'hi dediquen són els principals obstacles assenyalats per a la creació d'empreses de serveis d'atenció a la gent gran.

A la **Terra Alta**, comarca on no s'ha aplicat el Xec Servei, hem detectat dues iniciatives de cooperatives de dones que realitzen serveis a domicili, que van ser impulsades amb el suport del consell comarcal. Aquest grup de dones tenia grans esperances en la Llei 39/2006 de Promoció de l'Autonomia Personal i Atenció a les Persones en Situació de Dependència, l'anomenada Llei de la Dependència, i la Llei Catalana de Serveis Socials com a element per potenciar i consolidar les empreses. Emperò, la forma en què es donen els ajuts associats a la llei no està permetent explotar totes les possibilitats per generar llocs de treball i potenciar els jaciments. Així, la subvenció es dona directament al dependent i aquest sovint contracta informalment persones del seu entorn (criteri de confiança) o immigrants (criteri econòmic). Aquesta contractació acaba sent econòmica, en lloc de cercar el personal de les cooperatives o empreses qualificades per desenvolupar aquesta ocupació, cosa que es correspondria amb un criteri professional. En conclusió, el règim d'ajuts establerts a la llei no ajuda a fer emergir les ocupacions submergides ni a consolidar les empreses del filó dels serveis a domicili.

► *Els serveis a domicili constitueixen un filó d'ocupació que cal tenir molt en consideració. A més a més, cal tenir en compte que el govern de la Generalitat s'ha compromès en el marc de l'Acord Estratègic per a la Internacionalització, la Qualitat de l'Ocupació i la Competitivitat de l'Economia Catalana (Mesura 100: Desplegar l'atenció a la dependència a Catalunya) per "incrementar els serveis d'ajut a domicili fins a arribar a donar cobertura al 4% de la població catalana més grans de 65 anys i garantir el dret d'atenció mitjançant la xarxa d'atenció a la dependència i la vida autònoma."*

Tanmateix, cal tenir en compte la competència que suposa l'ocupació submergida i la dificultat de fer-la emergir. D'una banda, el recurs de la contractació informal és més econòmic per a l'usuari i pot ser més convenient per a la persona empleada (fiscalitat, permís de treball, etc.). De l'altra, alguna de les prestacions de la Llei de Dependència es poden rebre sense contractar legalment ningú, és a dir, sense exigir una contractació formal.

Cura dels nens

La cura dels nens es pot fer amb serveis a domicili que ja han estat comentats al jaciment anterior o en establiments especialitzats (escoles bressol o guarderies). En aquests serveis, fonamentalment hi treballen dones.

En l'àmbit de les guarderies, hi ha moltes carències. Només les capitals comarcals i els pobles més grans tenen aquest servei. A més a més, cal destacar que les guarderies no són només un jaciment d'ocupació i un element de millora de la qualitat de vida, són també un factor facilitador de la incorporació de les dones al mercat de treball. De fet, els municipis i zones on la taxa d'activitat femenina és més baixa coincideixen amb àrees on manquen guarderies.

Les possibilitats del jaciment de cura dels nens no s'esgota a les guarderies convencionals. A més, en alguns municipis com ara Berga i Gironella, s'ofereix un servei complementari de guarda per a menors (*Minuts menuts*) finançat pel Departament d'Acció Social. Està obert a tota la població i es pot utilitzar únicament dos dies a la setmana. El preu és d'un euro l'hora. També cal comptar amb l'àmplia gamma d'activitats extraescolars per a nens amb edat escolar que es tradueixen també en la generació d'ocupació en forma de monitors i ensenyants.

Els menjadors escolars també s'haurien de considerar una activitat dins el jaciment de cura dels nens. En la mateixa línia que les guarderies, es reconeix que els serveis de menjadors escolars, a més a més de crear llocs de treball i millorar la qualitat de vida, faciliten la inserció de les dones al món laboral.

- ▶ *La cura dels nens és un jaciment amb potencial, tot i que encara hi ha carències importants, i que, a més de generar ocupació i millorar la qualitat de vida, és un element facilitador de la inserció de les dones al mercat de treball.*
- ▶ *Per potenciar aquest jaciment d'ocupació, calen inversions públiques i privades en la creació i ampliació de guarderies.*

Ajuts als joves amb dificultats d'inserció

Les tasques orientades a la inserció de joves amb dificultats són presents a totes les comarques estudiades i normalment les realitzen institucions del tercer sector (Càritas, Creu Roja, etc.) i també l'Oficina Tècnica Laboral (OTL). En aquest últim cas, pel que fa a la cerca d'ocupació i programes de pràctiques.

A més dels quatre filons inclosos dins l'àmbit serveis de la vida diària, de la feina realitzada, se'n dedueix que hauríem d'incloure un cinquè jaciment: els centres de dia i les residències per a la gent gran.

Centres de dia i residències per a la gent gran

A les comarques analitzades, hi ha importants mancances pel que fa a places en residències i centres de dia per a gent gran. Actualment, la disponibilitat de residències i centres es limita a les capitals i només en alguns casos a altres pobles grans. Responen a iniciatives socials, públiques i privades. Els darrers anys, la iniciativa privada ha estat especialment dinàmica en aquest sentit i en algunes comarques hi ha projectes privats per crear residències i centres per a la gent gran.

Cal considerar que les comarques rurals, atès el menor cost dels terrenys i les condicions naturals, tenen avantatges per a la localització d'aquestes activitats.

Es tracta d'activitats intensives en mà d'obra d'una certa qualificació i amb presència dominant de mà d'obra femenina. Es tracta d'un dels jaciments d'ocupació per a les dones amb més potencial al món rural.

- ▶ *Les residències per a gent gran i els centres de dia es veuen com un jaciment d'ocupació important, atès que hi ha una demanda insatisfeta i genera molts llocs de treball femenins de caire estable.*
- ▶ *Per materialitzar el potencial d'aquest jaciment, fan falta inversions del sector públic en infraestructures i personal. També hi ha un espai per a les iniciatives socials i privades.*
- ▶ *El suport de les polítiques de desenvolupament rural a les iniciatives socials o privades es troba obstaculitzat pel fet que el volum d'ocupació normalment supera el de les microempreses (menys de 10 treballadors).*

10.2 Serveis de millora del marc de vida

Millora de l'habitatge

La millora del nivell de vida a la Catalunya rural al llarg dels últims 15 anys ha generat una profunda renovació del parc d'habitatges. La població autòctona sovint ha canviat de residència cap als extraradis dels pobles, en cases enjardinades, i la nova població immigrada s'ha establert als edificis antics dels centres dels pobles. Paral·lelament, s'ha produït una reforma important dels habitatges. Tot això ha contribuït fortament al *boom* del sector de la construcció aquests últims anys.

També cal destacar les actuacions derivades de la Llei 2/2004, del 4 de juny, de millora de barris, àrees urbanes i viles que requereixen una atenció especial (Llei o Programa de Barris). Encara que les actuacions de l'esmentada llei s'han concentrat molt a comarques urbanes, n'hi ha hagut també a comarques rurals (Balaguer, Olot, etc.). De les tres comarques analitzades, només el Berguedà ha tingut actuacions d'aquest tipus: a Berga (convocatòria de 2005) i a la Pobla de Lillet (convocatòria de 2008). Aquesta llei comporta una sèrie d'actuacions generadores d'ocupació. Igualment, hi ha una sèrie d'empreses municipals que realitzen tasques de rehabilitació del barri antic dels nuclis de població, així com de gestió dels ajuts al lloguer per a joves. Si bé, com en el cas anterior, aquests serveis poden donar lloc a nova ocupació, no és un jaciment especialment potencial per a les dones.

En altres comarques (Alt Urgell), s'assenyala la conveniència d'aquestes actuacions en termes de qualitat de vida, però també es considera que, pel tipus d'ocupació generada, no es pot considerar un jaciment per a dones.

- ▶ *Les actuacions de millora dels habitatges, així com de l'entorn urbà (equipaments, accessibilitat, etc.) es veuen com una contribució a la millora de la vida de les*

poblacions, però no es consideren un jaciment d'ocupació per a les dones.

Seguretat

- ▶ *Es constata la poca potencialitat d'aquest tipus de servei per a l'ocupació femenina i per a l'ocupació en general.*

Transports col·lectius locals

Partint de les carències en termes de transport públic, a les zones rurals s'han endegat actuacions per part de les administracions, com el programa de transport a demanda, la posada en marxa de línies d'autobusos urbans (Berga i la Seu d'Urgell) i, ja amb més tradició, el transport escolar.

Es reconeix que aquest és un jaciment d'ocupació per a les dones que ja tenen presència en el sector del taxi.

- ▶ *La potenciació dels programes de transport a demanda i altres tipus de transport col·lectiu són una oportunitat de treball per a les dones, a la vegada que en milloren la qualitat de vida i en faciliten l'activitat laboral.*

Comerç de proximitat

Hi ha un pessimisme generalitzat sobre les oportunitats que ofereix el comerç de proximitat, atès que l'augment de la mobilitat facilita el desplaçament cap als grans centres urbans. Fins i tot les capitals comarcals ho veuen amb pessimisme. Només el turisme sembla que juga a favor del comerç de proximitat. Amb tot, estan apareixent algunes iniciatives especialment impulsades per immigrants.

- ▶ *Les perspectives del comerç de proximitat es veuen de manera pessimista, encara que hi ha iniciatives en aquest àmbit, especialment impulsades per immigrants. Cal recordar, a més, que aquest sector actua com a refugi en èpoques de crisi.*

10.3. Serveis culturals i d'oci

Turisme

A tot el territori, hi ha hagut un desenvolupament notable del turisme rural, de la construcció d'allotjaments i de la restauració i revaloració d'atractius naturals i patrimonials. Es reconeix que ha suposat un jaciment d'ocupació per a les dones, encara que es destaquen algunes carències i frustracions:

- La temporalitat de molts llocs de treball lligada a l'estacionalitat del turisme.
- Les condicions de treball a l'hostaleria i restauració, que no les fan especialment atractives per a la gent jove.
- El convenciment que no s'han aprofitat plenament els recursos turístics de les zones, de manera que algunes (parcs naturals, etc.) no han generat l'activitat empresarial privada i l'ocupació que s'esperava. Al Berguedà es parla d'actius tancats.

L'aposta en l'àmbit del turisme a les comarques analitzades és la diversificació de l'oferta turística més enllà dels allotjaments cap als serveis (esport de natura i muntanya, activitats d'oci i recreació, guies, lloguer de material, etc.) i el ple aprofitament dels atractius naturals i patrimonials de les comarques.

També es destaca que, en termes generals, les comarques rurals compten amb centres (escoles agràries, tallers d'ocupació, escoles de turisme, etc.) per formar la mà d'obra que el sector necessita (guies, etc.), però que continuen existint dèficits formatius evidents (idiomes, etc.).

- ▶ *Hi ha un convenciment generalitzat que els serveis lligats al turisme (esports, rutes, centres d'oci i recreació, etc.) són un jaciment d'ocupació per a les dones i, al mateix temps, un complement necessari de les inversions fetes en creació i millores d'allotjament.*
- ▶ *La política de desenvolupament rural pot donar un suport important a aquest jaciment, tot ajudant a revalorar els atractius de les comarques amb la creació de les infraestructures necessàries i el suport a la creació d'empreses i cooperatives de serveis.*

Sector audiovisual

- ▶ *Malgrat que hi ha algunes iniciatives en l'àmbit audiovisual (ràdios i televisions locals, premsa, documents, etc.), són activitats disperses, puntuals, d'abast limitat i no es veuen com un jaciment d'ocupació rellevant. Caldria, segons la nostra opinió, un coneixement més aprofundit d'aquest sector, ja que les publicacions locals han crescut molt en els últims anys i hi ha un fort desconeixement del sector en la seva totalitat.*

Valoració del patrimoni cultural

Quan es parla de valoració del patrimoni cultural, es concep molt lligada a l'activitat turística que acabem de comentar. Museus, ecomuseus, centres d'interpretació i altres instal·lacions han estat desenvolupades els darrers anys, sovint amb el suport de la política de desenvolupament rural (Leader). Tanmateix, es destaca la dificultat de mantenir oberts aquests centres i, per tant, de crear més llocs de treball estables en aquest àmbit.

Desenvolupament cultural local

- ▶ *En termes generals, es destaquen les carències (biblioteques, etc.) a les comarques analitzades i s'identifiquen les oportunitats d'ocupació per a les dones, encara que es reconeix que són limitades.*

Activitats esportives

Quan es parla d'activitats esportives, es consideren les necessitats de la població resident i les del desenvolupament turístic. Els dos factors juguen a favor del potencial d'aquest jaciment. S'identifiquen tant les carències de les comarques en termes d'equipaments (gimnasos, piscines, pavellons esportius, pistes, etc.), com el seu potencial. També es veu com un element que ajuda a la qualitat de vida no només de la gent jove, sinó també de la gent gran. S'incideix en la necessitat de crear i ampliar equipaments esportius com la base per desenvolupar activitats i llocs de treball. De la mateixa manera, recordem que aquestes instal·lacions es complementen sovint amb serveis de massatges, estètica, dietètica, etc.

- ▶ *L'activitat dirigida a la població resident i als turistes té un potencial important com a jaciment d'ocupació femenina.*
- ▶ *La creació i ampliació d'equipaments esportius (piscines, gimnasos, pavellons, etc.) són un requisit necessari per al desenvolupament d'aquest jaciment.*
- ▶ *Les activitats complementàries d'aquests equipaments generen molts llocs de treball.*

10.4 Serveis mediambientals

Gestió de residus i gestió de l'aigua

- ▶ *Aquests dos àmbits, malgrat que a totes les comarques hi ha activitats i iniciatives, no es veuen com jaciments rellevants d'ocupació femenina.*

Protecció i manteniment de zones naturals

- ▶ *Sense negar la pertinència d'aquesta activitat, es pensa que té un abast limitat a algunes activitats de vigilància i manteniment. Amb tot, són la base per al desenvolupament d'activitats esportives (escalada, parapent, etc.), com veurem en el jaciment de valoració dels espais naturals.*

Normativa i control de contaminació

- ▶ *Es considera que no és un jaciment d'ocupació rellevant en l'àmbit comarcal.*

Noves energies

Les activitats relacionades amb horts solars i amb molins de vent han generat pocs llocs de treball de moment a les comarques estudiades. Amb tot, existeixen iniciatives que treballen sobretot en instal·lacions de plaques als edificis, però la mà d'obra que ocupen és fonamentalment masculina. Hi ha algunes iniciatives d'aprofitament de la biomassa que podrien generar llocs de treball quant a l'explotació dels boscos, però encara no s'han materialitzat. S'han iniciat activitats formatives corresponents a aquest àmbit.

- ▶ *Aquest jaciment, encara que tingui potencial en el futur, possiblement generarà pocs llocs de treball per a dones.*

10.5 Valoració de productes locals

Elaboració i comercialització de productes alimentaris de qualitat

A totes les comarques, hi ha activitats lligades a l'elaboració i comercialització de productes agraris, a més d'altres projectes en curs. Ha estat una de les activitats que més suport ha rebut de la política de desenvolupament rural (PDR, Leader, Proder, etc.).

Existeix una implicació important de dones en aquest tipus de projectes que sovint es

- ▶ *Aquest és un jaciment d'ocupació femenina clàssic i que ha rebut tradicionalment el suport de la política de desenvolupament rural. A més a més, es beneficia d'altres actuacions de les administracions en l'àmbit dels productes de qualitat, denominacions d'origen, dinamització comercial, fires, etc.*

deu a la diversificació de les activitats de l'explotació agrària.

Elaboració i comercialització de productes artesanals no alimentaris

- ▶ *No es considera que hi hagi massa crítica suficient en aquesta activitat per considerar-la un jaciment rellevant. A totes les comarques existeixen artesans i neorurals que elaboren productes artesanals. Molt sovint, es tracta d'activitats submergides.*

Valoració dels espais naturals

En aquest àmbit, totes les comarques compten amb espais naturals susceptibles de ser valorats i que són la base de moltes activitats directes i, sobretot, indirectes (esports, cerca de bolets, etc.). Hi ha, segons l'opinió dels experts, un cert desencís entorn de la capacitat actual d'aprofitament d'aquests espais en termes de generació d'activitats i llocs de treball (vegeu el comentari sobre els actius tancats).

- ▶ *La valoració dels espais naturals es veu com un jaciment d'ocupació, però hi ha una certa frustració del que s'ha assolit fins ara.*
- ▶ *La política de desenvolupament rural i la gestió d'espais naturals hauria de tenir un enfocament més actiu i atrevit (més enllà del centre d'interpretació) per fomentar les activitats i els llocs de treball a l'entorn dels espais naturals.*

10.6 Noves tecnologies de la informació i la comunicació

Centres de teletreball i formació informàtica

A les tres comarques analitzades, les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) es veuen com un element indispensable per a la qualitat de vida, el desenvolupament econòmic i el manteniment i creació de llocs de treball. Atès que disposar d'una connexió ràpida a Internet és una eina bàsica per a molts negocis i professionals, les carències en aquest àmbit són un handicap per al desenvolupament d'aquestes zones. No hi ha, en canvi, una visió de les TIC com una font específica d'activitats i noves ocupacions.

De fet, les experiències dels centre de teletreball —a l'Alt Urgell— mostren que aquests centres supleixen simplement l'accés a Internet en determinades zones o la manca d'equipaments, però no són vistes com un jaciment d'ocupació.

- ▶ Les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) són vistes com una infraestructura més, però no com un jaciment d'ocupació. La seva carència és un handicap per al desenvolupament i la qualitat de vida.

11. Suport dels nous jaciments d'ocupació per a la política de desenvolupament rural

Com hem explicat al capítol 5 d'aquest informe, la política de desenvolupament rural dels propers anys pot donar suport a alguns jaciments d'ocupació. En aquest apartat, ens ocuparem del potencial de les mesures del Programa de Desenvolupament Rural (PDR) de Catalunya 2007-2013 per ajudar a la creació de llocs de treball per a les dones del *targed group* escollit, a les tres comarques seleccionades i en el context dels nous filons d'ocupació.

11.1. Ajuts a inversions per a la millora dels processos de transformació i comercialització de productes agrícoles i forestals

El suport a la transformació i comercialització de productes agraris és una actuació clàssica de la política de desenvolupament rural a Catalunya. De fet, al PDR 2000-2006 va ser la mesura que va concentrar més recursos financers, amb un terç del total i una mica més de mil projectes recolzats. També els programes Leader han tingut un paper destacat, si bé menys important que les actuacions de suport al turisme rural. L'experiència d'aquests programes —PDR i Leader— demostra que totes les comarques rurals tenen un potencial de creació i ampliació d'activitats en l'àmbit de la transformació i la comercialització de productes agrícoles i forestals.

A l'Alt Urgell i al Berguedà, com en altres comarques de muntanya, hi ha un potencial de creixement d'ocupació lligat a l'elaboració de formatges i altres productes làctics, d'embotits, de conserves de bolets i d'altres conserves vegetals. L'Alt Urgell és la comarca d'alta muntanya amb més elaboradors de formatges (7) i la quarta del conjunt de comarques catalanes. Els establiments formatgers de l'Alt Urgell compten amb una àmplia gamma de formatges amb llet de vaca, ovella i cabra. El Berguedà compta amb quatre elaboradors de formatges amb una àmplia gamma de formatges. A més a més, a l'Alt Urgell es realitza cada any per la Fira de Sant Ermengol, la Fira de Formatges Artesans del Pirineu, el Concurs de Formatges Artesans del Pirineu i unes jornades tècniques en el marc de la Fira. També existeix un projecte per endegar un cicle formatiu formatger a l'Escola de Capacitació Agrària del Pirineu.

L'Alt Urgell i el Berguedà, i moltes altres comarques rurals, compten amb recursos productius (llet), tradició, instruments de promoció i difusió (Fira dels Formatges) i xarxes (Associació de Productors Agroalimentaris del Berguedà, Associació d'Artesans Alimentaris del Pirineu, etc.) per desenvolupar més àmpliament el sector formatger i dels derivats làctics. Malgrat que ara la major part dels elaboradors de formatge són homes, està clar que és una activitat que podria ser prou atractiva per a les dones. En aquest àmbit, la mesura del PDR s'hauria de complementar amb actuacions de formació per capacitar les dones per a aquesta activitat.

L'Alt Urgell i el Berguedà també compten amb potencial per a l'elaboració i la comercialització de productes carnis. De fet, aquesta ha estat l'activitat agroalimentària amb més projectes ajudats en els programes de desenvolupament rural aplicats fins ara (PDR i Leader). De la mateixa manera que els derivats lactis, el seu desenvolupament, que pot gaudir del suport de les mesures 12301 i 12302 del PDR, és una oportunitat per a l'ocupació de les dones.

Finalment, un altre sector que s'està desenvolupant a les comarques de muntanya és el de conserves vegetals, com ara de bolets, patés vegetals i el de melmelades de fruita dolça. A més a més, aquesta és un activitat amb presència dominant de dones. Es tracta d'una activitat on es considera que hi ha moltes oportunitats.

A la Terra Alta, com a la resta de comarques catalanes especialitzades en l'agricultura mediterrània de secà, la producció i la comercialització de vi i d'oli té un pes clau en el sector agroalimentari. El vi i també l'oli tenen denominacions d'origen a la Terra Alta. Gràcies als programes de desenvolupament rural (PDR i Leader), les cooperatives i elaboradors privats (cellers, molins d'oli, etc.) han rebut un nombre important d'ajuts. Les dones, en general, hi tenen una presència molt minsa, perquè es tracta d'activitats dominades per cooperatives i empreses privades més aviat masculines. Encara que el col·lectiu femení és molt present entre els socis de les cooperatives, són excepcionals els càrrecs ocupats per dones. A la Terra Alta també s'estan creant activitats més innovadores de transformació i comercialització de fruita seca i fruita dolça. Creiem que en aquestes noves activitats hi ha un camp per a l'ocupació femenina.

11.2 Diversificació a activitats no agrícoles

La Mesura 311, destinada a diversificar les activitats de les explotacions agràries, pot potenciar diversos jaciments d'ocupació en funció dels àmbits de diversificació que cobreix. Així, en l'àmbit dels serveis culturals i d'oci, la Mesura 311 del PDR pot potenciar projectes turístics (agroturisme) i activitats esportives i d'oci en general; en l'àmbit dels serveis mediambientals, les noves energies, i en l'àmbit de la valoració de productes locals, l'elaboració i comercialització de productes alimentaris o artesanals no alimentaris i la valoració dels espais naturals. Cal destacar també, com a punt a tenir present, el fet que les dones són el col·lectiu que té major prioritat en l'adjudicació dels fons destinats a aquesta mesura.

El grau en què la Mesura 311 pugui servir per donar suport o potenciar algun dels jaciments d'ocupació esmentats en les diferents comarques seleccionades dependrà, principalment, de les capacitats que tinguin els titulars de les explotacions agràries per diversificar l'activitat econòmica que desenvolupen a l'explotació. Aquesta capacitat de diversificació, alhora, depèn en bona part de l'estructura productiva de l'explotació agrària (grandària, habitatge a l'explotació o no, espai per a la transformació dels productes, etc.). En aquest sentit, el Berguedà i altres comarques de la Catalunya central compten amb explotacions agràries amb grandària i actius particularment òptims per a aquesta diversificació. En canvi, a la Terra Alta l'agroturisme té menys potencial, atès que els agricultors viuen principalment als nuclis urbans, cosa que fa més difícil aprofitar aquestes ajudes.

Pel que fa a les activitats de diversificació susceptibles de desenvolupar-se a les explotacions agràries, l'agroturisme, les activitats d'oci i esport i la transformació i comercialització de productes agraris són les que es contempen amb major potencial. Per contra, a les tres comarques hem trobat molt escepticisme sobre el desenvolupament de noves energies a l'explotació agrària, encara que existeixen exemples en aquest sentit.

11.3 Creació i desenvolupament de microempreses

D'acord amb el PDR, la creació i el desenvolupament de microempreses establerta en la Mesura 312 poden donar suport a tota una varietat de jaciments d'ocupació més enllà dels establerts en l'àmbit de l'agroalimentació, el turisme rural i l'oci. La possibilitat d'aquest suport econòmic dependrà, bàsicament, de la mesura en què les diferents ocupacions que es preveuen en els nous jaciments puguin desenvolupar-se adequadament en un format de microempresa, la qual cosa significa menys de 10 treballadors.

En aquest sentit, sembla que tant les activitats contemplades en l'àmbit dels serveis de la vida diària, com les dels àmbits serveis de millora del marc de vida, serveis culturals i d'oci (excepte el turisme i les activitats esportives), valoració de productes locals (excepte els productes alimentaris) i noves TIC (centres de formació, centres de teletreball), poden adequar-se a aquest format de microempresa, atès que són activitats econòmiques que no necessiten un ampli nombre de treballadors per dur-les a terme i on l'escala econòmica no necessàriament és determinant per a l'èxit de l'empresa.

En canvi, els jaciments de l'àmbit dels serveis mediambientals tenen en compte activitats que semblarien tenir, en principi, més dificultat per adequar-se al format de microempresa, atesa l'escala econòmica de l'activitat: gestió de l'aigua, protecció i manteniment de zones naturals; normativa i control de contaminació. L'excepció dins d'aquest àmbit seria la gestió de residus (per exemple, una microempresa de reciclatge) o les noves energies (generació d'electricitat a través de plaques solars).

11.4 Foment de l'activitat turística

Quant al tipus d'activitats que cobreix la Mesura 313 del PDR, els àmbits dels nous jaciments d'ocupació que se'n poden veure beneficiats són diversos, ja que es dirigeix a tota una sèrie d'activitats relacionades amb el turisme (no vinculades a una explotació agrària, com era el cas de la Mesura 311). Així, bàsicament, les possibilitats d'aprofitar aquesta mesura es troben en l'àmbit dels serveis culturals i d'oci (turisme, valorització del patrimoni cultural i activitats esportives) i en l'àmbit de valoració dels productes locals (valoració dels espais naturals).

D'altra banda, i quant als possibles beneficiaris d'aquesta mesura, l'ampli ventall de formes jurídiques i de tipus d'organització empresarial que contempla la Mesura 313 com a receptors de suport econòmic (pràcticament només se n'exclouen les grans empreses) facilita l'adequació d'aquesta mesura.

Cal considerar que en els darrers anys de creixement econòmic s'ha produït un augment més que notable dels allotjaments rurals, ja que aquest segle les places d'allotjament quasi s'han triplicat. Això porta al convenciment generalitzat que hem tocat sostre pel que fa al desenvolupament de la infraestructura d'allotjament. Per contra, es pensa que la creació, el desenvolupament i la modernització de serveis turístics (guies, lloguer de material, hípiques, etc.) que complementin l'oferta d'allotjaments és una oportunitat de negoci i de creació d'ocupació.

11.5. Prestació de serveis bàsics per a l'economia i la població rural

Aquesta mesura té com a beneficiaris directes els ajuntaments, les entitats locals menors i els consells comarcals i contempla actuacions als àmbits de l'electrificació rural; l'abastiment d'aigua i el sanejament; les noves tecnologies i els serveis de telecomunicació; les infraestructures relatives a l'oci i les activitats culturals, i les infraestructures que fomentin el desenvolupament de l'activitat econòmica.

Les inversions en infraestructures solen demanar una quantitat important de mà d'obra, si bé majoritàriament masculina. Tanmateix, aquesta mesura és important atesa la seva contribució a la millora de la qualitat de vida i la creació de condicions (dotació d'infraestructures) per desenvolupar activitats econòmiques. També cal considerar que les infraestructures relacionades amb l'oci i les activitats culturals (biblioteques, centres de cultura, espais, instal·lacions esportives, etc.) poden generar llocs de treball per a les dones i contribuir decisivament als filons d'ocupació de l'àmbit serveis culturals i d'oci.

11.6. Conservació i millora del patrimoni rural

Aquesta mesura, com l'anterior, té com a beneficiaris les administracions locals i com a destí la rehabilitació i promoció del seu patrimoni històric, arquitectònic i cultural. També, com a la mesura anterior, no es pensa que la rehabilitació del patrimoni generi gaires llocs de treball femenins, encara que les actuacions poden generar sinergies amb altres actuacions.

En la taula següent, es relacionen les mesures del PDR amb els filons d'ocupació i les activitats detectades.

Taula 11.1. El PDR i els jaciments d'ocupació.

Mesura	Jaciment	Activitats
Diversificació a activitats no agrícoles (Mesura 311)	<i>Comerç de proximitat</i>	Venda directa
	<i>Turisme</i>	Allotjament
	<i>Activitats esportives</i>	Hípiques, aules de natura, lloguer de material, excursions...
	<i>Noves energies</i>	Plaques solars Plantes de biogàs Minicentrals hidroelèctriques
	<i>Elaboració i comercialització prod. agraris</i>	Id. mesures 12301 i 12302
	<i>Elaboració i comercialització prod. artesans no alimentaris</i>	Productes de la fusta, forja, bijuteria, perfums
	<i>Valoració espais naturals</i>	Aules de natura Centre d'interpretació
Creació i desenvolupament de microempreses (Mesura 312)	<i>Serveis a domicili</i>	Assistència a domicili
	<i>Cura dels nens</i>	Guarderies, empreses de serveis a domicili
	<i>Centre de teletreball</i>	Centre de teletreball
	<i>Formació informàtica</i>	Centre de formació
	<i>Ajut als joves amb dificultats d'inserció</i>	Centres psicològics
	<i>Millora de l'habitatge</i>	Construcció, fusteria, electricitat
	<i>Seguretat</i>	Serveis de vigilància
	<i>Transports col·lectius locals</i>	Taxis, autocars
	<i>Comerç de proximitat</i>	Botigues
	<i>Sector audiovisual</i>	Ràdios i TV locals
	<i>Valoració del patrimoni cultural</i>	Centres d'interpretació, museus
	<i>Desenvolupament cultural local</i>	Galeries d'art, llibreries, teatres
	<i>Elaboració i comercialització de prod. artesans no alimentaris</i>	Productes de la fusta, forja, bijuteria, perfums
	<i>Valoració dels espais naturals</i>	Centre d'interpretació, serveis de guies de la natura
Foment de l'activitat turística (Mesura 313)	<i>Turisme</i>	Allotjaments, serveis turístics
	<i>Valoració del patrimoni cultural</i>	Serveis de reformes, artesans
	<i>Activitats esportives</i>	Hípiques, aules de natura, lloguer de material, excursions...
	<i>Valoració d'espais naturals</i>	Centre d'interpretació, serveis de guies de la natura
Prestació de serveis bàsics per a l'economia i la població rural (Mesura 321)	<i>Turisme</i>	Informació turística
	<i>Transports col·lectius locals</i>	Taxis, autocars
	<i>Revaloració d'espais públics urbans</i>	
	<i>Valoració del patrimoni cultural</i>	Serveis de reformes, artesans
	<i>Activitats esportives</i>	Instal·lacions esportives
	<i>Valoració d'espais naturals</i>	Centres d'interpretació
	<i>Gestió de residus</i>	Creació i manteniment de centres de recollida i tractament
	<i>Gestió de l'aigua</i>	
	<i>Centre de teletreball</i>	Centre de teletreball
	<i>Formació informàtica</i>	Centre de formació

Font: Elaboració pròpia.

12. Conclusions i recomanacions

12.1 Conclusions

La potenciació dels filons d'ocupació és un element fonamental en un moment de creixement de l'atur i un element apropiat per afavorir la visualització de la feina de la dona i la seva plena incorporació al mercat laboral. Amb tot, la seva mobilització requereix intervencions públiques apropiades i que estiguin en consonància amb els entorns rurals, amb els trets peculiars de cada zona i amb una base empresarial de microempreses, autònoms i/o del tercer sector. Sobre la base d'aquests plantejaments, els filons esdevenen eines apropiades de cobertura de les necessitats socials.

Filons d'ocupació i ruralitat a Catalunya

1. ***Oportunitat de filons d'ocupació.*** Aquest informe ha estat elaborat 14 anys després de la formulació del concepte de nous filons d'ocupació. Amb un nivell d'atur que supera les 500.000 persones en el conjunt de Catalunya el primer trimestre de l'any 2009, la creació de llocs de treball i d'activitats és, en el moment actual, una prioritat de les polítiques públiques en un context de forta destrucció d'ocupació. D'altra banda, els canvis que registra la societat fan cada vegada més rellevants aquests filons. Ens referim molt especialment a les repercussions que té en la vida familiar la incorporació de la dona al món laboral, l'envelliment de la població, l'accés a les noves tecnologies i una consciència ambiental més gran.
2. ***Vigència dels filons d'ocupació.*** L'any 1995 la Comissió Europea va identificar 17 filons d'ocupació que, posteriorment, van ser incrementats a 19 en incloure les noves energies i les activitats esportives. Aquests 19 filons es van agrupar en quatre categories. En aquest estudi, hem introduït algunes modificacions. D'una banda, el filó de les noves tecnologies de la informació i la comunicació que era inclòs en serveis a la vida quotidiana, ha estat segregat com una categoria nova, és a dir, com la categoria 6 que inclou també les tasques de formació informàtica i els centres de teletreball. D'altra banda, s'ha creat una categoria 5 que inclou la valoració de productes locals i que distingeix entre productes alimentaris, artesans —no alimentaris— i valoració d'espais naturals. Aquesta categoria té una rellevància molt especial en el món rural. En total han quedat establerts 23 filons agrupats en 6 categories.
3. ***Adequació dels filons a l'entorn rural de Catalunya.*** La rellevància dels 23 filons no és la mateixa en l'entorn rural. Cal destacar la forta especialització de Catalunya en l'activitat turística i la importància d'aquesta activitat a tot el territori rural. Aquest filó té un important impacte sobre la totalitat d'activitats agrupades a la categoria de serveis culturals i d'oci (categoria 3) i a la categoria de valoració de productes locals (categoria 5). D'altra banda, els serveis de la vida diària registren una notorietat significativa, ara que la incorporació de la

dona al món laboral genera ocupació lligada a l'atenció de persones dependents i en els serveis de neteja i cura de la llar.

Les zones seleccionades

4. **Les zones d'estudi.** Les tres comarques analitzades en detall són l'Alt Urgell, el Berguedà i la Terra Alta. Totes tres comarques s'inclouen dins el conjunt de comarques rurals, tenen densitats entre 15 i 35 habitants per km², una estructura prou diferenciada, en la qual l'Alt Urgell presenta un biaix cap al sector dels serveis; el Berguedà, cap a la indústria, i la Terra Alta, cap a l'agricultura. L'orientació del sector primari és també diversa: la Terra Alta té una important producció en conreus mediterranis, l'Alt Urgell en llet i el Berguedà en carn. Cada una de les comarques correspon a una província diferent i totes es beneficien i s'han beneficiat en el passat del programa Leader. D'altra banda, l'Alt Urgell té unes similituds importants amb les comarques de muntanya, el Berguedà amb les zones rurals industrials i la Terra Alta amb les comarques agràries mediterrànies. Si bé aquestes tres comarques no cobreixen la totalitat del diversificat territori rural català, sí que en representen una part molt important.
5. **Evolució socioeconòmica.** En el període de ràpid creixement 2000-2007, l'evolució socioeconòmica de les comarques rurals catalanes va ser molt favorable, ja que va experimentar una recuperació demogràfica basada en la immigració, un creixement del PIB liderat pel sector de la construcció i alguns serveis, un augment notable de l'ocupació i una millora significativa dels nivells de qualitat de vida (accessibilitat als serveis, desenclavament geogràfic amb millora de les infraestructures, millora i transferència de rendes, etc.). Aquest comportament va afavorir una elevació de les taxes d'activitat de les dones en el mercat de treball i un canvi important en les demandes de serveis. Amb tot, cal destacar que l'atur femení va mantenir-se molt per sobre de l'atur masculí a les tres comarques estudiades i que l'ocupació industrial va perdre importància relativa en benefici de la construcció i dels serveis.
6. **L'atur i la situació actual.** Des d'inicis de 2008, la situació econòmica ha registrat un fre que està generant un ràpid creixement de l'atur. Cal destacar que el ritme de creixement és molt superior en el col·lectiu masculí, de manera que a les zones d'estudi l'ocupació femenina s'està comportant, de moment, millor que la del conjunt de l'economia. La distribució de l'atur femení segons franges d'edat manifesta que es concentra en el grup 30-39, cosa que indica la dificultat de conciliar la vida familiar i la laboral. Al Berguedà i a la Terra Alta, destaca també el col·lectiu de 55 a 59 anys, configurat majoritàriament per antigues treballadores del sector tèxtil i la confecció.
7. **Nivells de formació.** La població femenina de les comarques estudiades presenta una estructura dual tenint en compte els nivells de formació. Les joves estan molt formades, la gent gran molt poc i les noies joves presenten nivells d'estudis superiors als corresponents al col·lectiu masculí.

Les potencialitats dels nous jaciments a les zones d'estudi

8. ***Els jaciments de major potencialitat per a la generació d'ocupació femenina.*** Segons el treball de camp realitzat a les tres comarques, els jaciments amb majors potencialitats són els serveis a domicili; els serveis en institucions especialitzades per a gent gran, nens, i joves amb dificultats d'inserció; el turisme; les activitats esportives; l'elaboració i comercialització de productes alimentaris de qualitat, i, en menor mesura, els transports col·lectius locals.
9. ***El filons amb potencialitats d'ocupació masculina.*** Els filons de millora de l'habitatge i de la seguretat es consideren amb una potencialitat de treballs fonamentalment per a homes.
10. ***Els filons tradicionalment femenins amb poca potencialitat.*** En els filons del comerç de proximitat, la valoració del patrimoni cultural i el desenvolupament cultural local, on és tradicional una importància relativa de presència de dones, es veu el futur amb pessimisme i es considera que no constituïran una font significativa de noves ocupacions.
11. ***Els filons de serveis ambientals i les TIC.*** La categoria de serveis ambientals es considera globalment poc generadora d'ocupació, quantitativament, en un entorn rural que no compta amb empreses especialitzades en aquests àmbits. Finalment, les noves tecnologies de la informació es veuen més com una infraestructura que com un jaciment d'ocupació, encara que les activitats de formació i assessorament en TIC poden tenir impacte en l'ocupació.

Els nous jaciments i el Programa de Desenvolupament Rural (PDR- 2006-13)

12. ***Filons i PDR.*** L'actual Programa de Desenvolupament Rural (PDR) de Catalunya pot donar suport a un conjunt molt ampli de les activitats englobades als filons proposats i, especialment, aquells amb major potencialitat per a la generació d'ocupació femenina. Tot i que aquestes mesures estan bàsicament gestionades per grups d'acció local amb un enfocament Leader, a aquests grups els correspon tenir en compte el potencial dels jaciments per a la creació d'ocupació al món rural.

A l'eix 1 del PDR, s'inclou la mesura d'ajuts a inversions per a la millora dels processos de transformació i comercialització de productes agrícoles i forestals, que guarda una especial relació amb la categoria 5 dels filons, és a dir, la corresponent a la valoració de productes locals, i especialment les activitats de processament, elaboració, certificació i venda d'aliments. A l'eix 3, hi ha quatre mesures que guarden relació amb els filons següents: la diversificació a activitats no agrícoles de les explotacions agràries (Mesura 311), la creació i el desenvolupament de microempreses (Mesura 312), el foment de l'activitat turística (Mesura 313) i la prestació de serveis bàsics per a l'economia i la població rural (Mesura 321). Cada una de les mesures guarda relació amb diversos filons, tal com hem detallat en l'apartat corresponent.

12.2 Recomanacions

Recordem que l'objectiu d'aquest estudi és triple:

- Detectar les oportunitats d'ocupació per a les dones rurals motivades pel desenvolupament dels nous jaciments d'ocupació (NJO) en zones rurals.
- Analitzar les possibilitats de l'actual política de desenvolupament rural en l'enfortiment d'aquests jaciments.
- Valorar la incidència del desenvolupament dels nous jaciments d'ocupació en la cobertura de les necessitats socials.

Quant a les recomanacions, ens centrarem a analitzar els factors que dificulten la concreció dels jaciments en termes d'ocupació per a dones i de cobertura de les necessitats socials i discutirem quines serien les iniciatives més apropiades per afavorir l'emergència dels jaciments en el marc de les polítiques de desenvolupament rural.

➔ Economia submergida

A les tres comarques analitzades, i segons el treball qualitatiu, es constata que existeix una diferència manifesta entre les dades oficials de persones ocupades i el grau de presència real d'ocupats en alguns filons. Aquesta diferència es deu a la importància de l'**economia submergida**. Per tant, encara que existeixin les ocupacions, aquestes no es concreten en treballs regulars. La feina que realitza la dona ha tingut sempre un problema de manca de "visualització" i queda amagat dins l'economia domèstica en no ser objecte de transacció mercantil, però, a més a més, hi ha una manca de formalització del treball que comporta que, encara que doni lloc a un pagament, aquest no es regularitzi i, per tant, no consti a les estadístiques disponibles.

L'economia submergida és especialment important en tots els serveis a domicili, ja sigui de neteja, cura de gent gran, d'infants o molts altres. Aquest servei constitueix un filó que, segons el treball de camp, té una gran potencialitat i, per tant, seria adient posar en funcionament polítiques que afavorissin l'emergència d'aquestes activitats.

➔ Suport públic als nous jaciments d'ocupació

Recordem que a l'hora de posar en marxa polítiques de suport s'han de tenir en consideració tres **característiques dels filons d'ocupació**:

- ▶ D'una banda, el fet que les iniciatives locals són el marc idoni per a aquest suport, ja que les activitats implicades (qualitat de vida, cultura, oci, etc.) tenen trets particulars a cada territori, de manera que només actuacions de base territorial en poden treure ple profit. Alhora, els nivells locals faciliten la intervenció i la coordinació de les administracions públiques, les organitzacions sindicals i empresarials i les associacions de l'economia social representades al territori.

- ▶ De l'altra, el fet que la major part de llocs de treball que es creïn es trobaran en el marc dels **autònoms (autoocupació), les microempreses i/o les iniciatives col·lectives (cooperatives, etc.)**, ja que les característiques de les activitats i dels territoris exclouen, en certa mesura, la prestació de serveis per part de grans empreses amb molts assalariats.
- ▶ Finalment, cal esperar que, ateses les característiques de les activitats (orientades especialment a satisfer necessitats socials no cobertes pel mercat a causa de les perspectives de baixa rendibilitat o poca solvència), hi hagi un **suport públic a la creació dels serveis i dels llocs** de treball associats.

➔ **Models d'intervenció**

Els models d'intervenció poden ser ben diferents i les seves repercussions a l'hora d'afrontar les tres característiques dels filons també presenten àmplies variacions. En l'estudi hem pogut apreciar les diferències de dues polítiques per afrontar les repercussions dels dependents: el Xec Servei i la Llei de Dependència. En el primer cas, la mesura s'ha definit de forma específica des de les administracions locals i actua de manera que existeix un incentiu per afavorir l'aparició d'empreses i d'ocupats. Recordem que el xec correspon a un percentatge del pagament del servei obligant, en conseqüència, a contractar professionals dins l'economia regular. Per contra, la Llei de la Dependència, que va crear moltes expectatives, sembla que no ajuda a la consolidació d'empreses i autònoms. En el cas dels serveis a domicili, els beneficiaris de la llei són els dependents i l'ajuda es destina principalment a una retribució a algun membre de la família o a la contractació en l'economia submergida. La llei actua a escala nacional i es tenen en consideració els trets particulars dels entorns locals, ni tan sols les particularitats dels entorns rurals.

➔ **Conjuntura econòmica actual**

L'actual crisi, que suposa una davallada de la demanda i una restricció del crèdit, representa un repte per al desenvolupament de noves activitats i iniciatives empresarials. Això fa més necessàries que mai les accions d'animació, d'assessorament i de suport de l'emprenedoria femenina.

➔ **El repte de l'ocupació qualificada**

Finalment, convé tenir en compte que els jaciments amb major potencialitat per a la creació d'ocupació femenina no són especialment generadors de llocs de treball per a les dones més ben qualificades. Això vol dir que, per tal de crear oportunitats d'ocupació per al col·lectiu femení amb una formació més completa i evitar el seu èxode cap a les zones urbanes, caldrà apostar per filons d'ocupació com les TIC o els serveis ambientals, encara que el nombre de llocs de treball generats en termes absoluts no sigui gaire important..